

ONTWERP VAN GEMEENTELIJK ONTWIKKELINGSPLAN (GemOP)

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 - Leefomgeving	7
1. Een gastvrije openbare ruimte, in goede staat, netjes en toegankelijk voor iedereen	7
<i>Kwaliteit van de openbare ruimte</i>	7
<i>Groen netwerk</i>	12
<i>Openbare netheid</i>	15
2. De veiligheid waarborgen	19
<i>Politieacties en preventie</i>	19
<i>Veilige openbare ruimten</i>	21
3. Bevorderen van het gebruik van de openbare ruimte met het oog op sociale cohesie	23
Hoofdstuk 2 - Mobiliteit	27
4. Beperken van doorgaand verkeer	27
<i>Verkeerscirculatieplan</i>	28
<i>Efficiëntie van het hoofdwegennet en modal shift</i>	30
5. Betere verdeling van de openbare ruimte	35
6. Parkeerbeheer	37
7. Versterken van het aanbod openbaar vervoer	42
8. Verbeteren van de verkeersveiligheid	46
Hoofdstuk 3 - De voorzieningen	
9. Ontwikkelen van buurtinfrastructuur	51
10. Steun aan handelszaken en ondernemingen	56
11. Optimaliseren van de inplantingen van de gemeentelijke administratie	59
Hoofdstuk 4 - Stadsontwikkeling, habitat en huisvesting	63
<i>Vaststelling</i>	63
<i>Wat met de toekomst?</i>	64
12. Beheersing van de toenemende bebouwing	65
13. Stedelijke herwaardering	71
<i>Moderne wijk</i>	71
<i>Oostendse Poort</i>	72
14. Kwaliteitswoningen tegen betaalbare prijzen	75
Hoofdstuk 5 - Sociale cohesie	79
15. Versterken van de sociale cohesie	80
16. Tot ontwikkeling brengen van het jeugdbeleid	83
17. Integratie van sociale woningen	84
18. Gezondheidsbeleid (op wijkniveau)	85
19. Tewerkstelling in kwetsbare wijken	87

Hoofdstuk 6 - Duurzame ontwikkeling	89
20. Uitwerken van het Klimaatplan	90
21. Tot ontwikkeling brengen van de tuinbouw	91
<i>Het grote landbouwverleden</i>	91
<i>De volkstuintjes</i>	93
22. Water- en energiebeheer	95
<i>Energievoorzieningen</i>	96
<i>Afval- en hemelwater</i>	100
Hoofdstuk 7 - Dienstverlening aan de burger	
23. Vergemakkelijken van de administratieve formaliteiten	105
24. Tot ontwikkeling brengen van een “Smart” gemeente	108
25. Het hart van de gemeente ten dienste van de burger	111
Hoofdstuk 8 - Informatie en participatie	114
26. Territoriale communicatiestrategie	114
27. Ondersteunen van wijkverenigingen en participatie	116
Hoofdstuk 9 - Externe betrekkingen	120
28. Samenwerken met andere instanties	120
29. Ontwikkelingssamenwerking (Noord-Zuid betrekkingen)	124
Hoofdstuk 10 - Financiën	128
30. Een gezonde begrotingssituatie	128
Tot besluit	131

Kaartenoverzicht

Hoofdstuk 1 - Leefomgeving

Algemeen luik :

- C 1 - Openbare ruimten
- C 2 - Openbare ruimten: beknopte samenvatting van de maatregelen
- C 3 - Groenruimten
- C 4 - Typologie van bloembedden
- C 5 - Maatregelen uit het bomenplan
- C 6 - Voorzieningen die het dierenwelzijn bevorderen
- C 7 - Specifieke veiligheidsmaatregelen voor de openbare ruimte
- C 8 - Lokaal preventiepartnerschap
- C 9 - Maatregelen om de openbare ruimte tot leven te brengen

Wegennetluik :

- V 1 - Wegenaanleg
- V 2 - Bestrating
- V 3- Staat van de wegen
- V 4 - Wegen - inventaris van de interventies
- V 4bis - Wegen - ouderdom van de bestrating
- V 5 - Wegen - diagnose

- V 6 - Netwerk voor voetgangersverplaatsingen
- V 7 - Staat van de voetpaden
- V 8 - Voetpaden - inventaris van de interventies
- V 9 - Voetpaden - vernieuwingsvooruitzichten
- V 10 - Voorzieningen voor openbare netheid
- V 11 - Openbare verlichting - soort verlichtingstoestellen
- V 12 - Openbare verlichting - inventaris van de interventies

Hoofdstuk 2 - Mobiliteit

- M 1 - Verkeerscirculatieplan
- M 2 - Veiligheidsvoorzieningen
- M 3 - Trajecten voor doorgaand verkeer en alternatieve routes
- M 3bis - Mobiliteit : belangrijkste problemen
- M 4 - Toepassing van het Good Move Plan - Wijziging van het verkeerscirculatieplan
- M 5 - Fietsinfrastructuur
- M 6 - Parkeren: situatie van het parkeerrecht
- M 7 - Parkeerplaatsen voorbehouden voor gehandicapten
- M 8 - Parkeren: specifieke bepalingen
- M 9 - Parkeren: markeringen en beschermende inrichtingen
- M 10 - Parkeren: op het privédomein
- M 11 - Stallen tweewielers: projecten
- M 12 - Het openbaar vervoer

Hoofdstuk 3 - De voorzieningen

- E 1 - Openbare voorzieningen en gemeentelijke diensten
- E 2 - Kleinhandel en horeca
- E 3 - Sport- en speelinfrastructuur
- E 4 - Voorzieningen: belangrijkste interventies van de gemeente
- E 5 - Gebouwenpatrimonium van de gemeente

Hoofdstuk 4 - Stadsontwikkeling, habitat en huisvesting

- U 1 - Bestaande situatie
- U 2 - 50 jaar stadsontwikkeling
- U 3 - Het stadsontwikkelingsmodel
- U 4 - De habitat
- U 5 - Sociale woningen
- U 6 - Het Huisvestingspotentieel
- U 7 - Belangrijkste ondernemingen
- U 7 bis - Voormalige economische locaties
- U 8 - Vooruitzichten wat betreft de wijzigingen aan het GBP
- U 9 - Bouwdichtheid
- U 10 - Verwaarloosde gebouwen
- U 11 - Huidige BBP
- U 12 - Verkavelingsvergunning
- U 13 - Inventaris van het erfgoed

Hoofdstuk 5 - Sociale cohesie

- CS 1 - Bevolkingsdichtheid
- CS 2 - Werkloosheidspercentage
- CS 3 - Het sociaal aanbod
- CS 4 - Covid-zone

Hoofdstuk 6 - Duurzame ontwikkeling

- D 1 - Fotovoltaïsche installaties
- D 2 - Volkstuinjes
- D 3 - De oro-hydrografie (hydraulisch Berchem)

Hoofdstuk 9 - Externe betrekkingen

- R 1 - Correctie van de voorgestelde grenzen

Tot besluit

- S 1 - Openbare ruimten en mobiliteitsacties (synthese)
- S 2 - Ontwikkeling en upgrade met betrekking tot het privédoel (synthese)

Verklarende woordenlijst van de gebruikte afkortingen

APR : Algemeen Politierglement	BGHM : Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij	BIN : Buurtinformatienetwerken
BLED : Berchem lokaal en duurzaam	BVP : Bedrijfsvervoerplan	BYPAD : Gemeentelijk fietsplan
CeMa : Mobiliteitsadviseur	Comensia : Beheerder van sociale woningen in Berchem	De Lijn : Exploitant van openbaar vervoer in Vlaanderen
D.W.C. : Duurzaam Wijkcontract	GBP : Gewestelijk Bestemmingsplan	GEN : Gewestelijk ExpresNet
GemOP : Gemeentelijk Ontwikkelingsplan	GFR : Gewestelijke Fietsroutes	GGB : Gebied van Gewestelijke Belang
G.I.S. : Gemeentelijke Internationale Samenwerking	Good Move : Gewestelijk Mobiliteitsplan	GPDO : Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling
GSV : Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening	HRM : Human Resources Management	Infrabel : Spoorweginfrastructuurbeheerder
IT : Informatietechnologie	KUL : Katholieke Universiteit Leuven	LED : Elektroluminescente lamp
LIDAR : Laserpuls snelheidscontrole radar	LISA : Veiligheidsantenne	L.K.E.P. : Lucht Klimaat Energieplan
LMC : Lokaal mobiliteitscontract	MIVB : Maatschappij voor het Intercommunaal Vervoer te Brussel	NMBS : Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OCMW : Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn	PBM : Personen met Berperkte Mobiliteit	PB : Personenbelasting
PWA : Plaatselijk Werkgelegenheids-agenschap	RVLM : Raad voor milieu en levenskwaliteit	SGWB : Staten Generaal van het Water in Brussel
TSP : Transversaal Strategisch Plan	Tram 4000 : 40 m lange tram, vervoert 250 passagiers	VGC : Vlaamse Gemeenschap Commissie
Villo ! : Zelfbedieningsfietsverhuurder in Brussel	Zone LEZ : Lage-emissiezone (motorvoertuigen)	

INLEIDING

Dit document stelt de te volgen strategie voor met het oog op de goedkeuring van een nieuw Gemeentelijk Ontwikkelingsplan (GemOP) ter vervanging van het document dat 20 jaar geleden werd goedgekeurd. De verworvenheden en lessen uit het verleden zijn erin opgenomen. Het houdt er echter ook rekening mee dat de behoeften en uitdagingen van vandaag niet die van gisteren zijn. De demografische, economische en maatschappelijke evolutie van ons grondgebied noopt ons tot een herwaardering van de situatie. Het GemOP getuigt van een vurig verlangen om Sint-Agatha-Berchem positief naar de toekomst te loodsen, hoe onzeker die toekomst ook mag zijn gezien de niet altijd even geruststellende actualiteit (pandemie, opwarming van de aarde, ...). Het wil de krachtlijnen uittekenen waarop de verschillende gemeentelijke departementen en diensten hun actie kunnen richten, om deze vervolgens in de praktijk om te zetten. Het blikk daarbij tien tot vijftien jaar vooruit.

Het GemOP is een beheersinstrument dat valt binnen het regelgevende kader van het BWRO (Brussels wetboek van ruimtelijke ordening). De aandacht gaat dus in de eerste plaats naar de toekomst van het Berchemse grondgebied, zowel het publieke als het private domein. Het heeft een uitgesproken ruimtelijk karakter. Het bestrijkt een zeer breed scala van de gemeentelijke actie, maar het is geenszins de bedoeling dat het alle gemeentelijke actiegebieden omvat. De focus van het GemOP ligt niet op de specifieke kenmerken van het pedagogisch project dat binnen het gemeentelijk onderwijs is ontwikkeld, op de aangeboden culturele of animatieprogramma's, op het voor jongeren of senioren georganiseerde activiteitstype, op het arsenaal van verschillende vormen van sociale bijstand voor mensen in nood, op de verschillende vormen van bemiddeling die de burgers ter beschikking staan...

Het GemOP-project volgt een rode draad, namelijk die van **Berchem** als “**dorp in de stad**”. Dit staat voorop omdat het een federatief, transversaal en multithematisch concept is dat bevorderlijk is voor de inbreng en de kwaliteiten van het lokale welzijn, de “korte” economische en sociale circuits, het voorrecht om te beschikken over de verschillende voorzieningen en diensten die nuttig zijn voor het persoonlijke welzijn. Kortom, het maakt deel uit van een project in het kader van “de stad op tien minuten (volgens dit principe liggen alle stadsvoorzieningen op minder dan tien minuten stappen).

De term “dorp” verwijst naar de vreedzame, interrelationele en veilige omgeving waarin deze doelstelling kadert. Het nagestreefde credo staat niet voor een nostalgische terugkeer naar een vervlogen tijd. Het sluit aan bij de tendensen van een maatschappij die enigszins gedesoriënteerd is door tal van excessen (“ongebredelde” mondialisering, onverdraagzaamheid, in zichzelf gekeerd zijn, irrationele verlenging van de logistieke lijnen, buitensporige mobiliteit...). Het principe van het “Berchemse dorp”, dat volledig aansluit bij het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (goedgekeurd in 2019), bestaat erin het beste van de stad aan te bieden, zonder in uitersten te vervallen. Merk op dat dit hoofdconcept moet worden gezien als een “overkoepelende” structuur, een algemene referentie die wordt uitgedistilleerd tot alle hierna voorgestelde prioriteiten.

Het GemOP draait rond **vier specifieke uitdagingen** (leefomgeving, mobiliteit, voorzieningen en infrastructuur, habitat en huisvesting) en **zes transversale uitdagingen** (sociale cohesie, duurzame ontwikkeling, dienstverlening aan de burger, informatie en participatie, externe betrekkingen, financiën), waaruit 30 prioritaire thema's zijn geselecteerd (zie nummering in de inhoudsopgave).

De vier specifieke uitdagingen vormen de “core business” van het GemOP, in die zin dat de territoriale implicaties ervan het meest direct en duidelijk zijn. De zes transversale uitdagingen hebben veel indirectere of ruimtelijk beperktere territoriale implicaties. Toch zijn ze belangrijk, soms zelfs essentieel, als “wegen en middelen” om de doelstellingen in verband met de vier specifieke uitdagingen te bereiken. Zo zou het een illusie zijn om ter meest ambitieuze projecten op te zetten zonder rekening te houden met de financiële haalbaarheid ervan en/of met de steun die kan worden verkregen van andere openbare of zelfs private actoren.

Dit document is het resultaat van een belangrijk discussie- en denkproces binnen het gemeentebestuur (via de organisatie van 10 thematische werkgroepen), alsook binnen het College van Burgemeester en Schepenen. Alle mensen die er, ondanks de druk van hun dagelijks werk, onvermoeibaar aan hebben gewerkt, verdienen dan ook alle dank.

Toelichtingen bij de wijze van presentatie

De presentatie van elk van de 30 prioritaire thema's van het GemOP wordt afgerond met een overzichtstabel van de belangrijkste geplande acties. Het is de voorbode van een verdere uitwerking in operationele tabellen van het GemOP om de latere uitvoering ervan te begeleiden.

Deze toekomstige beheertool bevat groene en gele logo's. Ze willen een genuanceerde volgorde van prioriteit/verwezenlijking vastleggen.

: dit zijn acties om onmiddellijk uit te voeren, hetzij door de geïnventariseerde acties uit te voeren, hetzij door de nodige studies op te starten. De nagestreefde uitvoeringstermijn is ten hoogste 1 tot 5 jaar (afhankelijk van de aard van het object).

: acties op langere termijn (5 tot 10 jaar) of waarvan de uitvoering afhankelijk is van de resultaten van een lopende (of uit te voeren) studie, of van de actie van een derde.

HOOFDSTUK 1 : LEEFOMGEVING

De gemeente, evenals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de hoofdwegen (Keizer Karellaan, Gentsesteenweg, ...), is rechtstreeks verantwoordelijk (de beheerder) voor wat als “openbare ruimte” wordt gedefinieerd. Dit betekent de pleinen, lanen, straten, ... (zie Kaart C 1). Die worden hoofdzakelijk gebruikt om zich te verplaatsen, maar ook voor de ontvangst van zogenaamde “leef functies” (in de openbare ruimte), zoals feestelijke activiteiten, markten, caféterrassen of zelfs het simpele feit dat men in de openbare ruimte tot rust kan komen en de tijd kan nemen om te genieten (door de aanwezigheid van banken).

De gemeente is ook de beheerder van een publiek toegankelijk privé domein (buiten het wegennet dus), dat nuttig is als recreatie- of ontspanningsgebied, namelijk de openbare parken (Pirsoul, De Mulder...). Het Gewest, via Leefmilieu Brussel, vervult dezelfde functie voor de grootste groene ruimten in onze gemeente (Zavelenberg, Wilderbos, gewestelijke groene wandeling, etc.).

De gemeente speelt dus een sleutelrol in de leefomgeving van haar inwoners. Zij is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de organisatie, alsmede voor de verfraaiing ervan. Ook is zij verantwoordelijk voor de veiligheid en de animatie. De uitdagingen rond de leefomgeving zijn dan ook van primordiaal belang voor iedereen, zowel de inwoners als de bezoekers van Sint-Agatha-Berchem. Het gaat immers om een voor iedereen alledaags gegeven!

Hier volgt nu een overzicht van de belangrijkste uitdagingen en de doelstellingen voor het komende decennium.

1. Een gastvrije openbare ruimte, in goede staat, netjes, groen en toegankelijk voor iedereen

Kwaliteit van de openbare ruimten

Na meer dan twee decennia van grootschalige vernieuwing van de openbare ruimte in Berchem is er heel wat werk verzet (zie Kaarten V 4 en V 8). Er stelt zich echter het probleem om dit erfgoed als een “goede huisvader” te beheren. Interventies door nutsbedrijven en andere spelers in de openbare ruimte hebben de uitgevoerde herinrichtingen geen goed gedaan. Erger nog is dat het toenemende aantal gevallen van asociaal gedrag (onder meer het parkeren van voertuigen op voetpaden) de veroudering van deze vernieuwde openbare ruimten heeft versneld. Ook de bestrating in tal van wijken is abnormaal snel verslechterd, als gevolg van het doorgaand verkeer dat niet in verhouding staat tot de draagkracht van deze lokale wegen.

De voortzetting van het herstel van de openbare ruimte blijft natuurlijk noodzakelijk. De beoordelingscriteria vergen evenwel een aanpassing. Het is onmogelijk om de wegen om de 30 jaar volledig te vernieuwen. Daarom moet worden gezorgd voor duurzamere investeringen. Dit is alleen mogelijk door een goede kennis van de kenmerken en de toestand van de openbare ruimten die de gemeente beheert (zie kader infra).

Het wegennet: een essentieel aspect van de gemeentelijke actie

Structuur, staat en uitrusting van de wegen vormen een essentieel aspect van de gemeentelijke actie, zowel wat betreft het ingezette onderhoudspersoneel als wat betreft de noodzakelijke budgetten. De gemeente is immers verantwoordelijk voor het onderhoud en de veiligheid van 30 van de 34,5 km wegen die het gemeentelijk grondgebied structureren en organiseren. Dat geeft meteen aan hoe belangrijk dit aspect van het GemOP is.

In de zomer van 2021 is een gedetailleerde situatiediagnose uitgevoerd om de prioriteiten voor toekomstige interventies vast te stellen en de nodige werkzaamheden op korte, middellange en lange termijn te plannen. De nadruk lag op de aard en de toestand van de wegen en voetpaden, en daarnaast ook op die van de openbare verlichting.

Deze diagnose is samengevat in een reeks “wegenkaarten”, met het volgende doel:

V 1 - aanleg van wegen: een belangrijk contextueel element. De oudste wegen (meer dan 50 jaar oud) zijn ontworpen met funderingen en bekledingen (kasseien) die nu verzwakt zijn, althans als ze sinds de aanleg van deze wegen niet opnieuw heraangelegd zijn (wat vaak het geval is).

V 2 - straatbekleding: een andere belangrijke beoordelingsfactor. Als een kasseiweg moet worden vervangen, is dat duurder dan een eenvoudige herasfaltering.

V 3 - toestand van de rijwegen: diagnose van de toestand van het wegdek. Belangrijk om te programmeren waar interventie vereist is.

V 4 - rijwegen - inventaris van de interventies: nuttig om te herinneren aan wat de afgelopen 25 jaar is gedaan.

V 4bis - rijwegen - ouderdom van het wegdek: aanvullende lezing van kaart V 4.

V 5 - rijwegen - diagnose: samenvatting van de interventiebehoeften tegen 2030.

V 6 - netwerk voor verplaatsingen te voet: identificatie van met name de bekleding van de voetpaden, een belangrijke indicator voor de relatieve slijtvastheid ervan.

V 7 - toestand van de voetpaden: zie commentaar bij V 3.

V 8 - voetpaden - inventaris van de interventies: zie commentaar bij V 4.

V 9 - voetpaden - vooruitzichten op vernieuwing: zie commentaar bij V 5.

V 10 - uitrusting voor openbare netheid: wat helpt om de wegen schoon te houden (vuilnisbakken, openbare toiletten, glasbollen...).

V 11 - openbare verlichting - type armatuur: kenmerken van de gebruikte apparatuur.

V 12 - openbare verlichting - inventaris van de interventies: zie commentaar bij V 4.

Kaarten V 5 en V 9 zijn de belangrijkste, omdat zij de te volgen strategieën bepalen voor de vernieuwing van rijwegen en voetpaden. Er werd een kostenraming opgesteld. Voor de behandeling van “heraan te leggen” en te “herasfalteren” (kaart V 5) wegen komt men aan een bedrag van 5 miljoen euro incl. btw. Voor de behandeling van de “prioritair te behandelen voetpaden” (kaart V 9) komt men aan een bedrag van 1,8 miljoen euro incl. btw.

Wat de openbare verlichting betreft, is het zo dat de voorbije 25 jaar omvangrijke moderniseringswerken zijn uitgevoerd. De huidige en toekomstige acties zijn nu gericht op betere prestaties van de apparatuur (installatie van ledverlichting).

Drie regels staan voorop om de openbare ruimte in Berchem duurzamer te maken :

- intensievere kwaliteitscontrole van de wegen door de medewerkers van de gemeente (voormannen) en informatie van de burgers (fix-my-street) en vervolgens natuurlijk de uitvoering van de nodige reparaties;
- handhaving van de jaarlijkse asfalteringsprogramma's (analyse van de wegen aan het einde van elke winter), om verslechtingen te verhelpen (bron van gevaar);
- aanvaarden dat een doordachte en voor de gebruikers veilige openbare ruimte goed en aanvaardbaar blijft, ook al is zij verschillende decennia oud.

Goffinlaan, Groot-Bijgaardenstraat en Van Nieuwenborghstraat. Voorbeelden van zware ingrepen uit het verleden die slechts heel af en toe mogelijk zijn.

Voorbeelden van sleuven van nutsbedrijven waar meer controle moet zijn op het herstel in de oorspronkelijke staat: Blauwetstraat, Zevensterrenstraat, 't Hof te Overbeke (archieffbeelden).

Sommige gemeentewegen (zie kaarten V 5 en V 9) zullen volledig moeten worden heraangelegd wegens te ernstige structurele beschadiging. Dit is een gelegenheid om de aard van de inrichting aan te passen aan de hedendaagse behoeften. In dit kader zullen de **betrokkenheid van de burgers** en de behoeften van de PBM beter aan bod komen van in de beginfase van de projecten. Dit zal onder meer gebeuren door de organisatie van genderspecifieke wandelingen (bv. een nachtelijke wandeling om de doeltreffendheid van de openbare verlichting te beoordelen) om ervoor te zorgen dat met de behoeften van alle gebruikers rekening wordt gehouden.

De noodzaak om **de inrichting van bepaalde hoofdwegen** (Keizer Karellaan, Gentsesteenweg, Koning Albertlaan) **en pleinen** of gemeentepleinjes (Oscar Ruelensplein, Kerkplein, esplanade naar het Wilderbos) te herzien, staat op de agenda (zie kaart C 2). Dit is nodig met het oog op meer veiligheid en comfort van voetgangers en fietsers. Maar ook, wat de pleinen betreft, om het gastvrije karakter ervan te vergroten en de zogenaamde "leeffuncties" (in de openbare ruimte) te versterken. Zij is ook nodig vanwege de specifieke toekomstige behoeften van de MIVB (zie blz. 36).

De kille en functionele openbare ruimten van vroeger hebben vaak plaatsgemaakt voor aangenamere "leefruimten". Vb. Sint-Agathavoorplein, Kerkstraat, Dilbeekstraat. Een na te streven dynamiek.

Een andere prioritaire uitdaging is de inrichting van voetgangerszones in de openbare ruimte en de aanpassing ervan voor personen met beperkte mobiliteit. Dit zou mogelijk zijn door de aanleg van een **"gemeenschappelijke backbone" voor zachte mobiliteit**, die het Initiatiefplein (Moderne wijk) zou verbinden met de Dilbeekstraat (gewestelijke groene wandeling), uiteraard via het Schweizerplein (zie kaart C 2). Bij deze uitdaging moet er ook voor worden gezorgd dat de plaatsing van banken (rustpunten voor PBM) wordt geoptimaliseerd.

Ook bestaat de wil om **het dierenwelzijn op te nemen in de inrichting** van voor het publiek toegankelijke ruimten (zie kaart C 6). Dat gebeurt door de integratie van specifieke voorzieningen (ontspanningsruimten voor honden, hondentoiletten, ...). Door het snelle succes van het onlangs in de Bloemkwekersstraat aangelegde hondentoilet is de aanleg van een nieuwe installatie van dit type op ons grondgebied te overwegen.

De toevoeging van kleine infrastructuur, zoals het hondentoilet in de Bloemkwekersstraat (links) of het kattendorp in het Wilderbos (rechts), komt het dierenwelzijn ten goede.

Wat het beheer betreft, moet opnieuw worden nagegaan of het wenselijk is **het beheer van bepaalde gemeentewegen over te dragen** aan het Gewest. Sommige gemeentewegen hebben duidelijk een rol die verder gaat dan die van de gemeente, meer bepaald op het gebied van mobiliteit. Het onderhoud ervan weegt echter zwaar op de lokale financiën. Het onlangs samengestelde dossier met het oog op een eventuele overdracht van het beheer van het Schweizerplein, de Koning Albertlaan, de Hunderenveldlaan en de Eilandenhoutstraat, zal opnieuw moeten worden onderzocht en definitief worden beslecht.

Anderzijds zal ook de overname van het beheer van bepaalde privéwegen door de gemeente (met name de gaarden - zie kaart C 1) moeten worden onderzocht (op basis van een inventarisrapport uit 2018).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de kwaliteit van de openbare ruimte

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Grondige herstelling van structureel beschadigde wegen	<ul style="list-style-type: none"> - Kattestraat en Zenitgaarde - Groot-Bijgaardenstraat (tussen Hunderenveld en Broek) - Dilbeekstraat - Strijdersstraat (sectie oost) - Hogenbosstraat - Poolsterstraat 	Gemeente + driejarige investeringsplannen + gewestelijke subsidies voor beveiliging van de openbare ruimte + gewestelijke subsidie voor het Stadsvernieuwingsgebied (Strijdersstraat)
 Grondige herstelling van pleinen	<ul style="list-style-type: none"> - Ruelensplein - esplanade van het Wilderbos (Wilderstraat) - kruispunt Hunderenveld 	Gemeente + gewestelijke subsidie voor het contract voor het Duurzame Wijkcontract (Ruelensplein) + MIVB (kruispunt Hunderenveld)
 Herstelling van de wegen van de Moderne Wijk	Alle wegen van de Moderne Wijk	Gemeente, Duurzame Wijkcontract, KCLM
 Correcties in de aanleg (uitbreiding van de tramperrons)	<ul style="list-style-type: none"> - Schweitzerplein - Koning Albertlaan 	Gewest (MIVB) voor het gebruik van trams 4000 (lijn 19, rond 2025)
 Herasfaltering	<ul style="list-style-type: none"> - Azuurstraat - Basiliëklaan - Comhairelaan - Selliers de Moranvilleaan (tussen Gebroeders Becqué - Broek) - Hunderenveldlaan (sectie oost) - Kasterlindenstraat (tussen Hogenbos en Heylens) - Mertensstraat (tussen Vereman en Bloemkwekers) - Dokter Leemansstraat - Préserstraat (sectie west) - 't Hof te Overbeke - Ganshorenstraat (tussen Goffin en Rémy) - De Smetstraat (tussen Wilder en Maricollen) - Van Zandestraat - Kweepereboomlaan (doodlopend steegje naar promenade) 	Gemeente (nog te verfijnen programma 2022-2025)
 Grondige herstelling van structureel beschadigde wegen	<ul style="list-style-type: none"> - Pauwelsstraat en Sextanstraat - Broekstraat en Lusthuizenstraat - Potaardestraat - Kattestraat (zuid) - Soldatenstraat - Bloemenkwekersstraat - Maricollendreef - Koning Boudewijnplein - Stationsplein 	Gemeente + driejarige investeringsplannen + gewestelijke subsidies voor beveiliging van de openbare ruimte
 Correcties in de aanleg	<ul style="list-style-type: none"> - Keizer Karellaan - Gentsesteeweg - Kerkplein 	Gewest (Keizer Karellaan + Gentsesteeweg) + Gemeente
 Backbone zachte mobiliteit	Route tussen Initiatief en de gewestelijke groene wandeling, via Schweitzer en Herlin - Kasterlinden instituut	Gemeente + Gewest (subsidie Bypad) - studie te bestellen bij een gespecialiseerde dienstverlener
 Aanleg van een tweede hondentoilet	Plaats nader te bepalen (indien mogelijk in een zone beheerd door Leefmilieu Brussel)	Gemeente + Leefmilieu Brussel

Groen netwerk

Instandhouding en ontwikkeling van een kwalitatief goed groen netwerk (zie kaart C 3) zijn belangrijk om een aangename leefomgeving te creëren. Het concept van een Berchemse “green belt”, 25 jaar geleden gedefinieerd voor de Zavelenberg, het Hoogveld, het Wilderbos, het Kattebroek..., is actueler dan ooit. In een tijd waarin de uitdagingen van de opwarming van de aarde steeds nijpender worden, moeten we daarop kunnen bouwen. Net zoals we moeten vertrouwen op de dynamiek van de vergroening van de openbare ruimte, die ertoe heeft geleid dat het aantal rooibomen de voorbije 20 jaar is toegenomen van 750 tot 1.200 (dit is + 60% ten opzichte van de situatie in 2000). Deze dynamiek moet worden voortgezet.

Wilderbos, weilanden aan de Zavelenberg, Saint-Moulin park: verschillende essentiële schakels van het Berchemse groene netwerk.

De vergroening en verfraaiing van de openbare ruimte blijft niet beperkt tot de grote groene ruimten (openbaar en privé) en tot de rooibomen. Het bestaat ook uit de aanleg en het onderhoud van pleinen, bloemperken en plantenbakken in de openbare ruimte (zie kaart C 4). Sinds enkele jaren wordt werk gemaakt van een rationeler beheer van deze ruimten. Streefdoel daarbij zijn meer duurzaamheid en selectie van plantensoorten die interessant zijn qua biodiversiteit. Het is belangrijk deze strategie tot een goed einde te brengen en voort te zetten.

De verfraaiing van de gemeentelijke bloemperken is nu duurzamer en met meer respect voor biodiversiteit dan in het verleden.

Intensivering van het groene netwerk van de openbare ruimte (rooibomen, plantenbakken, ...) is meer dan ooit een prioritaire uitdaging. Deze aanpak moet deel uitmaken van het ruimere kader van een echt Bomenplan. Gezien de bestaande situatie (zie kaart C 3) is een toename van het aantal rooibomen met 10% in de komende 5 jaar heel goed denkbaar. Dit moet gebeuren op een aantal gemeentewegen waar rooibomen momenteel ontbreken (zie kaart C 5). De voorkeur moet uitgaan naar de aanplanting van inheemse boomsoorten (met inbegrip van fruitbomen), die nuttig zijn voor de biodiversiteit.

Goffinlaan (links): tot twintig jaar geleden waren er geen rooibomen. Vandaag toont ze een indrukwekkend bladerdek; de Weilandstraat (rechts), een recent voorbeeld van een bomenrij in een smalle straat.

Blijft het probleem van de omvang van de openbare ruimte, die in Berchem vrij beperkt is, wat minder mogelijkheden biedt om het groene netwerk te ontwikkelen door middel van rooibomen. Nieuwe wegen moeten worden bewandeld om **de vergroening van het privédomein te intensiveren** (vergroening van gevels, groene daken, beplanting binnen huizenblokken, etc.). Dit moet bijdragen tot het ontstaan van koele eilanden (nuttig tijdens hittegolven) en tegelijkertijd de verfraaiing van private en openbare ruimten, de instandhouding van de biologische diversiteit, etc. ten goede komen. Zij zullen kaderen in de uitvoering van het Lucht-klimaatplan.

De speelplaatsen in scholen (St.-Albertus links en de Gemeenteschool rechts) zouden in de toekomst meer vergroend kunnen worden.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van het groene netwerk

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Bijdrage van de grote ruimten tot het transregionale groene netwerk	- Zavelenberg - Kattebroek - Hoogveld	Leefmilieu Brussel (hoofdrolspeleer) + Gemeente (partner)
 Toename van het aantal rooibomen met 10%	- Zie kaart C 3 (te onderzoeken potentieel)	Gemeente
 Rationeel beheer van de bloemperken	- Zie kaart C 4	Gemeente (actie aan de gang)
 Intensievere vergroening van het privédomein	- Zie kaart C 5 (te onderzoeken potentieel) - Zie Bomenplan	Gemeente (medewerker belast met de uitvoering van het Lucht-klimaatplan)

Openbare netheid

Met een openbare ruimte voorzien van 277 stedelijke vuilnisbakken, 9 sites voor glasbollen, gebruikte voedingsoliën en textiel, 18 hondentoiletten, 4 openbare toiletten... (zie kaart V 10) alsook de organisatie van containercampagnes per wijk, het verbaliseren van overtredingen (zwerfvuil) met camera's, diverse sensibiliseringsacties, ... probeert de gemeente al geruime tijd de openbare netheidsproblemen in te dijken en een zo netjes mogelijke leefomgeving aan te bieden. Het is evenwel een dagelijkse strijd die geen verslapping duldt.

Een van de belangrijkste doelstellingen inzake netheid is **de installatie van een containerpark en een recyclagecentrum** in de buurt van Berchem (**Citydev Darwin-site in Ganshoren**), in het kader van een samenwerking met het Gewest en onze buurgemeenten (Ganshoren, Koekelberg). Aanvankelijk zou het intercommunale kringloopcentrum gestalte krijgen vanuit verplaatste thematische vestigingen.

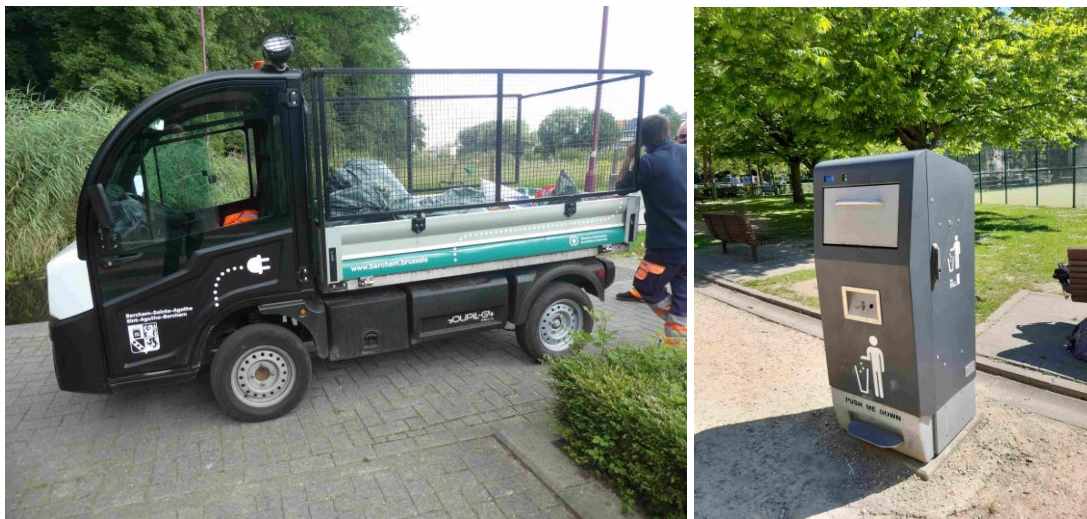
Wat de openbare afvalverwerkingsvoorzieningen betreft, moet de **ingraving van de glas- en textielbollen** worden voltooid met het oog op een hedendaags beheer van de openbare netheid, ook al is dit een werk van lange adem die afhangt van de regionale autoriteiten.

Goede informatie van de gebruikers is sterker aanwezig op het terrein (zie rechts bij het kruispunt Hunderenveld); maar het ingraven van de bollen (links bij de Maricollendreef) staat nog in de kinderschoenen.

Ook zal een nieuwe **strategie voor het plaatsen van stadsvuilnisbakken** moeten worden bepaald. Het aantal vuilnisbakken in Berchem is mettertijd sterk toegenomen (zie kaart V 10) en de gemeente heeft zich, overeenkomstig de voorschriften van het Gewestelijk Netheidsplan, tot doel gesteld om de 100 meter een vuilnisbak te plaatsen en alle wijken van vuilnisbakken te voorzien. Dit is echter niet altijd een succes, zodat een andere aanpak noodzakelijk is.

Het gebruik van nieuwe **modellen van “slimme” stadsvuilnisbakken** (d.w.z. waarmee kan worden gecontroleerd hoe vol ze zijn - “smart city”-aanpak) met een grotere inhoud is een oplossing voor plaatsen waar veel afval wordt geproduceerd (bv. openbare parken). In de nabijheid van scholen zal een proefproject worden opgestart met selectieve vuilnisbakken (pedagogisch project dat meer specifiek op kinderen is gericht).

Een doeltreffende openbare netheid vereist ook het gebruik van aangepaste uitrusting.

Wat die uitrusting betreft, is de gemeente voornemens de installatie van **openbare toiletten en waterfonteinen** uit te breiden en de uitrusting van het bestaande netwerk te verbeteren. De gezondheids crisis heeft een schrijnend gebrek op dit gebied aan het licht gebracht. Dit rechtvaardigt de goedkeuring van een ambitieus plan voor toekomstige voorzieningen (zie kaart C 2).

De bedoeling is dat er in elke wijk openbare toiletten en waterpunten komen.

Op organisatorisch vlak zullen de acties inzake openbare netheid zich toespitsen op de volgende acht punten :

- **overname van het schoonmaken van de gewestwegen**, met overdracht van de bijbehorende menselijke middelen. Helaas moet worden vastgesteld dat het optreden van het ANB niet aan de verwachtingen voldoet (gebrekkige schoonmaak, geen reactiviteit...);
- **reorganisatie van de route van de veegzones**. De thans gebruikte tien veegsectoren zijn niet meer afgestemd op de behoeften. Een eenvoudigere organisatie is nodig, eventueel door deze te baseren op de 5 perimeters van de Buurtinformatienetwerken (BIN) en tegelijkertijd de frequentie van de veegzones te verhogen;
- regelmatige organisatie van “high impact” schoonmaakacties per wijk. Deze bestaan erin versterkte teams uit te zenden om vuil (stickers, tags, impregnatie van het wegdek, etc.) op te ruimen dat niet tijdens de standaard veegzones kan worden verwijderd;
- **renovatie van de 18 bestaande hondentoiletten** en inrichting van 2 tot 3 nieuwe sites overwegen (nog te bestuderen);
- opvoeren van de **bestrijding van ratten** en ander ongedierte;
- aansporen om op te komen als **netheidsambassadeur** door materiaal ter beschikking te stellen voor vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld voor de organisatie van een “grote lenteschoonmaak” (groene zones, wegbermen, etc.) door burgers of verenigingen. Idealiter zou er in elke BIN-perimeter een ambassadeur moeten zijn;
- waar nodig, gebruiken van **mobiele bewakingscamera's om sluikstorten te verbaliseren**;
- de strijd tegen de invasie van onkruid met milieuvriendelijke middelen voort te zetten.

De Gentssteenweg (links), momenteel onvoldoende beheerd door het Gewest; de installatie van bewakingscamera's is doeltreffend gebleken om het storten in de buurt van de glasbollen (midden) aan te pakken; de “high impact” operaties (rechts) maken een grondigere schoonmaak van de wijken mogelijk.

Openbare netheid kan ook worden bevorderd door vrijwilligersacties en krachtige voorlichtingscampagnes.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de openbare netheid

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
Installatie van een gedecentraliseerd recyclingcentrum	Nog te bepalen (verhuur van 400 m ² ruimte)	Leefmilieu Brussel, Gemeenten Berchem, Jette, Koekelberg en Ganshoren
Installatie van een intergemeentelijk recyclagecentrum	Citydev Darwin-site in Ganshoren (Nestor Martinstraat)	Gemeenten Berchem, Koekelberg en Ganshoren + ANB. Lopende haalbaarheidsstudie
Bijkomende ingraving van alle glasbollen	Interventiefasen te bepalen (afhankelijk van technische beperkingen)	Gemeente + ANB
Herziening van het plan om de gemeente uit te rusten met openbare vuilnisbakken	Het gehele grondgebied	Gemeente + ANB + Leefmilieu Brussel + MIVB. Rekening houden met de toekomstige ontwikkeling van vuilnisbakken type Mr Fill
Plaatsing van 3 nieuwe openbare toiletten (of toegang tot cafés)	Zie kaart C 2 (te onderzoeken potentieel)	Gemeente
“High impact” schoonmaakactie	Het gebied van een lokale preventieperimeter elke zomer onder handen nemen	Gemeente
Renovatie van de hondentoiletten (+ uitbreiding netwerk)	Zie kaart V 10 + te onderzoeken	Gemeente

2. De veiligheid waarborgen

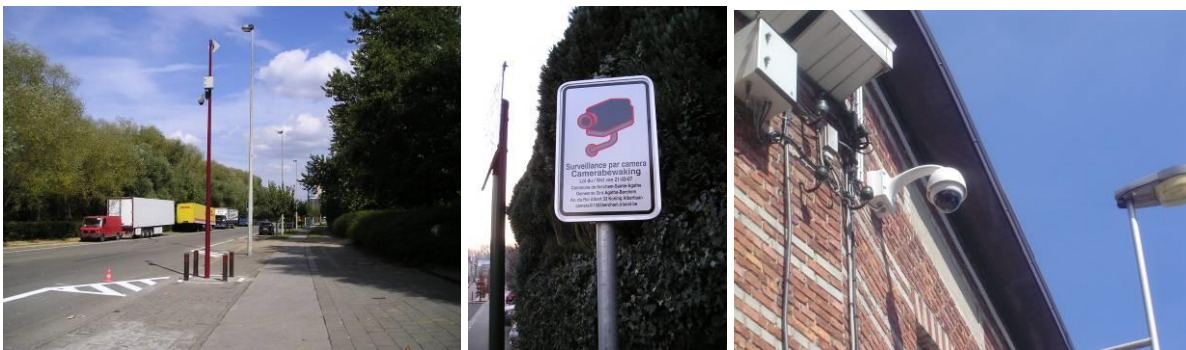
Er kan geen sprake zijn van een aangenaam leefklimaat zonder objectieve en subjectieve veiligheid van de plaats. Dit is een complexe uitdaging in een stedelijke omgeving, die wij wel moeten aangaan als wij een dorp in de stad willen zijn. De aandacht moet uitgaan naar de veiligheid van goederen en personen, in de klassieke zin van het woord, en aan het voorkomen van lichamelijke ongevallen tijdens verplaatsingen op het gemeentelijk grondgebied.

Politieacties en preventie

Een eerste principe is een versterkte aanwezigheid van de politie op het terrein, in de wijken; dit met een volledig gecoördineerd optreden dat gelijk loopt met de activering van de Buurtinformatienetwerken (zie infra).

Een tweede principe is dat **het politiecommissariaat een meer centrale en zichtbare plaats** moet krijgen. De huidige locatie in de Alcyonsstraat is vrij onopvallend en ligt buiten het zenuwcentrum van het plaatselijke leven. Een verhuizing naar dat centrum zou deze tekortkoming verhelpen. Dergelijke overdracht zou ruimer kunnen kaderen in de aanwending van de beschikbare gemeentegrond op het Schweitzerplein en het Koning Boudewijnplein (zie infra).

Voortzetten van de installatie van **bewakingscamera's**, met het oog op een toegenomen politiecontrole, is eveneens noodzakelijk om aan te sluiten bij de hedendaagse maatschappelijke controlemethoden (zie kaart C 7).

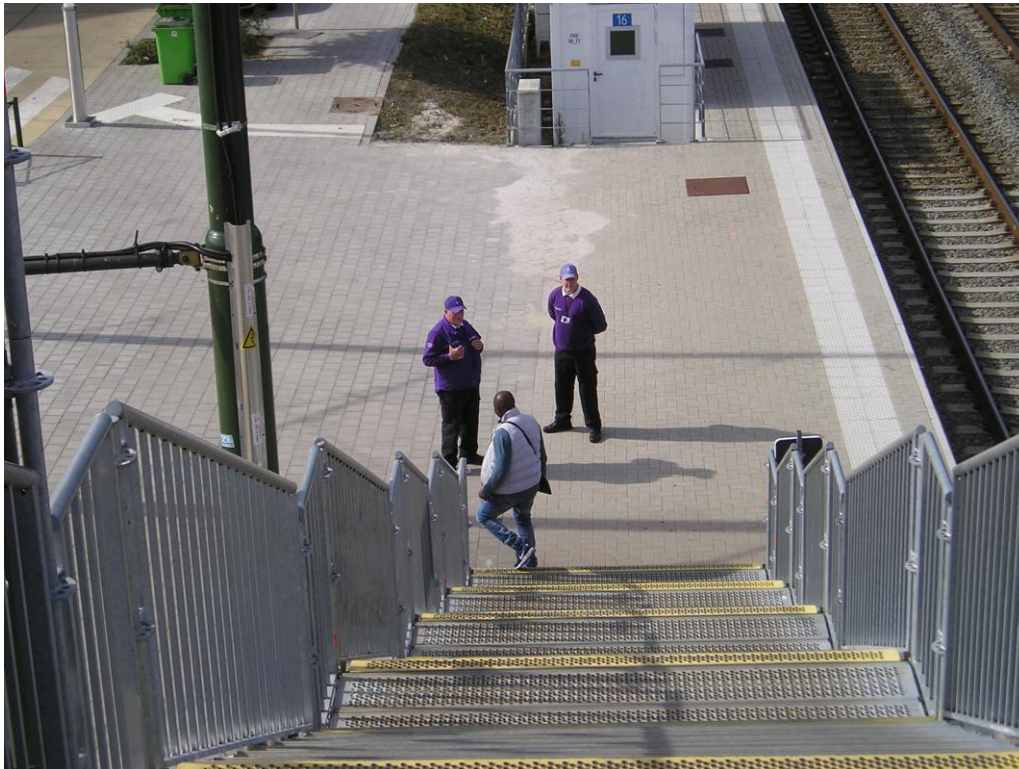

Het cameratoezicht in Berchem is onlangs verscherpt. Vb.: Hunderenveldlaan, Deniestraat, Groot-Bijgaardenstraat.

Het vergroten van de **zichtbaarheid van de wijkagenten**, met name door een betere kennis van wie wat doet en waar (informatie voor de burgers), is noodzakelijk om de functie van de wijkpolitie te versterken.

Op preventiegebied moet de activering van de **5 Buurtinformatienetwerken (BIN - zie kaart C 8)** zo ruim mogelijk worden opgezet. Er moet worden gestreefd naar **een co-constructie met de buurtbewoners om een inrichting voor te stellen die de openbare ruimte gebruiksvriendelijker en veiliger maakt.**

Deze aanpak moet ook gepaard gaan met een grotere betrokkenheid van de preventiemedewerkers (gemeenschapswachten e.a.) bij het dagelijks welzijn van de wijken. Hun werk op het terrein moet worden opgewaardeerd, onder meer door hen een grotere bevoegdheid te geven om sancties op te leggen.

De evolutie van de werkzaamheden van de gemeenschapswachten (hier in actie aan het station van Berchem) moet hen een grotere transversale functie geven.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties inzake politie en preventie

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Meer politieagenten op het terrein	Het gehele grondgebied (georganiseerd volgens de perimeters van de 5 Buurtinformatienetwerken)	Gemeenten Berchem en ZPZ
 Overbrenging politiebureau naar meer centrale en zichtbare locatie	(Schweitzerplein - Koning Boudewijnplein)	Gemeente (+ specifieke vastgoedconstructie in het kader van een globale herhuisvesting van de administratieve diensten). Beschikbare gemeentegrond.
 Versterking van het netwerk van bewakingscamera's	Fase 1 (stationswijk - 5 camera's)	Gemeente (dienst Preventie en Politie)
 Versterking van het netwerk van bewakingscamera's	Fasen 2 tot 5 (zie kaart C 7)	Gemeente
 Betere kennis/ zichtbaarheid van de wijkagenten	Het gehele grondgebied	Gemeente (informatie aan de burger via de dienst Communicatie)
 Activering van de Buurtinformatienetwerken (BIN)	Het gehele grondgebied (volgens 5 perimeters - zie kaart C 8)	Gemeente (dienst Preventie en Politie)

Veilige openbare ruimten

De veiligheid van de openbare ruimten is afhankelijk van een gecoördineerde actie op het gebied van verplaatsingen (zie infra). Ze wordt ook bepaald door de manier waarop plaatsen worden ingericht en beheerd.

Openbare ruimte is een schaars goed en het is dan ook nodig er **het aantal fysieke barrières terug te dringen**. Deze aanpak betreft alle objecten die overbodig zijn of in onbruik zijn geraakt, zoals palen, paaltjes, plantenbakken, stadsvuilnisbakken, zitbanken, etc. Als hun nut niet is bewezen, moeten ze worden verwijderd. Dit is in het voordeel van zowel de gebruikers (minder obstakels bij verplaatsingen, met name voor PBM) als de beheerder van de openbare ruimte (een object minder om te onderhouden). Enkele jaren geleden begon de gemeente met een operatie om de verticale verkeersborden te rationaliseren. Het is belangrijk deze operatie voort te zetten en te voltooien en beter gebruik te maken van de mogelijkheden die de wegcode de beheerder biedt met betrekking tot het “ophangen” van verticale borden (waardoor minder palen op de voetpaden nodig zijn). Ook moet worden nagedacht over een goede plaatsing van stadsmeubilair. Het gewoon verplaatsen kan soms volstaan om het eventuele ongemak te verminderen.

Verticale signalisatie heeft een exponentiële ontwikkeling doorgemaakt en is, gezien de evolutie van de regelgeving, niet altijd meer nodig: Poolsterstraat, Présersstraat (archiefbelden) De rationalisering ervan moet worden voortgezet.

Een goede begaanbaarheid van voetgangersroutes en oversteekplaatsen moet worden gewaarborgd. Voorrang moet gaan naar plaatsen waar geen voetpad is overeenkomstig de GSV en/of waar diverse obstakels (straatmeubilair, slecht onderhouden hagen) de doorgangsbreedte beperken. Meer controles en sancties (wildparkeren, naleving van de bepalingen van het APR en van de reglementeringen betreffende winkeluitstallingen en terrassen) zullen ertoe bijdragen dat de paden beter begaanbaar worden voor voetgangers.

Omdat in veel van onze wijken het ritme door de scholen wordt aangegeven, is het een belangrijk principe de **gebieden rond scholen als “veiligheidsgebieden”** in de ruimste zin van het woord op te vatten (zie kaart C. 7.). Doel is het keurslijf van alleen de aanwezigheid van een PWA'er en/of een kiss & ride te doorbreken en te zorgen voor meer gezelligheid tussen de ouders, het omkaderingspersoneel, etc. Dit houdt in dat er “schoolstraten” worden aangelegd, mits aan de nodige voorwaarden inzake omkadering en organisatie kan worden voldaan.

Op dergelijke plaatsen zou het wenselijk zijn dat de **schoolomgeving op elk moment beter zichtbaar** is. Veel Brusselse gemeenten deden dit door gestileerde totems te plaatsen (felle kleuren), etc. Berchem zou er goed aan doen een inrichtingsmethode over te nemen die vandaag min of meer algemeen ingang heeft gevonden ([zie kaart C 7](#)).

Voorbeelden van schoolomgevingen die zichtbaarder kunnen worden gemaakt: gemeenteschool nr. 3 (Openveldstraat), Zavelputschool. Rechts, een voorbeeld van een gestileerde totempaal.

De grote groene ruimten in Berchem (Wilderbos, Zavelenberg, Gewestelijke wandeling) zijn open ruimten die soms last hebben van ongepast delinquent gedrag. **Met Leefmilieu Brussel zullen nieuwe modaliteiten** moeten worden vastgesteld **om een grotere veiligheid in deze ruimten te garanderen**. In dit verband omvat het project voor meer bewakingscamera's (zie supra) ontwikkelingsfasen die specifiek gericht zijn op de Zavelenberg, het Wilderbos, etc. Ook zal Leefmilieu Brussel een belangrijke bijdrage moeten leveren aan de noodzakelijke veiligheidsinspanningen.

Zavelenberg: het toegangspad naar de "belvédère" moest enkele jaren geleden worden afgesloten wegens het toenemende vandalisme (links, archiefbeeld); de site blijft blootgesteld aan sluikestorten (rechts).

Bij de **toekomstige inrichting van de openbare ruimte** (groene zones, voorzieningen...) moet rekening worden gehouden met de **genderproblematiek**. Bepaalde keuzes kunnen immers een onveiligheidsgevoel in de hand werken en een negatief effect hebben op de diversiteit van de gebruikers. Het is nodig zich hiertegen te wapenen en voor iedereen gastvrije ruimten te ontwerpen.

Tot slot moet **de installatie van betere veiligheidsvoorzieningen in de openbare ruimten** worden onderzocht en tenuitvoergelegd ([zie kaart C 7](#)). Meer bepaald moet worden voorkomen dat voertuigen kunnen doordringen tot in ruimten met terrassen en markten of waar openbare evenementen plaatsvinden.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de algemene veiligheid van de openbare ruimte

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Minder obstakels, rationalisering van verticale bewegwijzering	Het gehele grondgebied	Gemeente Berchem (CeMa) + toekomstig verkeersveiligheidsagent
 Meer veiligheid in de schoolomgeving: invoering van schoolstraten moet worden bestudeerd	Gemeentescholen nr. 2 en nr. 3, Zavelputschool (zie kaart C 7)	Gemeente + Duurzaam Wijkcontract Moderne wijk (school nr. 3) + Brussel Mobiliteit
 Meer veiligheid in de schoolomgeving: verhoogde zichtbaarheid (totems, etc.)	Omgeving van elke school (zie kaart C 7)	Gemeente (samen te stellen dossier + zoeken naar subsidies)
 Veiligheid in de grote groene ruimten	Zavelenberg, Wilderbos, Kattebroek	Gemeente + Leefmilieu Brussel. Zie versterking van het netwerk van bewakingscamera's
 Installatie van verkeerswerende systemen	De pleinen in het centrum van de gemeente en de omgeving van De Kroon (markt)	Gemeente (gezamenlijke studie van de dienst Preventie en Politie)

3. Bevorderen van het gebruik van de openbare ruimte met het oog op sociale cohesie

Twee tot drie decennia geleden werden de openbare ruimten in Berchem uitsluitend gebruikt voor het verkeer. Sindsdien zijn verschillende “leefruimten” ingericht in de vorm van pleinen, pleintjes, wijktuinen en recreatieruimten op straat. Het is belangrijk dat deze leefruimten ‘leven’ en gericht zijn op positieve activiteiten die de sociale cohesie en leven in Berchem bevorderen en aangenaam maken.

Een belangrijk uitgangspunt is **het uitrollen van (feestelijke en andere) animatie en cultuur over het hele grondgebied van de gemeente** om alle doelgroepen te bereiken en een sociale band te creëren. Cultuur mag niet binnen muren worden opgesloten en moet op zoek gaan naar nieuwe expressiemogelijkheden in de wijken (met inbegrip van de organisatie van voorstellingen van “straatkunst”). Er wordt dan ook overwogen om de inwoners tegemoet te treden tot buiten de gebruikelijke ontmoetingsplaatsen ([zie kaart C 9](#)). De tijdelijke aanleg (schoolvakanties) van speelstraten (aangevraagd en beheerd door de bewoners van een straat) moet worden aangemoedigd. Dit draagt eveneens bij tot een sterkere sociale cohesie.

Naast de gebruikelijke locaties zouden nieuwe plaatsen kunnen worden gebruikt voor de organisatie van feestelijke en culturele activiteiten.

Daarnaast bestaat de wens om de culturele functie van de openbare ruimte te versterken door er **kunstwerken te plaatsen**. Op dit ogenblik zijn er nog maar weinig kunstwerken in Berchem (zie kaart C 9).

Venster op... het voorplein (links); "A", een werk van Stéphane Guiran op de Keizer Karellaan.

Een **positieve bezetting van de openbare ruimte is ook mogelijk door de aanwezigheid van activiteiten door derden (buitencafés, foodtrucks...)** volgens de regels van de kunst (3.2.). In onze huidige samenleving vernieuwen vraag en aanbod, die zouden kunnen worden doorverwezen naar plaatsen (zie kaart C 9), waar zij bijdragen tot het creëren van sociale banden.

Naar het voorbeeld van de "Cabane à livres" (links, in het Pirsoulpark) zouden bepaalde openbare ruimten kunnen worden verlevendigd door animatie, zoals ambulante straatverkopers (rechts).

Ook de installatie van kleine en **gediversifieerde straatsportstructuren** (zie kaart E 3) draagt bij tot de bezetting van de openbare ruimte. De recente installaties in de Groot-Bijgaardenstraat (kant van de Mirtenlaan), de Boomkwekersstraat of de Lusthuizenstraat moeten in verschillende wijken worden ontwikkeld in de vorm van een park voor Street Workout of recreatiesporten (harde pingongtafel bijvoorbeeld).

Er wordt al lang gewacht op een herinrichting van de **voormalige begraafplaats van de Groendreef**. Dat is er nog niet van gekomen wegens budgettaire problemen en het ontbreken van een projectomschrijving die een echte meerwaarde zou opleveren voor de wijk en de gemeente. In samenwerking met Leefmilieu Brussel moet worden beslist over een mobiliserend project dat kan bijdragen tot meer sociale cohesie en met het in de Groendreefstraat geplande Jeugdhuisproject synergieën tot stand te brengen.

De voormalige begraafplaats aan de Groendreefstraat, een ruimte die kan worden omgebouwd tot "Zen-ruimte" en pedagogische ruimte (gewijd aan de grote religies en filosofieën).

Het voormalig woonzorgcentrum van Bloemendal werd onlangs verkocht door het OCMW van Berchem. Het zou moeten worden verbouwd tot woningen. Bij de verkoop van het domein bleef het OCMW eigenaar van het park aan de Bloemkwekersstraat. Deze kwaliteitsvolle groene ruimte, momenteel niet toegankelijk voor het publiek, kan volgens het GBP niet worden bebouwd. Tijdens de zomermaanden zou er een **tijdelijk parkproject** kunnen worden opgezet. Het principe zou erin bestaan de straat tussen de Koning Albertlaan en de Joseph Mertensstraat af te sluiten voor het verkeer. Zo zou continuïteit en complementariteit met het Pirsoulpark ontstaan. En krijgen we een groter openbaar park in een periode dat dit het meest nodig is. Met een deel dat meer gewijd is aan spelen (het huidige Pirsoulpark) en een deel dat meer is voorbehouden aan rust en ontspanning (het 'OCMW-park'). Een herinrichting van het kruispunt Bloemkwekers-Mertens (+ het einde van de Broekweg), in de vorm van een plateau, zou nuttig kunnen bijdragen aan de verwezenlijking van een dergelijk project.

Een tijdelijke openstelling voor het publiek van het park van het vroegere domein Bloemendal (links) zou in de zomer een interessante uitbreiding en aanvulling vormen op het Pirsoulpark; de rijweg van Bloemkwekersstraat (rechts) zou autovrij kunnen worden gemaakt om ruimte te bieden aan tijdelijke straatactiviteiten of straatverkopers.

Gezien de ontwikkeling van de verstedelijking in de gemeente moet elke gelegenheid worden aangegrepen om nieuwe openbare parken te openen. Dit is met name het geval aan het westelijke uiteinde van de Groot-Bijgaardenstraat, waar het interieur van het huizenblok met de Potaardestraat en de Zenitstraat al 20 jaar in het GBP is opgenomen als groene ruimte. Als het zou kunnen worden ontwikkeld en opengesteld als een **openbaar park "Groot-Bijgaarden"**, zou het deze buurt een plaatselijke voorziening bieden die momenteel ontbreekt.

Tot slot vermelden we het project voor de aanleg van een pedagogische boomgaard in de Boomkwekersstraat, met de aanleg van een **bloemenlabyrint**, in samenwerking met het OCMW en met gewestsubsidies. Naast het educatieve aspect moet deze ruimte dienen als een openbare plaats voor ontmoetingen en om emoties te delen.

“Last but not least” moet het concept van het gebruik van de openbare ruimte voor sociale cohesie worden vernieuwd door meer rekening te houden met de genderproblematiek en de specifieke verwachtingen van vrouwen. De verschillende bovengenoemde projecten, maar ook die betreffende de Moderne wijk (DWC) of het Mulderpark (renovatie), moeten qua voorzieningen een beter evenwicht bieden tussen “dynamische activiteiten” (spelen en straatsporten) en zones van rust en comfort (rust, meditatie, gesprekken). Het is ook belangrijk rekening te houden met de gezins- en ontspanningsdimensie, door zones voor te behouden voor picknicks en installatie van openbare barbecues.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van het gebruik van de openbare ruimte met het oog op sociale cohesie

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Organiseren van culturele evenementen in de openbare ruimte	Zie kaart C 9	Gemeente Berchem, Archipel 19, De Kroon...
 Uitbreiden van de aanwezigheid van kunstwerken in de openbare ruimte	Schweitzerplein (de mogelijkheid onderzoeken om dokter Albert Schweizer te herdenken)	Gemeente
 Uitbreiden van de aanwezigheid van ambulante activiteiten in de openbare ruimte	Zie kaart C 9	Gemeente (dienst Handel en Festiviteiten)
 Bloemenlabyrint (lopende studie)	Bloemkwekersstraat (in combinatie met Pie Konijn)	Gemeente en OCMW, gewestsubsidie
 Zen Park gewijd aan de grote religies en filosofieën	Voormalige gemeentelijke begraafplaats	Gemeente en Leefmilieu Brussel
 Nieuw park Groot-Bijgaarden	Een deel van het huizenblok Groot-Bijgaarden - Potaarde - Zenit	Gemeente, privé
 Tijdelijk park aan de Bloemkwekersstraat	Bloemkwekersstraat, Pirsoulpark en “OCMW-park”	Gemeente, OCMW
 Ontwikkeling van voorzieningen voor straatsporten en -spelen	Te bepalen na onderzoek	Gemeente (eventueel in het kader van het DWC)

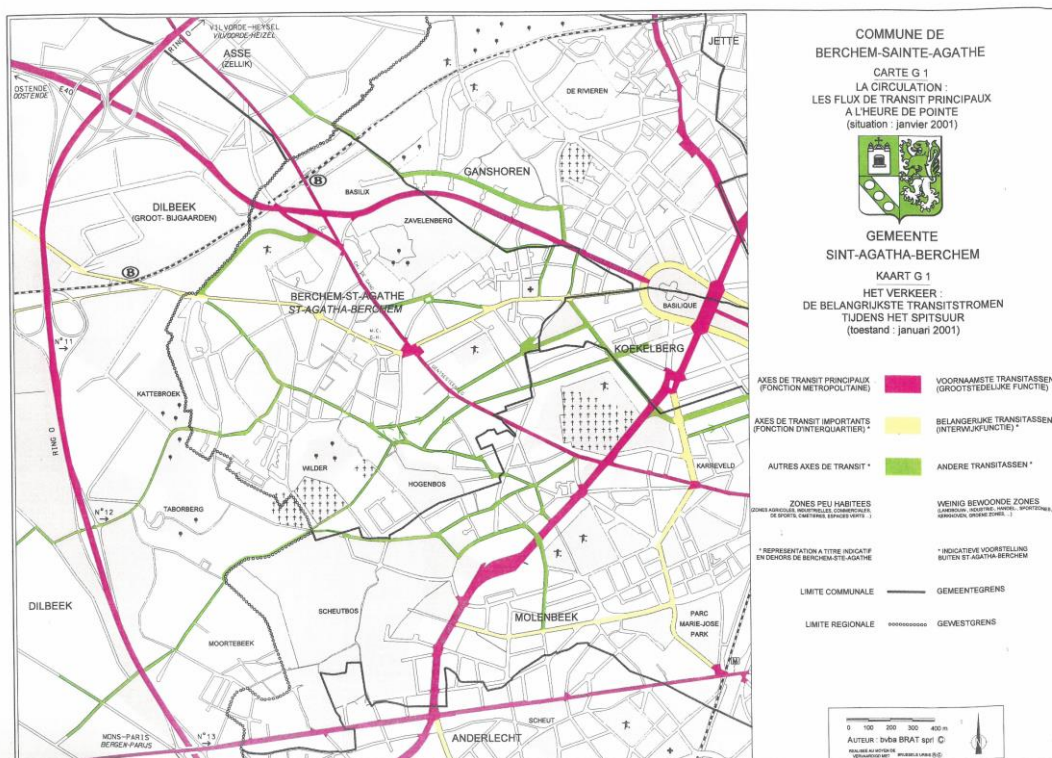
HOOFDSTUK 2 : MOBILITEIT

Zich efficiënt en veilig verplaatsen is een belangrijke sociale aangelegenheid, ongeacht de territoriale schaal. Net als de andere Brusselse gemeenten, en eigenlijk alle stedelijke entiteiten ter wereld, moet Sint-Agatha-Berchem de uitdagingen van een meer verantwoorde en milieuvriendelijke mobiliteit aangaan. Dat uit zich in een spaarzamer gebruik van de auto, meer openbaar vervoer, meer zachte mobiliteit en een toenemend gebruik van nieuwe technologische hulpmiddelen (concept “smart mobility”).

De gemeentelijke actie op het gebied van mobiliteit werd de afgelopen tien jaar geleid door de uitvoering van het Gemeentelijk Mobiliteitsplan (GMP), dat in 2012 werd goedgekeurd. Ingevolge de recente gewestelijke richtlijnen die naar aanleiding van het nieuwe regionale mobiliteitsplan (Good Move) zijn genomen, moet het GMP tegen mei 2023 worden geactualiseerd. Het huidige mobiliteitshoofdstuk van het GemOP is een voorbode van de aandachtlijnen die nog zullen volgen.

4. Beperken van doorgaand verkeer

Op het vlak van mobiliteit en toegankelijkheid lagen de verwachtingen de voorbije 30 jaar hoog in Sint-Agatha-Berchem. Maar generaties gaan voorbij en de problemen blijven, of nemen zelfs toe (zie kaart M 3 en M 3bis).

Het structurele probleem van het doorgaand verkeer in Berchem bestaat al lang (zoals blijkt uit dit document van 20 jaar geleden). De maatregelen in het kader van het Gemeentelijk Mobiliteitsplan om het verkeer te ontmoedigen en de wegen veiliger te maken, hebben helaas niet de verhoopte verlichting gebracht. Bovendien hebben de gewestelijke ambities voor minder verkeer in Brussel, gekoppeld aan de ontwikkeling van het GEN, nog geen vruchten afgeworpen.

Iedereen is het erover eens dat een meer ingrijpende verandering nodig is. Maar over de manier waarop deze verandering er moet komen, bestaat minder eensgezindheid. Voor de uitwassen van een door de federale overheid (NB: Oorspronkelijk zou afrit 12 van de Ring worden aangesloten op de Mettwielaan via een stadssnelweg...) en de gewesten slecht georganiseerd mobiliteitssysteem betaalt Berchem een enorm hoge tol, zowel op het gebied van levenskwaliteit (lawaaï, vervuiling), versnelde slijtage van het gemeentelijke wegennet als van overlast. Geografie en geschiedenis hebben de gemeente in de frontlinie geplaatst van veel te veel doorgaand autoverkeer, dat zich steeds meer opdringt en gevaarlijker wordt, vooral door de toename van het aantal motorvoertuigen. Berchem kan niet tot in het oneindige de zachte onderbuik blijven waarlangs pendelaars gemakkelijk toegang krijgen tot het centrum van het Gewest, en de ernstige gevolgen daarvan dragen. De gemeente moet naadloos aansluiten bij het gewestproject Good Move (gewestelijk mobiliteitsplan) en radicaler optreden dan de andere overheden ooit hebben aangedurfd. Zonder energieke en legitieme actie zal het "dorp Berchem" nooit zo vredig worden als gehoopt en zoals het zou moeten zijn, ook al heeft het de optimale grootte voor een spaarzaam autogebruik (de meeste verplaatsingen - over korte afstanden - kunnen te voet of met de fiets worden afgelegd).

Een logisch gevolg van deze uitdaging bestaat erin de inwoners van Berchem begrip en een meer verantwoordelijk individueel gedrag bij te brengen met betrekking tot hun eigen verplaatsingsbehoeften. Die behoeften moeten verschillen afhankelijk van de aard van de behoeften van de bewoners en de af te leggen afstand. Voor verplaatsingen in Berchem of het noordwesten van Brussel, of om naar het stadscentrum te gaan, is de auto meestal niet de meest aangewezen manier van reizen. Het bevorderen van andere vervoersmodi, met name lopen en fietsen, betekent echter ook dat onze kleine buurtstraten moeten worden beschermd tegen de invasie van de auto's van de pendelaars. *In fine* gaat het erom een positieve spiraal tot stand te brengen.

Het dagelijkse ballet van doorgaand verkeer door de woonwijken en smalle straten van Berchem duurt al te lang.

Verkeerscirculatieplan

Het streven naar een echte beheersing van het doorgaand verkeer vereist **een aanpassing van het verkeerscirculatieplan om het doorgaand verkeer te beperken en in de wijken meer rust te brengen**. Dit verkeersplan (zie kaart M 1) is de voorbije 20 jaar sterk geëvolueerd, reeds om de wijken te beschermen tegen doorgaand verkeer, maar ook om te zorgen voor veilig verkeer voor alle gebruikers binnen het lokale wegennet (zie kaart M 2). Ter illustratie: in 2021 zijn er 83 wegtrajecten met eenrichtingsverkeer, terwijl dat er in 2000 slechts 31 waren.

Aangezien de zwarte punten hardnekkig aanhouden (zie kaart M 3) zijn zeer onlangs ingrijpendere maatregelen dan in het verleden uitgeprobeerd en zeer recentelijk bevestigd (zie kaart M 4). Gezien de effecten ervan, maar ook wegens de evolutie van verschillende projecten van het Brussels (zie Keizer Karellaan) en het Vlaams Gewest (heraanleg van de Ring 0), zullen ze op zijn minst op middellange termijn worden voortgezet of herbekeken. Meer bepaald wanneer het Vlaams Gewest zijn keuzes (en planning) met betrekking tot de toekomst van oprit 12 van de Ring (Kattebroek) verduidelijkt. Als oprit 12 verdwijnt of fundamenteel wordt gereorganiseerd, zal Sint-Agatha-Berchem haar eigen schikkingen opnieuw bekijken in het licht van deze nieuwe ontwikkelingen. De gemeente zal zich ook kandidaat stellen voor een “Lokaal mobiliteitscontract” (LMC) voor de zone “Berchem West”. Het LMC wil de uitvoering stimuleren van het Gewestelijk Plan Good Move, namelijk rust brengen in de wijken. Het zal samenwerking met het Gewest bevorderen en concrete steun van het Gewest opleveren voor onderzoekskosten en diverse investeringen.

Tests van eenrichtingsverkeer zijn aan de gang in de Klein Berchemstraat (links) en de Winterooystraat.

Op langere termijn (tegen 2025) moet de herinrichting van het kruispunt “Hunderenveld” (Hunderenveldlaan, Koning Albertlaan, Kattestraat, Potaardestraat en Groot-Bijgaardenstraat), die noodzakelijk is in het kader van de MIVB-werken (tramlijn 19), ook een betere beheersing van het binnenkomende verkeer vanuit Groot-Bijgaarden (door bijvoorbeeld verkeerslichten toe te voegen) en een betere bescherming van de wegen op het plateau van Potaarde tegen ongewenst verkeer (verkeersscheiding) mogelijk maken. Sint-Agatha-Berchem zal er nauwlettend op toezien dat het toekomstige project van de MIVB in overeenstemming is met de dwingende noodzaak om het doorgaand verkeer in de gemeente te beperken.

Wat de toekomstige ontwikkeling van het verkeerscirculatieplan betreft, moet in overleg met Infrabel, Brussel Mobiliteit en de gemeente Ganshoren nog een definitief en vastberaden antwoord worden gegeven inzake de bereikbaarheid van de stationswijk, in het bijzonder op het grondgebied van Berchem en Ganshoren ten noorden van spoorlijn nr. 50. De overweg in de Nestor Martinstraat zou in de komende jaren worden afgeschaft. Bij gebrek aan een berijdbaar kunstwerk (tunnel) ter vervanging zou deze afschaffing echter tot gevolg hebben dat de wijk ernstig wordt afgesneden en dat ze de controle over haar toekomst volledig verliest. Dit kan alleen maar hinderlijk zijn voor de ambitieuze vooruitzichten op het vlak van voorzieningen (zie infra het project van het recypark) of ruimtelijke ordening (zie hoofdstuk 4) die zowel door Berchem als door Ganshoren worden nagestreefd (zie het bedrijventerrein “Darwin” van Citydev).

Vóór de invoering van eenrichtingsverkeer in 2020 (rechts) was het oversteken van de overweg in de Nestor Martinstraat zeer gevaarlijk op het vlak van de verkeersveiligheid (links).

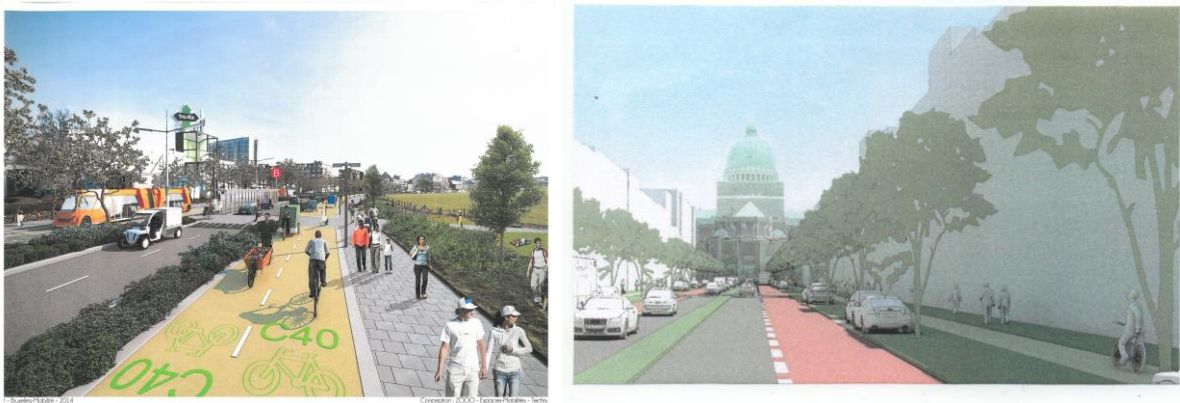
Voor de bouw van een tunnel in de Nestor Martinstraat bestond al in 2007 consensus, namelijk voor een “diensttunnel” van beperkte omvang en uitsluitend bedoeld voor de plaatselijke toegang tot voorzieningen en economische activiteiten die voor beide gemeenten belangrijk zijn. Tegelijk met de aanleg van deze tunnel zullen de rijwegverbindingen met Vlaanderen (Gentsesteenweg en Tieboutstraat) wegvallen. Met als tweevoudig voordeel dat de toevloed van doorgaand verkeer van Zellik naar Ganshoren wordt vermeden en dat de rust wordt bewaard in een wijk waar grote residentiële ontwikkelingen op til zijn (Matexi-project in de Technologiestraat, etc.). Het hier beoogde project is dus bescheiden en zal van Infrabel niet de buitensporige investeringen vergen die men in het verleden voor ogen had (een tunnel tussen de Maria van Hongarijelaan en de Technologiestraat).

Efficiëntie van het hoofdwegennet en modal shift

De consequentie van een aanzienlijke bescherming tegen doorgaand verkeer is de **versterking van de doeltreffendheid van gewestwegen (o.a. de Keizer Karellaan) als doorgangswegen (een voorwaarde voor de rust in de wijken) door een betere fasering van de verkeerslichten, een vereenvoudiging van de organisatie ervan, een betere bescherming van de aangrenzende wijken, etc.** Berchem pleit er bij de verantwoordelijke Brusselse instanties, in het bijzonder Brussel Mobiliteit, voor dat de gewestwegen vlot en efficiënt blijven functioneren voor hun transitfunctie.

De recente ingrepen van het Gewest (capaciteitsvermindering) op de Keizer Karellaan, op het grondgebied van Ganshoren, in de buurt van het kruispunt Pantheon - Landsroem, zijn echter onrustwekkend wegens hun tegenstrijdige effecten en hun neiging om het verkeer naar de lokale wegen af te leiden. Minder dan 10 jaar geleden was de configuratie 3x2 rijstroken (3 rijstroken om de stad binnen te rijden). Dat werd recent teruggebracht tot 2x2 rijstroken, dan... 1x2 rijstroken met de komst van de Covid-19-pandemie. Gaat dat niet te ver? In het kader van de gewestelijke specialisatie van autowegen is de Keizer Karellaan een “plus”-weg, het hoogste hiërarchische niveau dat er is. Wat als het deze functie niet langer kan vervullen?

De laan is de op twee na belangrijkste toegangspoort voor auto's in het Gewest en het enige relatief (maar moeilijke) rechtstreekse punt waar vrachtwagens vanuit het westen van het land naar het stadscentrum kunnen rijden. Wat met de stad van morgen, wanneer de alternatieven in termen van logistieke platforms voor het goederenvervoer in het beste geval nog in de kinderschoenen staan en in het slechtste geval onbestaande zijn? Zelfs bij een zeer krachtadig plan om het verkeer te beperken, is de hoop dat één rijstrook voldoende zal zijn, een illusie en zorgwekkend. Het verkeer dat wordt gehinderd door een gebrekkige doorstroming van auto's en vrachtwagens zal door Berchem sijpelen en de (voor de inwoners van Berchem) "onwelkome" trajecten volgen die worden voorgesteld door applicaties zoals Waze...

De recentste (informele) illustraties van Brussel Mobiliteit voor een toekomstige heraanleg van de Keizer Karellaan (links in Berchem en rechts in Ganshoren) zijn die van een rijbaan met 1x1 rijstrook. Een de-hiërarchisering van het wegennet die vooral ten koste zou gaan van Sint-Agatha-Berchem.

De heraanleg van de Keizer Karellaan in Berchem zou ook vanuit stedenbouwkundig oogpunt ambitieuzer moeten zijn, zodat er een nieuwe duurzame wijk met gemengd gebruik kan ontstaan, volledig in de geest van het GPDO en wat vereist is voor een 'Gebied van Gewestelijk Belang' (GGB), dat een van de belangrijkste toegangspoorten tot de stad in het Gewest vormt (zie hoofdstuk 4).

De gewestelijke stedenbouwkundige ambities mogen niet beperkt blijven tot het oosten van Brussel (Beaulieu, Josaphat, Kolonel Bourg). Ze moeten rekening houden met het westen van Brussel, dat even essentieel is voor de toekomst van het Gewest.

Op het einde van de E40, na spoorlijn nr. 50, zou de Keizer Karellaan moeten ondertunneld worden in het gedeelte tussen de Zelliksesteenweg en de Klissenlaan, naar het voorbeeld van de NAVO-tunnel die onlangs in Haren werd gebouwd (tenzij in de Keizer Karellaan sowieso een ondergrondse metrolijn moet komen - zie verder). De regeling van de capaciteit van het inkomende verkeer van het Gewest zou blijven zoals nu (bestaande verkeerslichten), maar de mobiliteit en de gevolgen daarvan zouden stroomafwaarts veel beter worden georganiseerd :

- einde van de stedelijke barrière die de Keizer Karellaan momenteel vormt tussen de stationswijk en de rest van Berchem;
- vlottere reorganisatie van de toegang tot het GGB en de commerciële activiteiten ervan;

- meer veiligheid in de wijk en rust in een meer residentiële omgeving (zie het “Porta Agatha”-project);
- efficiënter openbaar vervoer (vooral tram 82), door het wegwerken van het zwart punt op het kruispunt tussen de Keizer Karellaan en de Gentsesteenweg;
- algemene verbetering van de voorwaarden voor zachte mobiliteit (fietsers, voetgangers);
-

Op een bescheidener schaal zou een dergelijke ingreep de tegenhanger zijn van herinrichtingen zoals de Big Dig in Boston, de Ronda del Mig in Barcelona en de overkapping van de A2 in Maastricht. Eigentijdse kwalitatieve interventies die op geen enkele manier kaderen in het perspectief van alles-voor-de-auto, integendeel...

Het geval van de Gentsesteenweg roept ook vragen op, omdat het de moeilijkheden verergert :

- gevaarlijk kruispunt met de Koekelberglaan en de Gisseleire Versélaan. Dit moet samen met de diensten van het Gewest worden herbekeken, om de organisatie te vereenvoudigen en storende en gevaarlijke voertuigbewegingen te verminderen. Dit zou in de kaart spelen van alle gebruikers en in het bijzonder van een goede doorstroming van tram 82. Het zou ook helpen om deze lanen te beschermen tegen doorgaand verkeer;
- dikwijls chaos op het kruispunt van het Schweitzerplein (kruispunt van de Gentsesteenweg en de Goffinlaan en de Koning Albertlaan), waardoor op piekmomenten een politieagent het verkeer moet regelen (mobiliteitscontract);
- het “fictieve” eenrichtingsverkeer in het deel tussen de Keizer Karellaan en de Zelliksesteenweg, waar al vele jaren een zeer ongezonde situatie voor de gebruikers bestaat.

Gentsesteenweg (kruispunt met de Zelliksesteenweg), het eenrichtingsverkeer dat niemand respecteert ... (links); het oversteken van de Gentsesteenweg van de Koekelberglaan naar de Gisseleire Versélaan (rechts) is gevaarlijk omdat het een bajonetkruispunt is met slechte zichtbaarheid.

Het oorspronkelijke herinrichtingsplan voor het Schweizerplein (2013) was geen succes wat betreft de organisatie van de verkeersstroom van de verschillende gebruikers en een correctie zou nuttig zijn.

Kortom, los van een eventuele en hypothetische (want al 30 jaar geplande!) volledige heraanleg van de Keizer Karellaan, is het in ieders belang dat het Gewest corrigerende maatregelen neemt voor deze twee grote wegen.

De efficiëntie van de grote gewestwegen is ver te zoeken: Keizer Karellaan (links) en Gentssteenweg (rechts).

Voorts kunnen we alleen maar herinneren aan en pleiten voor de efficiënte organisatie van een modal shift tussen de stad en haar periferie (zie illustratie infra, punt 7). Dat vereist ook **de ontwikkeling van een transitparking (P+R) aan het einde van de E40**, die al vele malen is beloofd maar nooit is gerealiseerd.

Een dergelijk project moet worden ontwikkeld met de nadruk op **intergewestelijke coördinatie met de bestaande P+R-projecten in Dilbeek**, als onderdeel van de heraanleg van de Ring 0. Het is duidelijk dat deze zaken moeten worden gecoördineerd tussen de gewesten en met de federale regering (NMBS). Deze zaken vallen buiten de bevoegdheid van de gemeenten; die kunnen alleen ondergaan en hopen, maar niet op eigen houtje handelen.

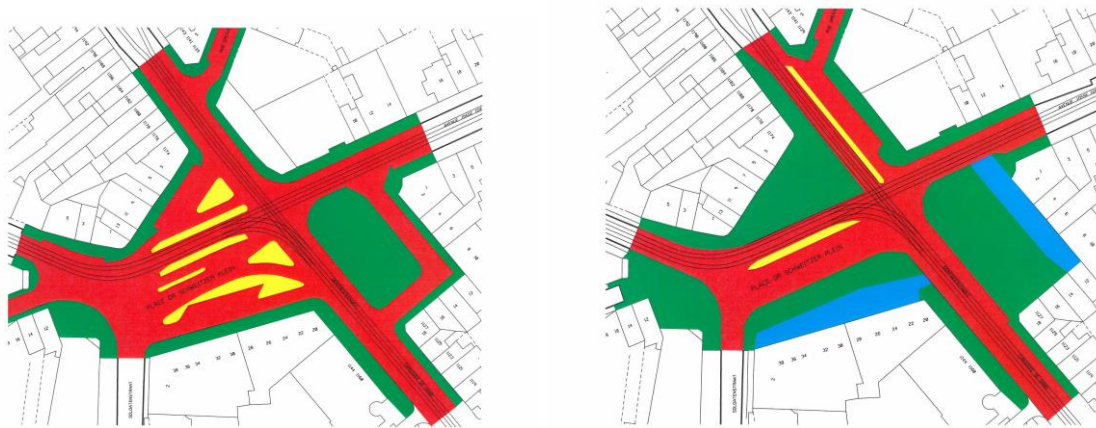
Er bestaan verschillende opties voor een P+R in de stationswijk: door middel van een specifiek kunstwerk op de weg (zie links, een voorbeeld in Genève) of van een partnerschap met een vastgoedbeheerder (zie rechts, de uitgestrekte zone van de grote winkelcentra in de wijk).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van het terugdringen van het doorgaand verkeer

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Aanpassing van het verkeerscirculatieplan (fase 1 - test "Moderne Wijk")	Wijken Moderne wijk - Openlucht - Boerderij	Gemeente en gemeente van Ganshoren. Effect van de in 2022 te evalueren test
 Aanpassing van het verkeerscirculatieplan (fase 2)	- kruispunt Hunderenveld - plateau van Potaarde	Gemeente + MIVB (project voor heraanleg door MIVB van het kruispunt Hunderenveld - tegen 2025 - met eventuele toevoeging van verkeerslichten)
 Aanpassing van het verkeersplan	- Moderne wijk - Gewestelijke zone "Berchem West"	- Gemeente (mogelijk gevolg van de studie van het Duurzame Wijkcontract) - Gewest (Brussel Mobiliteit), begeleiding via een LMC
 Betere efficiëntie van de gewestwegen	- Keizer Karellaan - Gentssteenweg - kruispunt Schweitzer – Gent – Goffin - kruispunt Gent – Koekelberg – Gisseleire Versé - stationswijk	Gemeente + Brussel Mobiliteit + MIVB + Infrabel
 Organisatie van de modal shift op het einde van de E40 (P+R)	- stationswijk - Omgeving van het station van Groot-Bijgaarden	Gemeente (lobbying) + Brussel Mobiliteit + Infrabel + Vlaams Gewest + gemeente Dilbeek

5. Betere verdeling van de openbare ruimte

Al vijftien tot twintig jaar staat het principe van een evenwichtiger verdeling van de openbare ruimte tussen de verschillende gebruikers en vervoersmodi op verschillende overheidsniveaus op de agenda. Sinds kort is de emblematische voetgangerszone van het stadscentrum daar het bewijs van. Op lokaal niveau is Berchem echter niet bij de pakken blijven zitten, zoals blijkt uit de heraanleg van het Schweizerplein (2013-2014) en het Sint-Agathavoorplein (2017). In dezelfde geest zijn ook andere herinrichtingsprojecten in de wijken uitgevoerd (Kerkstraat, rotonde Basilieklaan, kruispunt Hunderenveld, verschillende kruispunten op het plateau van Potaarde...).

Schweizerplein : weergave van de types van ruimte vóór (links) en na (rechts) de herinrichting van 2014. In het rood de ruimte voor het verkeer, in het groen die voor de voetgangers. Sinds de heraanleg biedt het plein aanzienlijk meer "leefruimte" en is het veel gebruikersvriendelijker.

Een eerste principe is de **voorzetting van het veilig maken van de kruispunten in het gemeentelijke netwerk**. Dat betekent dat bepaalde pleinen en pleintjes en enkele hoeken van kruispunten waar de voetgangersoversteekplaatsen te lang zijn, moeten worden aangepakt (zie kaart C 2).

Het ongemak van bepaalde oversteekplaatsen voor voetgangers (zie links, Maricollendreef) kan worden verholpen met voorlopige ingrepen, die gemakkelijk op grote schaal uitvoerbaar zijn (zie rechts, een kruispunt in Sint-Pieters-Woluwe).

Een betere verdeling van de openbare ruimte is over het algemeen in het voordeel van de voetgangers en maakt, door andere acties, de openbare ruimte beter “walkable” of begaanbaar. Ter herinnering: deze andere acties zijn eerder in de tekst vermeld (punten “kwaliteit van de openbare ruimten” en “veilige openbare ruimten”).

Met het oog op nieuwe projecten (werken van de MIVB voor de exploitatie van lijn 19 met trams 4000) zullen functionele verbeteringen worden aangebracht aan het Schweitzerplein (met name voor fietsers) en aan het kruispunt Hunderenveld (zie punt 1 supra).

Bij het naderen van het Schweitzerplein (Gentsesteenweg) bevindt de fietser zich in een meer dan ongemakkelijke positie (links); alvorens hij terechtkomt in een omgeving waar hij niet thuishoort (rechts).

Een betere verdeling van de openbare ruimte is belangrijk voor tweewielers. Daarbij geldt het principe dat **het netwerk van hoofdfietsroutes wordt aangevuld of aangepast, waarbij de continuïteit van de fietsroutes wordt gewaarborgd** (zie kaart M 3bis). Verscheidene dossiers liggen op tafel :

- aanpak van de slechte “berijdbaarheid voor fietser” van het Schweitzerplein;
- herziening (en eventuele aanpassing van de route) van de gewestelijke fietsroutes 11 en 12 (zie kaart M 5), routes die momenteel “virtueel” (zonder voorzieningen) en ondoeltreffend zijn;
- integratie van de fiets in het gemeentelijke ringwegproject voor zachte mobiliteit (zie kaart C 2);
- vooruitkijken naar de toekomstige herinrichting van de Koning Albertlaan, om fietsers een plaats te geven op deze weg;
- de aanleg ondersteunen van een fietsroute vanaf de Kasterlindenstraat (in Dilbeek - Molenbeek) tot aan het Schweitzerplein via de Kasterlindenstraat (in Berchem), de Groot-Bijgaardenstraat en de Soldatenstraat (over een vlak parcours langs een heuvelkam).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van een betere verdeling van de openbare ruimte

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Grondige herstelling van pleinen (zie punt 1)	Zie tabel punt 1 (zie pagina 11)	Zie tabel punt 1 (zie pagina 11)
 Herinrichting van voetgangersoversteekplaatsen op diverse kruispunten	<ul style="list-style-type: none"> - Wijk Wilder - Maricollen - Koning Albertlaan - Kasterlindenstraat: - zie kaart C 2 	Gemeente
 Een betere plaats geven aan de fietsers	<ul style="list-style-type: none"> - Schweitzerplein - Route van GFR 11 en 12 - gemeentelijke ringweg voor zachte mobiliteit (zie punt 1) - heuvelkam "Kasterlinden" 	Gemeente + Brussel Mobiliteit (route GFR)
 Correcties in de aanleg (zie punt 1)	Zie tabel punt 1 (zie pagina 11)	Zie tabel punt 1 (zie pagina 11)

6. Parkeerbeheer

De toenemende verstedelijking van Berchem en de aanzienlijke toename van het aantal gezinnen in de voorbije twintig jaar heeft parkeerproblemen doen ontstaan die voordien niet bestonden. Ondanks een aanbod van ± 5.200 parkeerplaatsen op straat (zie kaart M 6) en de ruime beschikbaarheid van het privédoornain (zie kaart M 10) zijn de problemen acuter geworden (vooral 's nachts). Na verschillende uitbreidingsfasen werd de blauwe zone, oorspronkelijk alleen in de omgeving van het Schweitzerplein, in juni 2021 uitgebreid tot het hele grondgebied van Berchem. De uitdagingen ter zake zijn er daarom niet minder op geworden.

Zij stellen zich ook voor het parkeren van tweewielers. Aan die behoeften is nog lang niet volledig voldaan (zie kaart M 5). De openbare ruimte van Berchem telt nog steeds slechts 150 fietsstalbeugels en 8 fietsboxen. Voor motorfietsen en motorrijtuigen zijn er geen specifieke voorzieningen.

Overvolle parkeerplaatsen 's nachts komen in heel Berchem voor (links, hier op de Selliers de Moranvilleaan); de invasie van de openbare ruimte door bestelwagens is vaak aan de kaak gesteld (rechts, Bloemkwekersstraat).

Een van de aandachtspunten in het parkeerverhaal is in de eerste plaats de noodzaak **van een evaluatie van de doeltreffendheid van de uitbreiding van de blauwe zone tot het hele gemeentelijke grondgebied**. Deze evaluatie zal rekening moeten houden met de doeltreffendheid en de regelmaat van de controles door Parking Brussels, het gewestelijke agentschap dat belast is met het parkeerbeheer in Berchem (zie kaart M 7). Ook moet worden nagegaan in hoeverre de blauwe zone (en de uitbreiding van de toepassingsuren daarvan) het probleem van het parkeren van bestelauto's in de openbare ruimte heeft kunnen beperken.

Deze evaluatie moet er ook op gericht zijn de dienstverlening van Parking Brussels aan bewoners en bezoekers te verbeteren, het gebruik van betaald parkeren op lokaal niveau (rode en groene zones) te overwegen, de strijd tegen foutparkeren via Gemeentelijke Administratieve Sancties (GAS) te verbeteren, ...

Ook moet efficiënter gebruik worden gemaakt van de bestaande parkeercapaciteit. Er moet **een kadaster van private parkeerplaatsen (met name van bedrijven) worden aangelegd om op termijn projecten voor een gedeeld gebruik ervan ten uitvoer te leggen**. Kaarten M 10 en U 7 geven nuttige aanwijzingen voor een dergelijke aanpak.

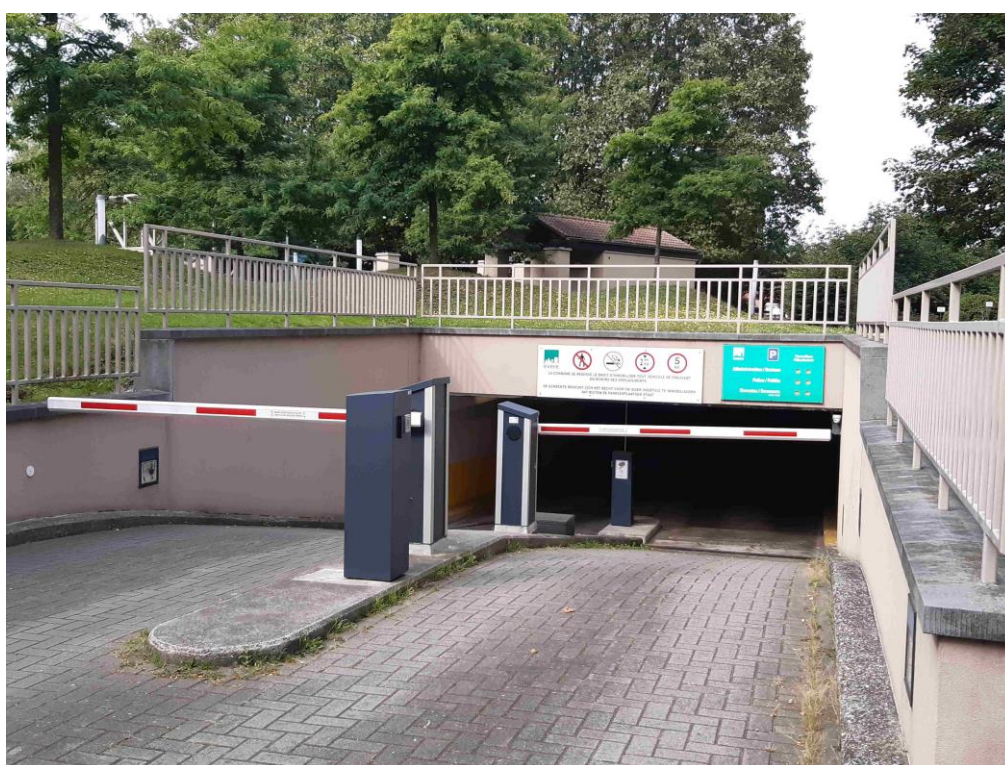

Parkeerterreinen van bedrijven en warenhuizen (in dit geval de Carrefour hypermarkt aan de Keizer Karellaan) bieden mogelijkheden voor gedeeld parkeren.

De **aanleg van een ondergrondse openbare parkeergarage, of zelfs meerdere, in het centrum van de gemeente** moet worden overwogen. Naar het voorbeeld van de recente verwezenlijkingen op het Koningin Elisabethplein in Jette. Parking Brussels heeft hierover al een haalbaarheidsstudie uitgevoerd (die moet op termijn worden gekoppeld aan een technische haalbaarheidsstudie). Een dergelijke inrichting zou in verschillende opzichten nuttig zijn (toegang tot handelszaken en verschillende belangrijke plaatsen voor het gemeentelieven), wetende dat het hierdoor mogelijk zou zijn de overblijvende bovengrondse parkeerplaatsen op het Schweitzerplein, het Koning Boudewijnplein of de Gentssteenweg te schrappen en ruimte vrij te maken voor doeleinden die meer kwaliteit bieden dan parkeren. Een dergelijke kans kan worden aangegrepen voor zover de gemeente beschikt over bouwgrond in het centrum van de gemeente. Deze ondergrondse openbare parkeergarage zou inderdaad kunnen worden gekoppeld aan een of meer toekomstige vastgoedprojecten (zie punt 11 infra), naar het voorbeeld van wat de gemeente Evere heeft gedaan.

Het Koning Boudewijnplein: een ruimte die beter verdient dan een openluchtparking te zijn.

De modernisering/uitbreiding van het gemeentehuis van Evere ging gepaard met de aanleg van een ondergrondse parkeergarage voor het personeel, die ook toegankelijk is voor de omwonenden.

Door de hoge parkeerdruk ontstaan er in de wijken dagelijks regelmatig conflicten tussen parkeren op straat en parkeren op eigen terrein. Door “op het nippertje” of zelfs ongeoorloofd te parkeren, ontnemen sommige automobilisten de omwonenden een normaal gebruik van hun garage. Daarom moet **de organisatie van het parkeren ter plaatse worden verduidelijkt (wegmarkering) om een goede toegang voor de bewoners mogelijk te maken en de controle door Parking Brussels of de politie te vergemakkelijken**. Op basis van de aanbevelingen van de Raadgevende Commissie voor het Wegverkeer heeft de gemeente de afgelopen jaren de eerste markeringen van dit type aangebracht (zie kaart M 9). Op verzoek zal dit werk worden voortgezet. Het is in de eerste plaats gericht op de wegen met de meeste berijdbare toegangen (zie kaarten M 9 en M 10).

Gebroeders Becquélaan (links) en Bloemkwekersstraat (rechts) : twee verkeersaders waar de parkeerplaatsen sinds kort nauwkeurig zijn afgebakend.

Ter herinnering (zie blz. 38): een systematische controle op foutparkeren staat op de agenda, in gelijk welke vorm (op voetpaden, niet-naleving van gewichts- en volumebeperkingen : minibussen, bestelwagens, achtergelaten aanhangwagens, etc.).

Ook wil de gemeente **de openbare ruimte beter uitrusten met elektrische laadpalen**. Een eerste installatiefase is onlangs uitgevoerd (zie kaart M 8, met 9 laadstations en 2 elektrische oplaadpunten per station) en 5 nieuwe stations zijn gepland voor 2022. Een balans (van het gebruik) zal nodig zijn om nieuwe fasen langs de wegen te overwegen.

Voorbeelden van recente laadpunten voor elektrische wagens in Berchem (Groot-Bijgaardenstraat, links, Maria van Hongarijelaan, rechts).

In het algemeen moet ook de installatie van laadpalen op privéterrein worden aangemoedigd, want Sibelga wil tegen 2030 11.000 laadpalen installeren in Brussel (op en naast de weg). Ze verplicht maken bij het uitreiken van bepaalde stedenbouwkundige vergunningen (warenhuizen).

Op het gebied van specifieke parkeerreserveringen in de openbare ruimte zal **een evaluatie van het doeltreffende gebruik van autodeelstations (car sharing) nodig zijn**. Momenteel is er slechts één onderneming in Berchem actief (Cambio).

Dit soort netwerken (vaste stations of zelfbediening, bv. Poppy) moet worden uitgebreid en opengesteld voor meer concurrentie.

Tot nu toe is het niet gelukt om een onderneming voor elektrisch autodelen naar Berchem te halen (links); er moet nagedacht worden over nieuwe formules voor autodelen (free-floating) (rechts).

Gezien de ontwikkelingen in het gebruik van tweewielers en het succes van elektrische fietsen is er **meer parkeercapaciteit nodig** (zie kaarten M 5 en M 11). In veel van de behoeften in de wijken is momenteel nog niet voorzien. Tevens is het nodig :

- **het effectieve gebruik van de Villo!-stations te evalueren** en na te gaan of de uitbreiding ervan (zie kaart M 11) nog binnen de mogelijkheden ligt;
- **het gebruik te evalueren van de 31 “dropzones” die onlangs zijn afgebakend voor tweewielers in zelfbediening;**
- de uitrol van fietstrommels en het gebruik ervan opvolgen;
- uitbreiden van de collectieve fietsenstallingen en voorzieningen voor bakfietsen, alsook van veilige mogelijkheden voor het opladen van elektrische fietsen.

Berchem telt 8 Villo !-stations (links) en wil er 12. Dit gewestelijk project evolueert al enkele jaren niet meer; de “dropzones” voor steps (rechts), waarvan het juiste gebruik zal moeten worden geëvalueerd.

Overzicht (belangrijkste) geplande acties inzake parkeren

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Evaluatie van de blauwe zone	Het gehele grondgebied	Gemeente + Parking Brussels
 Gedeelde parkings	Zie kaart M 10 (voorafgaande identificatie van mogelijkheden)	Gemeente (medewerker belast met de uitvoering van het Klimaatplan)
 Aanleg van een (of zelfs meerdere) openbare parking in het centrum van de gemeente	<u>Schweitzerplein</u> en/of Koning Boudewijnplein (en hun omgeving)	Gemeente + eventuele privéondernemer
 Betere aanduiding van waar men mag parkeren (markeringen)	Op verzoek van de omwonenden	Gemeente
 Uitrusten van de openbare ruimte met elektrische laadpalen	- Zie kaart M 8 - Volgens de evaluatie van de eerste installaties en verzoeken	Gemeente + gewestsubsidies
 Ontwikkelen van autodelen	Te bepalen	Gemeente + Brussel Mobiliteit + Taxistop + Cambio
 Uitbreiden van parkeerplaatsen voor tweewielers	Het gehele grondgebied	Gemeente + Brussel Mobiliteit (en ondernemingen van deelfietsen)

7. Versterken van het aanbod openbaar vervoer

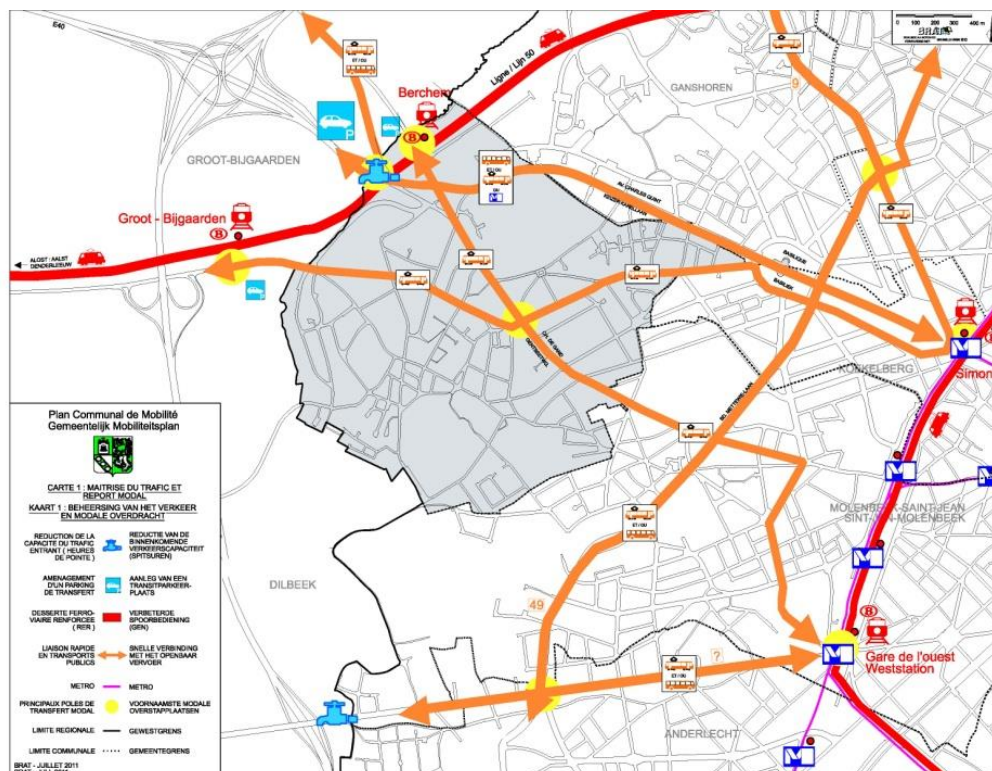
Het openbaar vervoer in Berchem kende de voorbije tien jaar een gunstige evolutie, met de invoering van rollend materieel met meer capaciteit (trams 3000 en gelede bussen) en de reorganisatie van het MIVB-busnet (uitvoering van het nieuwe Gewestelijke busplan in 2015-2019). Het algemene aanbod in alle Berchemse wijken is beter dan ooit (zie kaart M 12). Bovendien is de frequentie van de dienstverlening op de meeste lijnen toegenomen.

Naast deze aanzienlijke verbeteringen zijn er nog steeds structurele problemen waarvoor de gemeente niet rechtstreeks kan optreden: het gaat om aangelegenheden onder federale en gewestelijke bevoegdheid of onder die van de agentschappen die belast zijn met de exploitatie van de netten (NMBS, MIVB, De Lijn). De gemeente dient echter plaatselijke grieven aan deze instanties door te geven.

We zijn al vergeten dat de oude tramstellen 7000 van de MIVB (links) pas minder dan 10 jaar geleden zijn vervangen door trams 3000 (rechts).

In de eerste plaats is **een betere bediening van het westen van Brussel nodig met een sterke lijn van het netwerk (metro of tram Keizer Karellaan..) naar het station van Berchem, of zelfs naar Groot-Bijgaarden**. Dergelijke lijnen bestaan op verschillende plaatsen in het Gewest (Heizel, Stokkel, Herrmann Debroux, Erasmus), maar ze ontbreken op een van de belangrijkste toegangspunten daartoe, de Keizer Karellaan en de verkeerswisselaar van Groot-Bijgaarden. Dit gebrek is erkend door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sinds het in 2018 via Brussel-Mobiliteit een “studie over de uitbreiding van de metro naar het westen van Brussel” heeft besteld. Het is jammer dat deze studie nog niet is afgerond en dat er nog geen beslissing over is genomen. Afgezien van de aankondiging van een kostprijs van 300 à 450 miljoen voor een verlenging van de metro tot Groot-Bijgaarden en de vermelding van een scenario dat deze verlenging beperkt tot de Basiliek van Koekelberg, weten we jammer genoeg heel weinig over deze studie.

Het algemene schema voor verkeersbeheersing en modal shift dat door het Gemeentelijk Mobiliteitsplan van Berchem (2012) wordt ondersteund, blijft actueel. De concrete uitvoering ervan, die baat had moeten vinden bij de bevindingen van de “studie over de uitbreiding van de metro naar het westen van Brussel”, is echter op een dood punt beland.

In dezelfde context zou het wenselijk zijn een **versterkte NMBS-dienstverlening te verkrijgen in het station van Berchem met een Plan S (GEN) dat eindelijk volledig is uitgevoerd**. Dit dossier sleept al drie decennia aan en heeft alleen maar tot teleurstelling geleid. De restauratie van het station van Berchem en de afschaffing van de overwegen op lijn 50 hebben een onvoorstelbare vertraging opgelopen. De frequentie van de dienstregeling van de treinen is dezelfde gebleven als 25 jaar geleden... Een van de laagste die er zijn. Vandaag kondigt de NMBS voor lijn 50 geen belangrijke verbetering aan vóór 2030. Dit is een moeilijk te aanvaarden vooruitzicht, waartegen Berchem en zijn buurgemeenten zich zouden moeten verweren.

Sinds 2021 zijn de twee perrons van het station van Berchem eindelijk aangepast voor PBM (links); de aangekondigde dienstfrequenties zijn nog ver verwijderd van wat het GEN-project beloofde (rechts).

De gemeente heeft ook een eisenbundel voor de MIVB, met meer specifieke overwegingen :

- in verband met de afstemming van het net **zou het eindpunt van buslijn 20 moeten worden verplaatst van Hunderenveld naar Jean Monnet**. (betere bediening) Dit zou de toekomstige organisatie van het kruispunt Hunderenveld (herinrichtingsproject) vereenvoudigen en een betere dienstverlening bieden voor rittengenererende actoren zoals het sportcomplex, de school “Les Lilas”, de Volvo-site en het dichtbevolkte wooncomplex van het Jean Monnetpark;
- een **goede voorbereiding** is nodig voor de **invoering van trams 4000 op lijn 19**. Naar verwachting zal dit tegen 2025 gebeuren en zullen er aanpassingswerken aan de lijn nodig zijn, met name aan het Schweizerplein en de Koning Albertlaan. De noodzakelijke aanpassingen aan de perrons moeten doordacht zijn en het resultaat van een nauwe samenwerking tussen de MIVB en de technische diensten van de gemeente;
- de gemeente en de MIVB moeten ook overleg plegen om de **exploitatievoorwaarden van de buslijnen 20 en 87 te verbeteren**. Hun passage over het lokale wegennet van Berchem wordt plaatselijk (met name in de Groot-Bijgaardenstraat) gehinderd door de versmalling van de wegen en de interferentie met het autoverkeer. Dit is ook een reden voor een duidelijke vermindering van het doorgaand verkeer in de woonwijken (zie punt 4 supra);
- Tot slot pleit de gemeente voor een **frequenter en uitgebreider aanbod van het openbaar vervoer in de avonden**, waarbij aangepast materieel wordt ingezet. Het kan alleen maar contraproductief zijn (ook in termen van slijtage van de infrastructuur) om op tramlijn 19 om 23.00 uur trams 4000 te laten rijden! Een betere afstemming van aanbod en vraag zou een goede zaak zijn.

Wat de gemeentelijke actie betreft, wijzen wij op de wens om **de haalbaarheid te bestuderen van het opzetten van een intragemeentelijke lijn voor het openbaar vervoer**. Het is hier geen kwestie van dure oplossingen bedenken die concurreren met het aanbod van de MIVB en De Lijn, maar om een dienstregeling in lusvorm op te zetten, in de geest van de “Bernavette”, en die het mogelijk zou maken de bewoners naar bepaalde activiteiten (markt) of animatie te voeren.

Voorbeeld van een klein voertuig voor plaatselijk vervoer (hier in Cannes).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van een uitgebreider aanbod van het openbaar vervoer

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Uitbreiding van de metro of een tramlijn naar Groot-Bijgaarden	Keizer Karellaan	Gewest (studie niet afgerond), MIVB
 Betere treinverbindingen (GEN-project)	Station van Sint-Agatha-Berchem	NMBS
 Verplaatsing terminus van bus 20	Hunderenveldlaan (halte MIVB Jean Monnet)	MIVB en Gemeente
 Exploitatie van tramlijn 19 met trams 4000 (aanpassing haltes)	Het traject van lijn 19 (Goffinlaan, Koning Albertlaan, Schweitzerplein)	MIVB en Gemeente
 Verbeteren van de exploitatievoorwaarden van de MIVB-buslijnen 20 en 87	Het traject van buslijnen 20 en 87	MIVB en Gemeente
 Verbeterd aanbod van het openbaar vervoer 's avonds	Het gehele grondgebied	MIVB en NMBS
 Aanbieden van een intragemeentelijke openbaarvervoerslijn tijdens lokale evenementen	Het gehele grondgebied	Gemeente (haalbaarheidsstudie)

8. Verbeteren van de verkeersveiligheid

In het licht van de gevaren van een ondoordachte mobiliteit (zie supra - punt 4 - de doelstelling om het doorgaand verkeer te beperken) heeft de gemeente het probleem van de verkeersveiligheid aangepakt. Als een van de eerste gemeenten in het Brusselse Gewest veralgemeende zij 30 km/u-zones in alle woonwijken, lang voor er sprake was van het “Stad 30”-project. Tal van beveiligingsvoorzieningen zijn uitgevoerd. Vandaag telt Berchem (zie kaart M 2) :

- 7 rotondes;
- 26 verkeersplateaus;
- 20 Berlijnse kussens;
- 15 oversteekvoetpaden;
- 27 verhoogde voetgangersoversteekplaatsen;
- 302 geschilderde voetgangersoversteekplaatsen;
- 2 snelheidsremmers;
- 76 voetpadverbredingen of sassen (naast de al genoemde voorzieningen);
- 19 snelheidsmeters.

Er zijn ook 8 kruispunten met verkeerslichten, 25 doodlopende wegen, 7 woonerven en 2 flitspalen.

De verkeersveiligheid verbeteren betekent dat deze dynamiek moet worden voortgezet en tot een goed einde gebracht. **Daarom moet het wegennet verder worden aangepast aan het Stad 30-concept (uitvoering van de principes van het Good Move plan).** Deze beveiliging kadert in het streven naar een betere verdeling van de openbare ruimte (zie punt 5 supra en kaart C 2). Het houdt echter in dat er **een richtlijn wordt opgesteld voor het gebruik van verkeersdrempels op gemeentelijke wegen** met of zonder openbaar vervoer (plateau, verkeersremmer, Berlijns kussen, radar, etc.) en **een inplantingsplan**. Een zekere harmonisatie en coherentie moeten bestaan. Ook moet rekening worden gehouden met geschillen uit het verleden naar aanleiding van de plaatsing van bepaalde voorzieningen (Berlijnse kussens en plateaus met een te bruusk profiel) en moet de installatie van nieuwe modellen van voorzieningen worden getest (zie onderstaande illustratie).

Dit tijdelijke Berlijnse kussen op de Maricollendreef (links) werd nooit permanent gemaakt wegens klachten van buurtbewoners; het profiel van het plateau in de Auguste Deniestraat (rechts, hier in 2005) moest worden afgeplat om het minder lawaaierig te maken.

In andere Brusselse gemeenten zijn vaak “sinusvormige” verkeersdrempels aangelegd. Zij combineren een duidelijk vertragend effect met de mogelijkheid om “vlot” te kruisen, met minder lawaai en trillingen voor de buurt. De installatie ervan zal in Berchem worden uitgetoet.

In het licht van de in het verleden bereikte resultaten (zie kaart M 2), zijn samenhang en harmonisatie ook nodig voor het principe van de **tijdige voltooiing van het netwerk van voetgangersoversteekplaatsen en een betere verlichting van de meest cruciale oversteekplaatsen** (vooral in de buurt van scholen).

Bijzondere aandacht moet ook worden besteed aan de volgende locaties :

- **aanbrengen van de nodige aanpassingen aan de inrichting van het Schweitzerplein** (duidelijkere trajecten, ruimte gereserveerd voor fietsers, minder chaotisch parkeerbeheer...) - zie punt 5 supra;
- **zorgen voor vereenvoudiging van de inrichting van het kruispunt Hunderenveld** (beheer door middel van een verkeerslicht) **en een scheiding van de wegen op het plateau Potaarde** (Kattestraat en Potaardestraat) - zie punten 4 en 5 supra;
- **verbeteren van de kwaliteit van bestaande fietspaden en -routes** (bv. Hunderenveldlaan, Gentseseesteenweg, ...) - zie punt 5 supra;
- **zorgen voor een betere zichtbaarheid in schoolomgevingen op elk moment** (bv. plaatsing van gestileerde totems - zie punt 2 supra) **en initiatieven voor de aanleg van schoolstraten steunen**;
- de omgeving van scholen die worden bezocht door slechthorenden (Herlin, Kasterlinden instituut) of andere gehandicapten zouden baat hebben bij specifieke bewegwijzering.

De Engelse verkeersregels hebben een specifiek bord voor “zwakke weggebruikers”. Het is veel gebruikt. Een bron van inspiratie voor onze kwetsbare plaatsen?

In het kader van het concept “Stad 30” moet **samen met het Gewest worden nagegaan in hoeverre 30 km/u op gewestwegen in de gemeente (Gentsesteenweg, Goffinlaan...) relevant is**. Er moet op worden toegezien dat deze beperkingen niet contraproductief zijn voor het openbaar vervoer en voor een vlotte doorstroming van het doorgaand verkeer (zie punt 4 supra).

Dit gezegd zijnde, kan er geen sprake zijn van een Stad 30 zonder passende controlemaatregelen. Daarom moeten er **3 flitspalen** worden geïnstalleerd **op de gewestwegen (Gentsesteenweg en Goffinlaan) en is een rotatieplan nodig voor het gebruik van de Lidar (mobiele flitspalen) op gemeentelijke wegen**.

Een twintigtal plaatsen zijn uitgerust met snelheidsmeters met display (links, Soldatenstraat); de Lidar (rechts) is echter onvervangbaar om ervoor te zorgen dat de geldende snelheidsbeperkingen daadwerkelijk worden nageleefd.

Deze evaluaties en controles maken deel uit van een **breder aanpak om zwarte punten in de verkeersveiligheid te monitoren en in kaart te brengen. Labeling (Safe plan) van de ondernomen positieve acties.**

Ten slotte blijft de verbetering van de verkeersveiligheid niet beperkt tot inrichtingsmaatregelen alleen. Ook is het nodig om :

- aan de CeMa een gemeentelijke ambtenaar toe te voegen die specifiek belast is met verkeersveiligheidskwesties (er bestaat een regionaal subsidieproject);
- de **opleiding in de verkeersregels** te bevorderen en de bevolking van Berchem te sensibiliseren om de verkeersregels te doen naleven;
- **opleidingen in het fietsgebruik te ontwikkelen** in scholen, bij het gemeentebestuur en bij de verschillende Berchemse verenigingen;
- ervoor te zorgen dat de **schoolvervoerplannen** voor alle scholen worden voltooid en uitgevoerd.

Zich (goed) leren verplaatsen begint al op zeer jonge leeftijd

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de versterking van de verkeersveiligheid

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Monitoring en in kaart brengen van de zwarte punten - SAFE labeling	Het gehele grondgebied	Gemeente (CeMa) + toekomstig gemeentelijke verkeersveiligheidsagent
 Plaatsing van drie flitspalen	- Gentsesteenweg (2) - Goffinlaan	Gewest (Brussel Mobiliteit)
 Evaluatie van de Stad 30	- Gentsesteenweg - Goffinlaan - Koning Albertlaan	Gewest (Brussel Mobiliteit), MIVB, Gemeente
 Gebruik van sinusvormige verkeersdrempels	Nog te bepalen (wegen waar geen buslijn langskomt)	Gemeente
 Omgeving van scholen beter zichtbaar maken (totems)	Omgeving van scholen (zie kaart C 2)	Gemeente
 Steun aan eventuele nieuwe schoolstraten	Openveldstraat en Poolsterstraat	Gemeente en DWC Moderne wijk
 Verbetering verlichting aan cruciale voetgangersoversteekplaatsen	Te bepalen (vooral in de buurt van scholen)	Gemeente
 Steun aan BVP scholen en opleiding in verkeersregels en fietsgebruik	Schoolinstellingen (zie kaart E 1)	Gemeente (CeMa)
 Correcties in de aanleg (zie punt 1)	Zie tabel punt 1	Zie tabel punt 1
 Vereenvoudigde herinrichting van het kruispunt Hunderenveld (verkeerslichten)	Zie tabel punt 5	Zie tabel punt 5
 Verbeteren van de kwaliteit van de fietspaden en -routes	Zie tabel punt 5	Zie tabel punt 5

HOOFDSTUK 3 : VOORZIENINGEN

De diversiteit en kwaliteit van de voorzieningen ter beschikking van de bevolking is een belangrijk criterium voor woonbaarheid en levensplezier (zie kaart E 1). Behalve het Valida ziekenhuiscentrum, de campus die specifiek gewijd is aan slechtzienden en slechthorenden (Herlin instituut en Kasterlinden instituut) en de commerciële voorzieningen aan de Keizer Karellaan (vooral Basilix en Carrefour), beschikt Sint-Agatha-Berchem over hoofdzakelijk lokale voorzieningen. Dit is deels een gevolg van de ligging ervan in de periferie van het Brusselse Gewest en de relatief recente verstedelijking.

In een dergelijke context is de rol van de gemeente en haar OCMW van groot belang om haar inwoners de best mogelijke diversiteit en kwaliteit van voorzieningen aan te bieden. Naast haar traditionele taken op het gebied van openbare dienstverlening moet zij trachten in te spelen op de hedendaagse verwachtingen inzake nabijheidsdiensten. Ook moet ze particuliere activiteiten ondersteunen (met name commerciële activiteiten - zie kaart E 2) die bijdragen tot een goede uitrusting van het grondgebied. Dit kadert in de visie van het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling, namelijk een stad die sterker functioneert op lokale schaal, die verplaatsingen beperkt en die gecentreerd is rond lokale identiteitskernen (in dit geval het Schweitzerplein voor Berchem).

De campus van de instituten Herlin en Kasterlinden (links) en de grote winkelcentra aan de Keizer Karellaan (rechts) behoren tot de weinige voorzieningen in Berchem met buitengemeentelijke uitstraling.

De gemeentelijke instelling blijft veruit de belangrijkste “leverancier” van voorzieningen voor haar inwoners

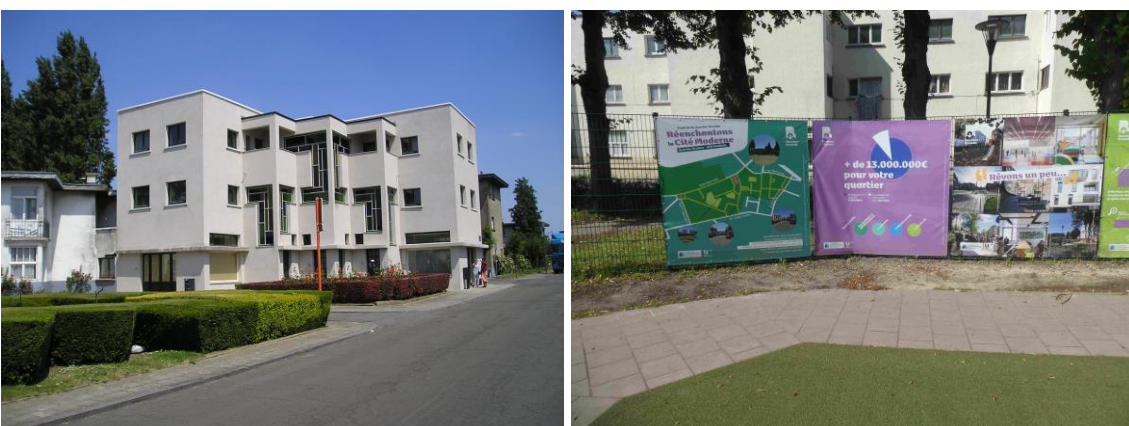
9. Ontwikkelen van buurtinfrastructuur

De buurtinfrastructuur omvat alles wat te maken heeft met onderwijs, kinderopvang, gezondheidszorg, sociale begeleiding, cultuur, sport, speelpleinen en ander vermaak ... (zie kaarten E 1 en E 3). De voorbije jaren zijn de kinderopvang, maar ook het basisonderwijs aanzienlijk uitgebreid. Veel straatvoorzieningen (spelen, fitness) kwamen erbij, ondergingen renovaties of worden momenteel gerenoveerd. Zie kaart E 3.

De recente crèche “Les Chatons” (links) is een uitbreiding van het aanbod aan kinderopvang; het onlangs gerenoveerde speelplein van de Zavelput (rechts).

Een belangrijk punt zal **de injectie van bijkomende voorzieningen binnen de perimeter van het Duurzame Wijkcontract “Moderne wijk”** zijn. Dankzij dit in 2021 tot stand gekomen contract kan aanzienlijke gewestelijke financiering worden verkregen voor de toevoeging van diverse voorzieningen in een wijk waar deze ontbreken, hoewel zij waren gepland bij de start van het wijkproject. De lopende studie van het wijkcontract zal nauwkeuriger vaststellen welke voorzieningen in deze wijk voorrang moeten krijgen (a priori kribbe, sportvoorzieningen en gemeenschappelijke ruimten).

Het Duurzame Wijkcontract Moderne wijk: een kans om deze wijk te voorzien van de nodige buurtinfrastructuur.

Ook in verband met een sociale woonwijk staat **de renovatie en uitbreiding van het gemeentelijke sportcomplex** op stapel. Dit moet worden georganiseerd in synergie met de herontwikkeling van de site Hunderenveld Comensia (Alliantie Wonen-project, studie lopende) onder auspiciën van de BGHM.

Tussen de wijk Hunderenveld en het sportcomplex liggen zones die in aanmerking komen voor nieuwe sportvoorzieningen.

Sint-Agatha-Berchem telt verschillende gemeentelijke kleuter- en lagere scholen (zie kaart E 1). Deze scholen moeten beantwoorden aan de behoeften van de kinderen en aan de verwachtingen van vandaag, zodat het onderwijs in een passend en kwalitatief kader wordt georganiseerd. Dit omvat onder meer :

- aangepaste lokalen binnen de schoolinstellingen om te beantwoorden aan de verschillende aspecten van het pedagogische project: remediëring, schoolbegeleiding, bibliotheken, rustige studieruimten met wifi...;
- open en overdekte speelplaatsen en speelpleinen aangepast aan kinderen; meer groene ruimten en een moestuin (zie ook elders);
- voldoende computerapparatuur en “interactieve whiteboards”;
- de uitvoering van een schoolvervoerplan;
- de aanwezigheid ter plaatse van een fietsenstalling;
- de invoering van rookvrije zones rond de scholen;
- ...

De gemeentescholen moeten uitgroeien tot een van de succesfactoren voor de projecten die worden opgezet op het gebied van buitenschoolse activiteiten, speelpleinwerking, “Kids Festival”, etc. Ook moeten zij zich meer openstellen voor het publiek, door lokalen ter beschikking te stellen van verenigingen en sportclubs. Meer polyvalentie in gebruik en overheidsinvesteringen moet worden nagestreefd, met name buiten de schooluren.

Op cultureel vlak moet, als antwoord op veranderende behoeften of gebeurtenissen buiten Berchem (b.v. het sluiten van de afdeling van de Nederlandstalige academie in Groot-Bijgaarden), het project worden vermeld voor de **uitbreiding van de Franstalige en Nederlandstalige muziekacademies** in de omgeving van de Gemeenteschool. Dit is gepland samen met een **verhuizing en een uitbreiding van de capaciteit van de Franstalige bibliotheek en de speltheek**. Zie kaart E 4. Op termijn wordt zelfs een fusie van de FR en NL bibliotheken overwogen.

Andere zogenaamde “buurtprojecten” :

- in het kader van het Ooievaarsplan (Federatie Wallonië-Brussel) de **algemene onthaalcapaciteit van de crèches verhogen, met prioriteit voor de Moderne wijk** (zie het bovenvermelde Duurzame Wijkcontract) **en de Elberswijk** (project Onze Guitjes en het principe om er een pool voor “kinderopvang” van te maken), aangezien deze twee wijken in een gewestelijke studie als ontoereikend (onder de norm) zijn aangemerkt; Het is ook de bedoeling na te denken over de toekomst van de kleine entiteiten om, indien mogelijk, de werking ervan te rationaliseren (door eventuele hergroepering);
- bouw van definitieve lokalen voor de lagere school van Zavelberg (momenteel in de Openveldstraat, in schoolcontainers) op de K.T.A.-site. Zavelenberg (door GO ! Onderwijs Brussel);
- uitbreiding en renovatie van het Herlinstituut (Dilbeekstraat) en de St-Josefschool (Kerkstraat);
- oprichting van een **Jobhuis** (OCMW, Actiris, Bruxelles Formation, PWA en Dienstencheques);
- overwegen, op vrijwillige basis, jongeren samen te brengen op één plek (**Jeugdhuis**, Groendreefstraat), met meer ruimte voor iedereen en duurzamere lokalen;
- op termijn komen de huidige lokalen van de Jeugdruimte (in het St-Moulinpark) vrij; wat de mogelijkheid biedt (nog te bestuderen) om er een Huis van de Solidariteit en van Culturen op te richten. Gelegen tussen de twee muziekacademies en bestemd voor een intergenerationeel publiek, zou dit bijdragen tot de versterking van de sociale cohesie en de plek een nieuw gezellig gevoel geven;
- **het gebouw Bloemendal van het OCMW (Sociale Vallei) uitbreiden met een herstellingsoord en een centrum voor kort verblijf** (permanente zorg);
- ervoor zorgen dat **het renovatieproject om van Pie Konijn een pedagogische boerderij te maken**, na de overdracht aan het OCMW, eindelijk wordt gerealiseerd (zie punt 16);
- de **renovatie van twee speelpleinen** (’t Hof te Overbeke en het De Mulderpark), alsmede de inrichting van een tijdelijk park in de Bloemkwekersstraat (zie p. 25), in het verlengde van het Pirsoulpark.

De “Sociale Vallei van Berchem”, tussen de Bloemkwekersstraat en de Broekstraat en met centraal de de Selliers de Moranvilleaan, is een belangrijke plaats voor de sociale cohesie in Berchem.

Het ontbreken van een middelbare school op het grondgebied van Berchem wordt, ondanks de recente opening van de Ecole Plurielle Karreveld in de directe omgeving (Gentsesteenweg in Molenbeek), al langer betreurd. Die zou niet volstaan om de lokale vraag op te vangen die is ontstaan door de recente demografische ontwikkeling. Dergelijke doelstelling blijft dus op de agenda staan, met dien verstande dat de gemeente geen project kan opstarten dat door een externe inrichtende macht moet worden gedragen. Wel kan de Gemeente helpen om die ambitie waar te maken. Na **bepaling van de minimumbehoefte waaraan moet worden voldaan (6.000 m²) heeft zij de nodige proactieve stappen ondernomen om een dergelijke middelbare school op te richten.** Dit zou kunnen worden bereikt (studie in uitvoering) door een onderwijsinstelling op te richten in de omgeving van de Groot-Bijgaardenstraat en de Broekstraat (vanuit het oogpunt van de transformatie van bestaande gebouwen in een wijk die met grote reconversiemoeilijkheden te kampen heeft).

De laatste jaren is de onthaalcapaciteit van het basisonderwijs aanzienlijk toegenomen (archieffoto's). Maar wat als de leerlingen overgaan naar het hogere niveau ?

Tot slot wijzen wij op het project voor **de inrichting van de voormalige begraafplaats aan de Groendreefstraat volgens een vernieuwend project dat rust, meditatie (Zen-tuin) en de viering van verschillende religieuze en filosofische stromingen moet bevorderen**, en aan het project voor de aanleg van een tijdelijk park aan de Bloemkwekersstraat (zie punt 3 supra betreffende de bezetting van de openbare ruimte).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de ontwikkeling van de buurtinfrastructuur

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Duurzaam Wijkcontract Moderne wijk	Moderne wijk	Lopend onderzoek naar de in te vullen behoeften (kribbe, sportvoorzieningen en gemeenschappelijke ruimten)
 Renovatie en uitbreiding van het sportcomplex	Wijk Hunderenveld	Gemeente en BGHM Studie in uitvoering (Alliantie Wonen) + opknappen van de kledkamers en de nieuwe cafetaria
 Renovatie/aanpassing en desgevallend uitbreiding van gemeentescholen	Gemeentescholen (zie kaart E 1)	Gemeente en andere overheidsspelers (subsidies)
 Toegang tot de schoollokalen voor verenigingen en sportclubs	Gemeentescholen (zie kaart E 1)	Gemeente (haalbaarheidsstudie intern uit te voeren, toegang buiten de schooluren)
 Nieuwe lokalen voor de Nederlandstalige Academie	Charles Leemansstraat	Gemeente (grond) en Vlaamse Gemeenschapscommissie (financiering)
 Nieuwe lokalen voor de Franstalige Academie	Soldatenstraat (gebouw waar nu de Franstalige bibliotheek is gevestigd)	Gemeente (na verhuizing van de Franstalige bibliotheek)
 Nieuwe lokalen voor de gemeentelijke bibliotheken	Bij het nieuwe gemeentehuis of Porta Agatha (Zelliksesteenweg), als planningskosten	Gemeente + privé (eventueel).
 Nieuwe lokalen en verhuizing van de spelothek	Bij het nieuwe gemeentehuis of Porta Agatha (Zelliksesteenweg)	Gemeente + privé (eventueel).
 Verhuizing van de dienst Preventie + Gemeentelijke tentoonstellingsruimten	Soldatenstraat - Gunsgaarde	BGHM + Gemeente (gelijkvloers van het project met woningen tegen prijzen van de middenklasse)
 Verhoging van de onthaalcapaciteit van de Franstalige en Nederlandstalige crèches	- Elbersstraat (Scheutbos) - Moderne wijk	Gemeente + Gewest (DWC) + Ooievaarsplan en VGC Eventueel partnership met privésector
 Definitieve lokalen voor de lagere school Zavelberg	K.T.A. Zavelenberg (Openveldstraat)	GO ! Onderwijs Brussel
 Herstellingsoord voor het OCMW	Sociale Vallei (Bloemendal)	OCMW (door uitbreiding van het WZC van het OCMW)
 Inrichting van een pedagogische boerderij	Site "Pie Konijn" (Broekstraat)	Gemeente + OCMW
 Renovatie van speelpleinen	De Mulderpark en 't Hof te Overbeke	Gemeente + gewestsubsidie
 Oprichting van een Jobhuis	Nog te bepalen (centraal)	Gemeente + gewestelijke werkgelegenheidsoperatoren
 Groepering van jeugdverenigingen in een Jeugdhuis	Groendreefstraat	Gemeente + eventuele gemeenschapssubsidies
 Huis van de Solidariteit en van Culturen + renovatie van het "Petit théâtre"	St-Moulinpark ("gebouw CCJ")	Gemeente + derde partners
 Vestiging van een middelbare school	Groot-Bijgaardenstraat nr. 500	Gemeente + derde partners + Citydev
 Installatie van een tweede lokale veiligheidsantenne (LISA)	Wijk Hunderenveld	Gemeente en BGHM Studie in uitvoering (Alliantie Wonen)
 Zen-park	Voormalige begraafplaats Groendreefstraat	Leefmilieu Brussel (studie lopende) en Gemeente (terrein)

10. Steun aan handelszaken en ondernemingen

In de recente geschiedenis van Sint-Agatha-Berchem is de detailhandel (zie kaart E 2) verdeeld tussen de centrale kern op het Schweizerplein en de grootschalige handelszaken die begin jaren 1980 in de stationswijk werden ingericht (hoofdzakelijk de Carrefour-hypermarkt en het winkelcentrum Basilix). De commerciële kern van het Schweizerplein telt \pm 75 commerciële cellen, waarvan de meeste klein zijn. Het winkelcentrum Basilix telt \pm 45 commerciële cellen, die modulair en groter zijn dan op het Schweizerplein. Deze twee entiteiten hebben elk hun gloriemomenten gekend, alvorens te stagneren of zelfs achteruit te gaan. Vandaag moeten zij het hoofd bieden aan de drastische veranderingen die de e-commerce met zich meebrengt en aan de onzekerheden over de detailhandel van morgen.

Het winkelcentrum Basilix: gedeeld door gekende middelgrote winkelketens (links) en kleine luxewinkels (rechts).

Wat de grote handelsruimten van de stationswijk betreft, liggen de sleutels voor de toekomst in handen van de hoofdeigenaar van de locatie (de onderneming Redevco), die momenteel een mogelijke herontwikkeling bestudeert. Dit is een dynamiek die de gemeente alleen maar kan aanmoedigen, aangezien de wijk (die officieel een “Gebied van gewestelijk belang” is) de ideale plaats is voor een gemengde, verdichte en ambitieuze vastgoedherontwikkeling (zie punt 13 infra over stadsvernieuwing).

Door de herinrichting van het Schweizerplein is behoorlijk wat ruimte ontstaan voor terrassen (links); de typische winkelcel van de Schweizer-kern is klein (rechts).

Wat de kern van het Schweizerplein en de onmiddellijke omgeving betreft, bestaat het principe erin om **een masterplan voor winkels en openbare ruimten op te stellen met het oog op een commercieel continuüm tussen het Schweizerplein, het Koning Boudewijnplein, het Sint-Agathavorplein, de Gentsesteenweg en het kruispunt Goffin-Openveld**. De gemeente zou een speler kunnen worden in het behoud en het aanbod van commerciële ruimte door cellen voor huur ter beschikking te stellen (zie punt 11 infra en het principe om gemeentegrond in het centrum van de gemeente te mobiliseren en de “front-office” van het gemeentebestuur te herlokaliseren).

De commerciële kern van het Schweizerplein telt ± 75 entiteiten. Een betere commerciële continuïteit van de kern (en diversifiëring van de voorgestelde oppervlakken) zou kunnen worden bereikt door de beschikbare gemeentegronden, die nog niet bebouwd zijn, te mobiliseren (rode rand).

Meer occasioneel zou de gemeente kunnen ingrijpen door bestaande commerciële cellen op te kopen en ze vervolgens op de huurmarkt aan te bieden. “Actieve monitoring” is nodig om tijdig kansen te detecteren. De opneming van het in het GBP omschreven handelsgebied (Schweizerplein en omgeving) in een voorcoöperimeter zou de gemeente in dit opzicht het best mogelijke instrument voor ruimtelijke en stedenbouwkundige planning moeten verschaffen (zie ook punt 12).

Naast dit cruciale hoofdstuk over vastgoed, moet de gemeente nu werk maken van :

- de nodige steun voor de goede werking van de nieuwe vzw van handelaren;
- in het kader van de proactieve steun voor commerciële ontwikkeling, het “aankleden” van leegstaande commerciële gelijkvloerse verdiepingen en het behoud van bestaande commerciële cellen (actie inzake stedenbouw).

De leegstaande cellen van de Schweitzer-kern zijn ofwel verkommerd (rechts) of triest “aangekleed” (links) Deze schadelijke situaties zouden met specifieke steun van de gemeente deels kunnen worden verholpen.

De gemeente staat voor de uitdaging proactief op te treden in aangelegenheden waar de lokale overheid vaak alleen kan toekijken op de ontwikkelingen zonder er echt invloed te kunnen op uitoefenen. Twee pistes bieden nieuwe perspectieven :

- ontwikkelen van de samenwerking met de gemeenten in het noordwesten van Brussel met het oog op de opening van een Lokaal Economieloket (zie HUB Brussels). Zo’n loket moet het mogelijk maken het noordwesten van Brussel beter te verkopen aan potentiële commerciële investeerders en bedrijven wier huidige locatie in het residentiële weefsel problematisch is om ze te helpen zich elders te vestigen (zie punt 12 infra);
- **steun bieden aan het sociaaleconomische leven in de wijken via projectoproepen (vzw's, stichtingen van openbaar nut, verenigingen met een sociaal oogmerk).** Dit punt wil de zogenaamde korte economische ketens steunen, die worden gedragen door het bovenvermelde GPDO-project. Dit is des te belangrijker omdat wordt vastgesteld dat het plaatselijke KMO-weefsel achteruitgaat (zie kaart U 7) en dat Berchem zich steeds meer profileert als een “slaapgemeente”.

Op lange termijn mogen we, met de ontwikkeling van een aantal aantrekkelijke projecten, een versterking verwachten van de dimensie “toerisme & vrije tijd” in Berchem, met een positieve economische weerslag. Enkele van deze projecten zijn :

- de renovatie van de Moderne wijk (bezoekparcours, ontmoeting met bewoners en de verenigingen, etc.);
- de Zavelenberg als wandelplek, met het oog op een agrarische en landschappelijke herwaardering (zie project Leefmilieu Brussel);
- het Hoogveld, het vermoedelijke decor voor een stedelijk tuinbouw- en socioprofessioneel inschakelingsproject;
- de boerderij Pie Konijn, die na renovatie zou moeten worden opgenomen in het pedagogische circuit van landelijke ontdekkingen;
- Een beter gebruik en actualisering van erfgoed en historische ontdekkingscircuits, van vandaag vergeten feiten (bijvoorbeeld: de onderliggende reden voor de bouw van het Frans gasthuis, de aanleg van het vliegveld van Berchem, de doortocht van Keizer Karel, ...)....

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de ondersteuning van handelszaken en ondernemingen

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Goedkeuring van een Masterplan voor de handel	Schweitzerplein, Gentssteenweg, Koning Albertlaan en Soldatenstraat	Gemeente (dienst Handel)
 Voorstellen van een nieuw commercieel aanbod (1)	Schweitzerplein en Soldatenstraat (zie kleine kaart supra)	Gemeente (via het nieuwe administratieve centrum - zie p. 57)
 Voorstellen van een nieuw commercieel aanbod (2)	Schweitzerplein en omgeving (handelsgebied in het GBP)	Gemeente (diensten Stedenbouw en Handel) en Gewest. Goedkeuring van een voorkeuperimeter
 Beschikken over een Lokaal Economieloket	te bepalen	HUB Brussels

11. Optimaliseren van de inplantingen van de gemeentelijke administratie

De gemeente is de belangrijkste leverancier van voorzieningen op haar grondgebied. Maar ze staat op een tweesprong. De bevolking is de voorbije 15 jaar aanzienlijk gegroeid (+40%), de aard en het belang van de te verlenen diensten zijn veranderd, nieuwe normen moeten in acht worden genomen, de werkingsmodaliteiten zijn niet meer die van vroeger...

In het licht van de dringende gevallen van het moment heeft de gemeente in het verleden creatief moeten zijn om haar nieuwe opdrachten en/of verplichtingen te vervullen. Maar deze aanpak bereikt nu een zekere grens. Het gemeentelijk vastgoed is niet meer modern en rationeel genoeg om zijn taken naar behoren te kunnen vervullen: verouderde, zelfs oncomfortabele gebouwen met slechte energieprestaties; opvang van burgers in slechte omstandigheden, geografische versnippering van diensten, etc. De huisvesting van de gemeentelijke diensten is momenteel her en der verspreid. Sanering en rationalisering dringen zich op. Vandaag is opnieuw ontplooiën van de gemeentelijke administratie het belangrijkste probleem geworden op het vlak van voorzieningen in Sint-Agatha-Berchem.

De lokalen voor het onthaal van het publiek zijn niet meer aangepast aan de vastgestelde bevolkingsaan groei (links); de huidige site van het gemeentehuis (rechts) vertoont een complexe verstrengeling van kantoren, een feestzaal en technische lokalen (loods, opslag).

Naar het voorbeeld van wat de voorbije twee decennia door verschillende Brusselse gemeenten (Brussel-Stad, Etterbeek, Evere, Vorst, Jette, Ukkel, Elsene) is verwezenlijkt, moet de “gemeentelijke organisatie” haar mutatie voorbereiden om zo goed mogelijk op de huidige en toekomstige uitdagingen te kunnen inspelen. Een sterke optie zou erin bestaan om **het gemeentehuis, de politie, de dienst Preventie en eventueel de administratie van het OCMW en/of de gemeentelijke bibliotheken naar het Schweizerplein te verhuizen**. Dit is mogelijk omdat de gemeente onbebouwde grond bezit tussen het Schweizerplein en het Koning Boudewijnplein. Een eeuw geleden was het gemeentehuis daar immers gevestigd. Het plan was destijds om er een modern administratief complex te herbouwen. Door de Tweede Wereldoorlog is dat niet doorgegaan.

Het Gemeentehuis stond ooit aan het Schweizerplein

Het vooruitzicht over een gemeentelijke administratie te beschikken die in het hart van het grondgebied is gevestigd, over rationeel ingerichte lokalen beschikt en haar burgers een optimaal onthaal biedt, is heel belangrijk voor de toekomst. Het heeft talrijke implicaties op vastgoedgebied (zie kaart E 4) en biedt de mogelijkheid van een grootschalige rationalisering op lange termijn van alle gemeentelijk vastgoed. Het zou ook zorgen voor een centraler gelegen en beter zichtbare politie, waarvan de huidige locatie in de Alcyonsstraat nogal onopvallend is (ter herinnering: in het verleden was de gemeentepolitie gehuisvest op de site van het gemeentehuis). Een aantal administratieve functies van het OCMW zouden er ook kunnen worden ondergebracht.

Een dergelijk scenario is alleen denkbaar als het steunt op een geloofwaardige en evenwichtige financiële constructie, die de financiële gezondheid van de gemeente, die al ondermijnd wordt door ongunstige gewestelijke financieringsregelingen, niet aantast. Er moet aan specifieke voorwaarden worden voldaan :

- maximalisering van de waarde van de huidige site aan de Koning Albertlaan, waarvan de verkoop het project mee moet financieren;

- nadenken over de best mogelijke verdeling van de “front- en backoffice”-functies. Dat houdt in dat moet worden bepaald voor welke diensten een vestiging aan het Schweitzerplein een belangrijke meerwaarde zou betekenen en welke diensten elders (bijvoorbeeld in het “Alcyons”-gebouw of elders) zouden kunnen worden ondergebracht;
- de werking van de administratie herzien volgens het “flex-desk”-principe en door een belangrijkere bestending van telewerk te integreren, om zodoende de behoefte aan kantoren te verminderen;
- eventueel een gemengd project (met woningen) in partnerschap met een privéonderneming. Een gemengd project dat ook het antwoord zou kunnen zijn op het streven naar een openbare parking in het hart van de gemeente en het streven naar de ontwikkeling van nieuwe hoogwaardige handelsruimten (zie punt 10 supra).

De eerste haalbaarheidsstudies van een dergelijke operatie zijn bemoedigend en wijzen erop dat het project vrijwel geheel met eigen middelen kan worden gefinancierd. De concrete verwezenlijking ervan vereist thans een **grondigere studie van de financiële en vastgoedstructuur**. Met het opstarten van een dergelijke studie zou niet mogen worden getalmd.

In afwachting van de resultaten van een dergelijke studie krijgen de grote lijnen van een grootschalige vastgoedherstructurering stilaan vorm (zie kaart E 4). Zij houden rekening met een domino-effect (door te investeren in een nieuw complex verlaat men een oud complex, wat gebeurt daarmee?) en met het zoeken naar de best mogelijke rationalisering en besparing van middelen.

In dit stadium en in afwachting van de resultaten van de bovengenoemde studie, moet worden benadrukt dat deze krachtlijnen en hun cartografische illustratie werkhypothesen blijven. Sommige keuzes lijken goed te zijn onderbouwd, maar over andere bestaat meer onzekerheid inzake de haalbaarheid en uitvoering ervan. Met het verlaten en verkopen van de huidige locatie van het Gemeentehuis zou bijvoorbeeld de vraag naar de toekomst van de feestzaal rijzen. Quid? Integratie ervan op het Koning Boudewijnplein? Op de site (nog niet voltooide wederopbouw) van het Franstalig Cultureel Centrum? Elders? Alles moet worden bestudeerd en uitgewerkt in termen van vastgoedprogrammering. Doel is tegen 2024 te komen tot een nauwkeurig en volledig programma dat in de tweede helft van dit decennium moet worden uitgevoerd.

We merken dat de geplande operatie een nuttige bijdrage zou leveren aan de stedelijke herwaardering (zie blz. 71) van het hart van de gemeente. Enerzijds door de braakliggende gronden van de stedelijke kern een sterke lokale identiteit te geven en anderzijds door de omvorming van de huidige site van de Koning Albertlaan tot een kwalitatief project van woningen en winkels mogelijk te maken.

De gemeentelijke gronden aan het Schweizerplein en het Koning Boudewijnplein, die plaats zouden kunnen bieden aan het nieuwe administratieve complex (en andere functies).

De toekomstige vastgoedstrategie van de gemeente is niet beperkt tot administratieve of onthaalruimten voor de bevolking. Ook moet worden gedacht aan een **herschikking van de gemeentelijke logistiek** (magazijn, technische diensten) naar meer geschikte lokalen. Die logistiek is verspreid over verschillende onaangepaste locaties (Dilbeekstraat, Groendreefstraat, gemeentehuis), niet alleen wat de werking betreft, maar ook ten opzichte van hun omgeving. Ook daar zijn rationalisering en modernisering aan de orde. Zij bieden uitzicht op een betere productiviteit en diverse schaalvoordelen.

De gemeentelijke logistieke activiteiten vinden momenteel plaats in precare omstandigheden en op ongeschikte locaties (hier in de Groendreefstraat, een stuk grond dat in het Gewestelijk Bestemmingsplan is aangeduid als groene zone, alsook als Gebied van culturele, historische en esthetische waarde).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de optimalisering van de inplantingen van de gemeentelijke administratie

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Studie van een nieuw gemeentelijk administratief complex	Schweitzerplein en Koning Boudewijnplein (zie kaart E 4)	Gemeente (studie te bestellen bij een vastgoedconsulent)
 Uitvoering van het nieuwe gemeentelijk administratief complex	Schweitzerplein en Koning Boudewijnplein (zie kaart E 4)	Gemeente en eventuele publieke en private partners
 Reorganisatie van de gemeentelijke logistiek	Te bepalen naar gelang van het exploitatiebaar onroerend goed aanbod	Gemeente, actieve monitoring van kansen die zich voordoen

HOOFDSTUK 4 : STADSONTWIKKELING, HABITAT EN HUISVESTING

Vaststelling

De huidige bewoning en inrichting van het grondgebied van Berchem (zie kaart U 1) is het resultaat van een lang historisch proces, waarvan de belangrijkste fasen worden beschreven in het document “*Sint-Agatha-Berchem of hoe stad en natuur verzoenen*” (zie gemeentelijke website - tabblad “Sint-Agatha-Berchem ontdekken”). De stadsontwikkeling van de laatste 50 jaar (zie kaart U 2) kan worden omschreven als “*de voortzetting en voltooiing van de verstedelijking van de gemeente*”. De belangrijkste kenmerken ervan zijn op dit moment :

- een bijna alomtegenwoordige aanwezigheid van woningen (zie kaart U 4);
- een habitat waar een traditioneel Brussels verstedelijkingspatroon (stedenbouw in een “gesloten” modus, met gebouwen langs de weg) overheerst, met ook een aanzienlijke aanwezigheid van afgesloten zones (zie kaart U 3);
- een luchtig kader met enkele grote behouden groene ruimten (zie kaart C 3);
- twee commerciële kernen (zie kaart E 2), het Schweizerplein en de grote infrastructuur aan de Keizer Karellaan (Basilix, Carrefour hypermarkt...);
- een weefsel van gediversifieerde buurtvoorzieningen, met twee organisaties (Valida en de campus Herlin - Kasterlinden) met een uitgesproken buitengemeentelijke uitstraling;
- een economische pool (stationswijk), gedefinieerd als Gebied van Gewestelijk Belang, waarvan de reconversie nog niet is voltooid;
- de duidelijke verdwijning van de kmo’s tussen de woningen (zie kaart U 7), waarbij de voormalige bedrijfssites plaats hebben gemaakt voor woningbouwprojecten;
- het verdwijnen van alle landbouwactiviteiten (weiden, akkers).

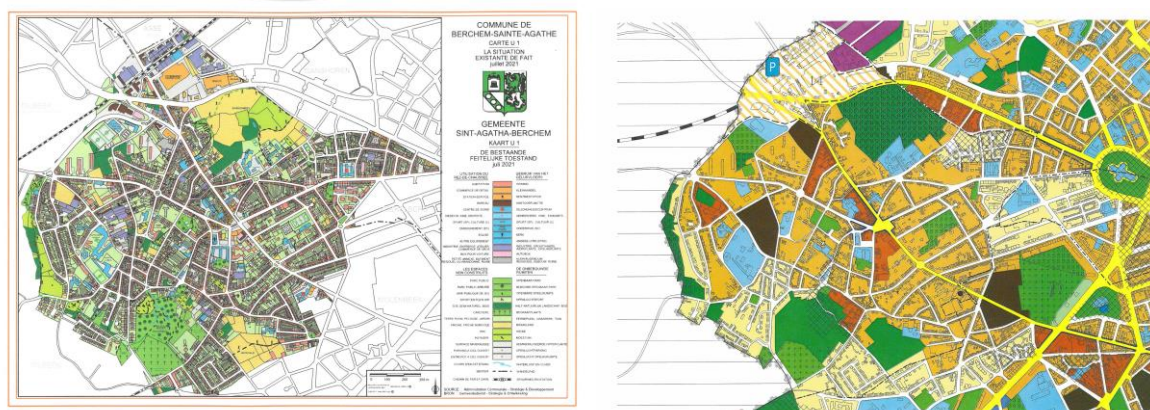

Het overheersende stadswefsel in Berchem is dat van een doorlopende verstedelijking, maar zonder hoge dichtheden (op de voorgrond het Hoogveld en de Groot-Bijgaardenstraat); deze zijn beperkt tot de stationswijk ('Jean Monnetpark' en de 'Oostendse Poort' in het midden van het beeld).

Samen met de evolutie van de demografische kenmerken van het Gewest, gekenmerkt door een aanzienlijke verjonging van de bevolking, is één van de gevolgen van deze tendensen dat de bevolking van Berchem aanzienlijk is toegenomen. Het inwonersaantal steeg van 18.700 in 2000 tot 25.500 in 2020 (+ 36%).

Wat met de toekomst?

Een logisch gevolg van het “einde van de verstedelijking van het grondgebied” is dat het aantal onbebouwde percelen (en die bebouwbaar zijn) sterk is gedaald (zie kaart U 6). Met de mobilisatie van de laatste resterende mogelijkheden zou een waarde van 60% van het bebouwde grondgebied moeten worden bereikt (referentie: administratie van het Kadaster). Dit is een drempel die achteraf niet mag worden overschreden, om het voortbestaan van duurzame verstedelijking te garanderen (wat betreft het niveau van openbare voorzieningen, mobiliteit, ondoordringbaarheid van de bodem...). Deze drempel moet worden nageleefd, zowel door het behoud van de verworvenheden van het GBP, als door een voortdurende waakzaamheid tegenover vastgoedaanvragen die de kwaliteit binnen de huizenblokken zouden kunnen schaden.

De bestaande feitelijke situatie (links, kaart U 1) weerspiegelt wat de bestaande situatie rechtens toelaat (rechts, het GBP). Bij de komende herziening van het GBP (2024-2025) zal ervoor moeten worden gezorgd dat de waarde van 40% van het grondgebied dat onbebouwd blijft, behouden blijft.

De stedenbouwkundige toekomst van Berchem moet ook gezien worden vanuit het globale project dat gedragen wordt door het Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling (GPDO). Met name via de concepten “lokale identiteitskernen” en “buurtstad” die het GPDO wil bevorderen. Deze concepten sluiten aan bij het concept van het “hedendaagse dorp”, dat de overheid van Berchem graag wil ontwikkelen.

Voor Berchem moet een en ander op twee niveaus worden bekeken: een groot deel van het gemeentelijk grondgebied, met als middelpunt het Schweitzerplein, beantwoordt perfect aan de definitie van “lokale identiteitskern” waarnaar het Gewest verwijst; anderzijds vertegenwoordigt de stationswijk van Berchem, soms “Oostendse Poort” genoemd, het grootstedelijke gezicht van Berchem en vormt ze, zoals GBP heeft vastgesteld, een “gebied van gewestelijk belang”. Het gemeentelijk project, gedragen door het GemOP, moet dus in het gewestelijk beheer worden opgenomen via een soort stedenbouwkundig yin (het 'dorp') en yang (de 'Oostendse Poort') (zie kaart U 9).

De implicaties van deze geografische dualiteit, die in het geheel niet tegenstrijdig is, liggen voor de hand. Hoewel we een voorzichtig integratiebeheer moeten waarborgen en ervoor moeten zorgen dat we wat momenteel de charme van Berchem uitmaakt niet verloren laten gaan, zijn grootschalige stedenbouwkundige ingrepen welkom voor de Oostendse Poort. Kortom: als de Oostendse Poort het ambitieuze vergaarbekken van de verhoopte verdichting van de Brusselse metropool wil zijn, dan moet de rest van het gemeentelijk grondgebied absoluut behouden blijven.

12. Beheersing van de toenemende bebouwing

Een goede beheersing van de stadsontwikkeling houdt de inachtneming en tenuitvoerlegging van een reeks convergerende acties in. In de eerste plaats gaat het om de zorg voor **het behoud van de levenskwaliteit en de menselijke dimensie voor elk project, via de afgifte van stedenbouwkundige of milieuvergunningen.**

Voorts moet **in het GemOP worden geanticipeerd op de voor 2024-2025 geplande herziening van het GBP (waarin de reglementaire bodembestemming wordt vastgelegd).** Dit houdt ook verplicht in dat **niet-bebouwbaar groene gebieden worden behouden en opgewaardeerd.** Gezien de bestaande situatie en de huidige onvoorziene omstandigheden zal het GBP op verschillende punten moeten worden aangepast (zie kaart U 8), waaronder :

- de Kattebroekweide, die in haar geheel in een "groene zone" moet worden ondergebracht;
- het gebied rond de groene wandeling (Kattestraat en tussen de moestuin van de Oude perenboom en de Kweepereboomlaan) moet ook als "groene zone" worden bestemd;
- de Proximus-site aan de Koning Albertlaan (uitrustingszone) is te bestemmen als "woongebied";
- het "sterk gemengd gebied" in het noorden van het blok de Selliers de Moranville, Gebroeders Becqué, Lusthuizen en Zellik moet worden beperkt tot alleen de gevels van de Zelliksesteenweg (de sites van Fichet en VDS worden "woongebied");
- het "sterk gemengd gebied" van het blok Broek - Groot-Bijgaarden - Zevensterren moet een "gemengd gebied" worden;
- de site van het huidige Gemeentehuis ("uitrustingszone"), is te bestemmen als "gemengd gebied";
- de gemeentegronden in de Bloemkwekersstraat, zijn te bestemmen als "groene zone";
- de status en de bestemming van het blok Potaarde - Zenit - Groot-Bijgaarden moeten worden herzien, rekening houdend met de toekomstige reconversie van het O.T.M.-terrein (eventuele "uitrustingszone" en aanpassing van de inrichting van de bestaande "groene zone"); de rest van het blok is te bestemmen als "woongebied";
- het blok Gent - de Selliers de Moranville - Koning Albert - Alcyons is te bestemmen als "woongebied" in plaats van als "gemengd gebied";
- een eventuele aanpassing van de bestemming van het blok Schweitzer - Soldaten - Koning Boudewijn - Grand-Halleux - Kerk om er het nieuwe gemeentelijke administratieve complex in te integreren;
- de letterlijke voorschriften met betrekking tot GGB nr. 14 te herzien, zodat zij verenigbaar zijn met de ambitieuze ontwikkeling van een duurzame gemengde wijk...

Dit alles onder voorbehoud van de letterlijke structuur en de grafische voorstellingswijzen die bij de herziening van het GBP zullen worden vastgesteld (op dit moment nog niet bekend); de bovenstaande voorbeelden zijn gebaseerd op het huidige GBP.

Een groot deel van deze voorgestelde wijzigingen is ingegeven door de veranderingen die zijn waargenomen in de feitelijke situatie (en in rechte, door de afgifte van stedenbouwkundige vergunningen in het verleden) en een onverbidelijke evolutie naar een geringere mix van de blokken (zie kaarten U 1, U 4, U 7 en U 7bis). Alleszins wanneer het gaat om het naast elkaar bestaan van woningen en bedrijven van een bepaalde omvang en/of die uitgesproken overlast veroorzaken. Cohabitatie is immers delicaat en ondernemingen zijn onderworpen aan exploitatiebeperkingen waaraan zij niet altijd even makkelijk kunnen tegemoetkomen. Voorts is er de kwestie van het voor de activiteit van de ondernemingen veroorzaakte wegverkeer. Dit is nauwelijks verenigbaar met de kenmerken van het wegennet in Berchem, met hoofdzakelijk smalle wegen en het ontbreken van verkeerswegen die zijn aangepast aan vrachtwagenverkeer.

Weilandstraat: de vroegere activiteiten van Roussel & Servais (industriële ijzerwaren - archieffoto links) en Galvunie (chemie) waren niet meer verenigbaar met de stedenbouwkundige (residentiële) ontwikkeling van de wijk. De site werd te gepasten tijde omgebouwd tot woningen.

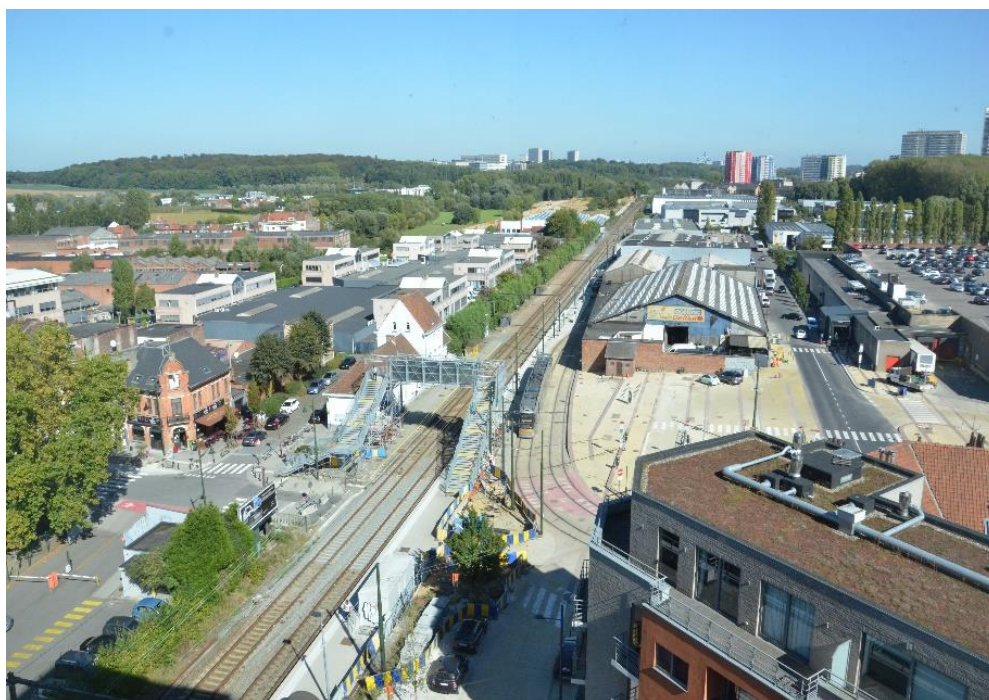
Dit principe van een rustige woongemeente mag niet worden geïnterpreteerd als een terugtrekking in een “slaapgemeente”. De tijdens zijn sterk veranderd. Met de sterke toename van telewerken zijn woningen belangrijke werkplekken geworden. De actieve bevolking is daardoor overdag steeds meer aanwezig in Berchem. Het is goed dat telewerken kan plaatsvinden in een over het algemeen rustige omgeving.

Anderzijds zouden de meer hinderlijk economische activiteiten, wegens de aard van hun activiteiten en/of het wegverkeer dat ze genereren, zich moeten richten op meer geschikte locaties, zoals de stationswijk (het Berchem Techno Center bijvoorbeeld) of de bedrijfsparken Citydev “Mondial”, “Nestor Martin” en “Darwin”, gelegen tussen Berchem en Ganshoren. Het “Darwin”-park bijvoorbeeld is wanhopig op zoek naar gebruikers... De beschikbare grond zou echter kunnen worden gebruikt voor de vestiging van zakenhotels die nuttig zijn voor de hervestiging van kmo's die thans ongepast zijn ingebed in een overwegend residentiële stedelijk weefsel. In plaats van de bedrijfsparken van Citydev te beschouwen als locaties voor exportgerichte, gerenommeerde internationale merken (het beeld uit het verleden), zouden deze sites moeten worden omgevormd tot “werkplaatszones” die nuttig zijn voor alle fabricage- of goederenbehandelingsactiviteiten die rechtstreeks voor de stad zijn bestemd. Kortom, deze activiteiten moeten kaderen in een korte keten, dicht bij de plaats waar de behoeften zijn.

De exploitatie van het bedrijf Ginion (Ruelenswijk, Strijdersstraat - archiefphoto links van de site nadat ze was verlaten) bracht veel verkeer van grote vrachtwagens met zich mee in een smal wegennet en een grotendeels residentiële wijk. Door de verhuizing van de onderneming Ginion naar de stationswijk (rechts, Eilandenhoutstraat) heeft ze een aan haar activiteit aangepaste omgeving gevonden.

Als besluit kan worden gesteld dat een “nabijheidsmix” is aanbevolen en geen “conflictmix”, zoals die nog steeds in bepaalde wijken bestaat. Een ruimtelijke aanpassing is noodzakelijk en in het belang van zowel inwoners als ondernemingen. In die optiek is de stationswijk een essentiële troef voor de toekomst van Berchem, net zoals voor buurgemeente Ganshoren.

In de toekomst moeten het beschikbare vastgoed en de gronden in de stationswijk een grotere rol spelen bij de herhuisvesting van bedrijven in het noordwesten van Brussel.

Wat het inzetten van het resterende bouwpotentieel (zie kaart U 6) betreft, moet worden benadrukt dat alle projecten qua omvang en volume goed moeten aansluiten bij de eigenheid en de bestemming van de wijk waarin zij zijn gelegen (zie kaart U 7).

Het Berchemse grondgebied is grotendeels bebouwd. Een groot deel van de toekomstige “stedenbouwkundige aandacht” van de gemeente zal dus moeten uitgaan naar de toekomstige ontwikkeling van deze bestaande gebouwen. Dit ligt immers niet voor de eeuwigheid vast en kan in positieve of negatieve zin evolueren ten gevolge van heropbouw of renovatie, of de opkomst van nieuwe vastgoedtendenzen (kangoeroewoningen, co-housingformules, etc.).

Elke heropbouw of renovatie moet in de eerste plaats in overeenstemming zijn met het **masterplan van de bouwdichtheid** (zie kaart U 9). Dit document geeft de **grenzen van de verstedelijking** aan en maakt een **onderscheid tussen “te behouden Berchem” en “te verdichten Berchem”** (stationswijk). Dus geen sprake van de deur wijd openzetten voor vastgoedavonturen die de huidige werking en de aard van de wijken zouden wijzigen. Een bebouwde wijk, zelfs met een lage dichtheid, moet blijven zoals ze nu is.

De inplanting van gebouwen in het bestaande kader en de bepalingen van de GSV moeten de gulden regel blijven (links, Koning Albertlaan; rechts, Mathieu Pauwelsstraat).

Modernisering en renovatie van bestaande gebouwen met het oog op meer duurzaamheid (isolatie) zijn uiteraard welkom. Dat mag echter niet uitmonden in allerlei excessen. Het zal nodig zijn **de strijd tegen overdreven opsplitsing van woningen** voort te zetten, **met behoud van een mix van woningen, een aanbod van grote woningen** (nieuw samengestelde gezinnen, intergenerationele woningen), **geen opsplitsing onder een bepaalde bewoonbare oppervlakte...**

Om bestaande woningen te vergroten of in meerdere woningen op te splitsen, gebeurt het vaak dat de ruimten onder het dak worden omgevormd tot levensruimte (meestal slaapkamers). Dergelijke werken gaan gepaard met een betere isolatie van het dak, de eventuele toevoeging van een “dakkapel” om voor de nodige lichtinval te zorgen, etc. Met ongeveer hetzelfde volume leidt deze praktijk tot een interne, maar matige verdichting van de bestaande bebouwde oppervlakte. Dit is echter alleen aanvaardbaar voor zover de regels van de GSV (Gewestelijke Stedenbouwkundige Verordening) en het Burgerlijk Wetboek strikt worden nageleefd.

Veel woningrenovaties gaan gepaard met de verbouwing van zolders tot levensruimte (rechts), soms met toevoeging van een 'dakkapel' (links).

Samen met deze “monitoring van de bestaande bebouwde oppervlakte” moet de **strijd tegen stedenbouwkundige overtredingen** worden opgevoerd. Dit kan door een betere controle van de domiciliëringen, de strijd tegen huisjesmelkers, controle van de bouwplaatsen en van de bodemafdichting van achterbouwstroken...

De onregelmatige bodemafdichting van achterbouwstroken (links) moet worden bestreden; de controle van domiciliëringen (rechts) vereist een goede samenwerking tussen de diensten.

Een goede beheersing van de ontwikkeling van de bebouwde oppervlakte en de noodzaak om te **voldoen aan verschillende vastgoeddoelstellingen op het gebied van voorzieningen en huisvesting**, kunnen leiden tot **een betere grondbeheersing door de overheid dankzij het vastleggen van voorkoopperimeters**. Aangezien deze tool heel wat administratieve lasten met zich meebrengt, moet er met de nodige omzichtigheid mee worden omgesprongen, na een grondig onderzoek of het wel opportuun is. Ter herinnering: dit komt ter sprake op pagina 57, in verband met de handelskern van het Schweitzerplein.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de beheersing van de toenemende bebouwing

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Bestemmingswijzigingen in het kader van de herziening van het GBP	Het gehele grondgebied (zie kaart U 8)	Gemeente, Gewest
 Begeleiden en ondersteunen van de herhuisvesting van bedrijven	De stationswijk en omgeving	Citydev, Gemeente en gemeente Ganshoren
 Masterplan van de bouwdichtheid	Het gehele grondgebied	Gemeente (gedragslijn kaart U 9) en Gewest (volgens de nieuwe richtsnoeren van het herziene GBP)
 Versterking van de controlefuncties van de dienst Stedenbouw	Het gehele grondgebied	Gemeente (dienst Stedenbouw). Behoefte aan een medewerker die zich specifiek met deze taak bezighoudt
 Stelselmatige controle van de achteruitbouwstroken en mogelijke boetes	De ± 1.500 achteruitbouwstroken in Berchem	Gemeente
 Goedkeuring van voorkooperimeters	Te bepalen	Gemeente, Gewest

13. Stedelijke herwaardering

De algemene kwaliteit van de gebouwen in Sint-Agatha-Berchem is goed of zelfs zeer goed. Natuurlijk zijn er enkele zwarte punten in verband met moeilijke of zelfs conflictuele bouw- of renovatieprojecten, of met panden die in onbruik zijn geraakt. Deze bijzondere gevallen kunnen rekenen op specifieke begeleiding zoals beschreven in het volgende punt (14). Niettegenstaande de vastgoedoperatie in verband met de ontwikkeling van een nieuw Gemeentehuis (zie blz. 61), zijn twee geografische sectoren van de gemeente in het vizier van een noodzakelijke stedelijke herwaardering: de Moderne Wijk en de Oostendse Poort (of stationswijk).

De Moderne wijk

Het stedelijk complex van sociale woningen van de Moderne Wijk (± 300 woningen) geldt unaniem als een van de mooiste tuinvijken van Brussel en van België. Het werd een eeuw geleden uitgetekend door architect Victor Bourgeois en werd in 2000 geklasseerd als opmerkelijk erfgoed. Helaas had de Moderne Wijk in de loop der jaren te lijden onder een chronisch gebrek aan onderhoud, als gevolg van een coöperatieve beheersstructuur die op lange termijn inefficiënt bleek te zijn. Reeds in 2000 werd de Moderne Wijk in het GemOP van Sint-Agatha-Berchem opgenomen als een prioriteit voor stedelijke herwaardering. Sindsdien zijn er weliswaar nieuwe uitbreidingen bijgekomen (Hof Victor Bourgeois en Beheerstraat), maar de verhoopde stedelijke herwaardering is er niet gekomen, noch wat de renovatie van gebouwen, noch wat de toevoeging van buurtvoorzieningen betreft.

De algemene staat van verval van de Moderne Wijk (links, foto uit 2004) is tot nu toe slechts zeer sporadisch gecompenseerd door de nodige renovaties (rechts, renovatie van het gebouw op de achtergrond links, Samenwerkersplein).

Gelukkig zijn de vooruitzichten nu veel rooskleuriger voor de Moderne Wijk, die haar 100ste verjaardag viert. Na de sanering en activering van de beheersstructuur van de sociale woningen, onder auspiciën van Comensia, staat er nu een ambitieus renovatieprogramma op stapel. Het zou tegen 2030 leiden tot een volledige renovatie van de oorspronkelijke woonwijk en de omgeving ervan. De renovatieoperatie is delicaat, aangezien de Moderne Wijk een beschermd erfgoed is. Het zal worden uitgevoerd "in laden" om de onbeschikbaarheid van woningen tot het strikte minimum te beperken (vandaar de spreiding van de werkzaamheden over 10 jaar).

Na de installatie van een LISA-veiligheidsantenne (Beheerstraat) zal het verkrijgen van een Duurzaam Wijkcontract in 2021 de ontwikkeling mogelijk maken van lokale voorzieningen en buurtinfrastructuur waaraan momenteel een nijpend gebrek bestaat. Het gebruik van subsidies voor het Stadsvernieuwingsgebied zal de investeringen aanvullen die nodig zijn om de openbare ruimten van de wijk op te knappen. De vooruitzichten van het nieuwe stadslandbouwproject op de naburige Zavelenberg en de Dendermondeboerderij (toekomstig Good Food-centrum) in Ganshoren betekenen ten slotte dat de slogan “100 jaar later blazen we de Moderne Wijk nieuw leven in” niet alleen in gedachten bestaat, maar binnenkort concreet gestalte zal krijgen.

Oostendse Poort (Gebied van gewestelijk belang nr. 14)

Net als de Moderne Wijk was ook de stationswijk van Berchem een prioriteit voor stedelijke herwaardering in het GemOP van 2000. De goedkeuring van een Richtschema voor de inrichting van het GGB in 2002 liet een mooie toekomst voor de wijk uitschijnen. Er is inderdaad positieve vooruitgang geboekt :

- erkenning van het gewestelijke belang van de wijk (door het GBP), een van de belangrijkste toegangspoorten tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- ontwikkeling van het grote gemengde kantoren- en huizencomplex aan de Oostendse Poort (2008-2010), op de plaats van ongebruikte industriegrond;
- heraanleg van de terminus van de MIVB in het station van Berchem (2014);
- heraanleg van de Gentssteenweg (2015);
- verhoging en modernisering van de perrons van het station (2018-2021).

De reconstructie van blok 53 (archieffbeeld uit 2008) had het beginpunt moeten zijn van een volledige herwaardering van de wijk. Maar sindsdien is er te weinig positieve vooruitgang geboekt.

Vandaag voldoet de balans echter bijlange niet aan de verwachtingen van destijds :

- het GEN-project, dat de wijk “een boost” moest geven, is er niet gekomen;
- de inrichting van een P+R is ondanks diverse beloften nooit uitgevoerd;
- de interventies van Infrabel in het kader van de afschaffing van de overwegen verliepen uiterst traag en slecht gecoördineerd (zie de installatie van een tijdelijke voetgangersbrug voor... ten minste 8 jaar);
- ter verontschuldiging van Infrabel, het is het Gewest dat is vastgelopen in tegenstrijdige en contraproductieve beslissingen. In het algemeen heeft het nauwelijks in het project geïnvesteerd;
- afgezien van de vaststelling dat er iets moet gebeuren, is de toekomst van de grote winkelcentra onzeker...;
- het historische gebouw van het station van Berchem uit 1880 is een bouwval...

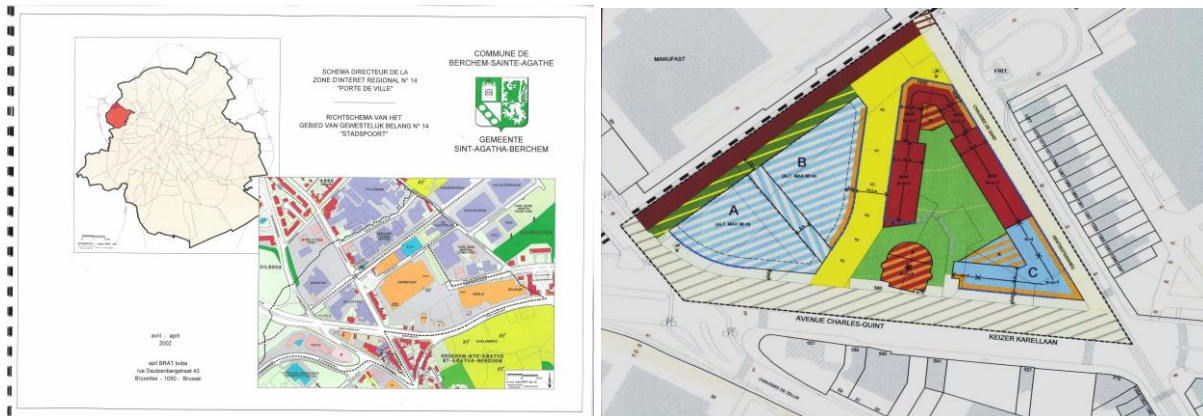
Het GPDO ziet de wijk als een geschikte site voor stedelijke verdichting. Maar de onzekerheden (de toekomst van Basilix en de Carrefour hypermarkt, de Volvo site, Manufast, etc.) wegen vandaag zwaarder door dan de bronnen van hoop (het ambitieuze woonproject “Porta Agatha”, het Matexi project Technologiestraat).

De huidige stedelijke chaos van blok 52 (Keizer Karellaan - Gentssesteenweg - Zelliksesteenweg), links, zou binnenkort plaats kunnen maken voor een groot winkelcomplex van 1.500 m² en 169 woningen (rechts).

Voor Berchem is het meer dan ooit noodzakelijk om **een nieuwe duurzame wijk uit te werken in de stationswijk van Berchem (Oostendse Poort), inclusief de inbreng van nieuwe functies en voorzieningen** (waarvan huisvesting) **op de site Basilix - Carrefour**. Het initiatief van het Richtschema 2002 moet nieuw leven worden ingeblazen onder auspiciën van het Gewest en door middel van een **Richtplan van aanleg (RPA)**. Dit RPA moet de ambitie hebben om een einde te maken aan de stedelijke scheidingsmuur die de Keizer Karellaan vormt, door het verkeer in een tunnel te laten rijden in het gedeelte tussen de Zelliksesteenweg en de Klissenlaan, naar het voorbeeld van de NAVO-tunnel. Voor de wijk is een globaal en kwalitatief project nodig. Een fragmentarische en ongecoördineerde aanpak is nu uit den boze. Ook is het nodig om de commerciële functie van de wijk te versterken en een kader te bieden voor de geplande herstructureringen.

De uitdaging inzake de Oostendse Poort is primordiaal voor Sint-Agatha-Berchem. Dit deel van het Gewest biedt een aanzienlijk potentieel qua commerciële aantrekkingskracht, zowel lokaal als ruimer in het noordwesten van Brussel. Een “concurrentieniche” moet worden opgevuld ten opzichte van het stadscentrum en andere bestaande (Westland) of toekomstige (Neo) polen. Als dit niet gebeurt, zou dit betekenen dat een structureel ondermaatse uitrusting van deze sector in het Gewest wordt aanvaard, wat nauwelijks verenigbaar is met de ambities inzake nabijheid die door het GPDO worden gedragen. Er staat dus heel wat op het spel voor Berchem, maar ook voor Ganshoren en de nabijgelegen gemeenten Zellik en Groot-Bijgaarden.

De in het verleden gebruikte stedenbouwkundige tools (Richtschema links en BBP voor blok 53 rechts) zijn nu te oud of geografisch beperkt. Vandaar de behoefte aan een Richtplan van aanleg om de ontwikkeling van een ambitieuze duurzame wijk in goede banen te leiden.

Het stationsgebouw in 2013 (links) en in 2020 (rechts), of de langzame teloorgang van een van de oudste nog bestaande gebouwen in Berchem...

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de stedelijke herwaardering

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Duurzaam “Moderne Wijk”	Wijkcontract Moderne Wijk en omgeving van het Ruelensplein	Gewest en Gemeente (studies lopende)
 Invoering tenuitvoerlegging van een Richtplan van aanleg (RPA)	en Oostendse Poort (stationswijk)	Gewest (Perspective) en Gemeente + andere private en overheidsspelers in de wijk

14. Kwaliteitswoningen tegen betaalbare prijzen

In een bijna volledig verstedelijkt gebied, waar een groot deel van het woningbestand 40 tot 70 jaar oud is, is de renovatie van bestaande woningen een belangrijke activiteit aan het worden. Dit is des te noodzakelijker omdat woningen moeten evolueren naar meer duurzaamheid, in de wetenschap dat de huizen die 40 tot 70 jaar geleden werden gebouwd, werden opgetrokken in een tijd dat energie goedkoop was (en daarom vaak slecht geïsoleerd zijn). De actie en de middelen van de gemeente moeten echter navenant worden aangepast, om een renovatieactiviteit te omkaderen die dynamisch blijft vanwege de huidige demografische druk, maar die ook tot verschillende uitwassen leidt.

Ook al is de huidige dynamiek positief, toch is er nog steeds een grote behoefte aan renovatie van de oude gebouwen, vooral om de isolatie ervan te verbeteren (ramen, etc.). (archieffbeelden).

Zoals eerder vermeld (zie punt 12), is bij het onderzoeken van aanvragen voor stedenbouwkundige vergunningen heel wat opvolging nodig. De gulden regel is de strijd tegen een te grote opsplitsing van woningen voort te zetten, een mix van woningen met verschillende grootte te behouden, het aanbod van grote woningen op peil te houden, elke opsplitsing onder een zekere bewoonbare oppervlakte te weigeren... Maar ook met de nodige openheid **om nieuwe woonvormen te bevorderen (co-housing, gegroepeerde huisvesting, intergenerationale huisvesting, kangoerewoningen...)**, die met name in het kader van het Duurzame Wijkcontract Moderne Wijk zouden kunnen worden ontwikkeld (zie punt 13).

Maar dit geldt wanneer er een aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning is. De werkelijkheid op het terrein is echter veel complexer :

- sommige woningen zijn verlaten of ongezond, soms zelfs gekraakt, om uiteenlopende redenen;
- veel werken, al dan niet conform, worden aangevat zonder de nodige vergunningen...

Het ontwikkelen van de rol van de gemeente en het OCMW als actoren in het huisvestingsbeleid, met name in de strijd tegen leegstand en niet-conforme woningen, vereist meer proactiviteit en ingrepen die verder gaan dan het reageren op klachten van burens of op geschillendossiers die door de gewestelijke administratie van “Brussel Huisvesting” worden overgemaakt.

Daartoe moet de kennis van de bestaande situaties op het terrein zowel centraal als transversaal worden beheerd, zodat een **bijgewerkt register van kraakpanden kan worden bijgehouden (zie kaart U 10) en de klassieke middelen kunnen worden ingezet om daar een einde aan te stellen (belasting, etc.)**. Een versterkte en beter gestructureerde transversale samenwerking tussen stedenbouw, politie, preventie, bevolking, belastingdienst... moet het mogelijk maken de meest problematische situaties onder controle te houden en te voorkomen dat bepaalde gevallen “insluimeren”.

Verlaten panden (archieffbeelden) worden vaak gekraakt en vormen een gevaar voor de buurt. Ze vereisen krachtige vrijwaringsmaatregelen (afgedichte ramen, etc.).

Een ander belangrijk actieterrein is het conform maken van vastgestelde onregelmatige situaties (voor zover dat mogelijk is), hetzij naar aanleiding van verzoeken om stedenbouwkundige informatie, hetzij naar aanleiding van de controle van weinig geloofwaardige kadastrale situaties (NB: “Comfort 0”, dit zijn woningen waarvan is aangegeven dat zij niet over een toilet, badkamer, verwarming, etc. beschikken). Deze interventies zijn prioritair, zowel om de belastingbetaler een billijke behandeling te garanderen, als om te zorgen voor een billijke en efficiënte inning van de extra opcentiemen grondbelasting voor de gemeente. Ze bieden ook nuttige informatieve ondersteuning in **de strijd tegen ongezonde privéwoningen**, via samenwerking met het OCMW en een eventueel in Berchem op te richten Sociaal Verhuurkantoor. **Aanzetten tot het oprichten van een Sociaal Verhuurkantoor in Berchem (in partnerschap met het OCMW)** is één van de te bereiken doelstellingen. Zo kan een ontmoetingsplaats ontstaan tussen eigenaars die moeilijkheden ondervinden (leeftijd, gezondheid...) om hun eigendom te onderhouden en kandidaat-huurders die moeilijkheden ondervinden om een voor hen betaalbaar goed te vinden.

Als de kwestie van de toegankelijkheid van huisvesting voor minderbedeelden aan bod komt, moeten we het uiteraard ook hebben over het sociale woningbestand in Berchem (zie kaart U 5). De historische ontwikkeling van de grote woonwijken van de Moderne Wijk (1922) en de Wijk Hunderenveld (1980) werd meer recent gevolgd door kleinere ontwikkelingen aan de Soldatenstraat (Schweitzerplein - 2006), de Kweepereboomlaan (2008), de Beheerstraat (2012) en aan Hof Victor Bourgeois (hoek Openveld-Dendermonde - 2011).

De sociale woonwijk aan de Soldatenstraat (links, archiefbeeld) wordt binnenkort uitgebreid (rechts) met woningen van de middenprijsklasse; werkzaamheden voor de voltooiing van de uitbreiding aan de Beheerstraat (in 2012).

In de afgelopen tien tot vijftien jaar heeft zich tijdens de ontwikkeling van deze nieuwe sociale woningen echter de paradoxale situatie voorgedaan dat een steeds groter deel van de woningen in de Moderne Wijk onbewoonbaar werd verklaard en verwaarloosd. Na de leegstand en de trage en moeizame renovatie van het “Openlucht”-gebouw heeft dit probleem zich uitgebreid tot de hele Moderne Wijk (Stichtingsstraat, Dendermondestraat, etc.), waardoor in de woonwijk zelf een dualiteit is ontstaan tussen ongezonde of bijna ongezonde woningen enerzijds en nieuwe sociale woningen anderzijds (Beheerstraat en Hof Victor Bourgeois).

Vandaag komt een grootschalige dynamiek op gang om bij te dragen tot een algemene herwaardering van de woonwijk, via de actie van Comensia en het Duurzame Wijkcontract Moderne Wijk (zie punt 13 supra). Het maakt tussen nu en 2030 de renovatie van alle woningen in de wijk mogelijk, wat uiteraard betekent dat tientallen sociale woningen die momenteel onbewoonbaar zijn, opnieuw in gebruik zullen worden genomen.

Binnen een jaar of tien moeten de beelden van een Moderne Wijk met verlaten en/of niet op elkaar afgestemde gebouwen tot het verleden behoren.

Naast deze essentiële operatie dient te worden gewezen op de volgende vooruitzichten voor de ontwikkeling van het bestand van sociale woningen of woningen tegen middelhoge prijzen door de BGHM, met gebruikmaking van terreinen die eigendom zijn van de gemeente of van Comensia :

- het project Soldaten - Guns, op het terrein naast het in 2006 ontwikkelde gebouw (woningen middelhoge prijs);
- Het project Azuur - Lusthuizen, op voormalige gemeentegrond tegenover het sportcomplex;
- de toevoeging van een nieuw gebouw aan de Wijk Hunderenveld (project Alliantie Wonen).

Andere projecten van dit type, met kleine eenheden die in hun wijk passen, zouden nog het licht kunnen zien (locaties nader te bepalen), eventueel in het kader van gemengde (privaat-publieke) huisvestingsprojecten.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van kwaliteitsvolle woningen tegen betaalbare prijzen

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
Promotie van innovatieve woonvormen	Moderne Wijk (indien mogelijk)	Gewest en Gemeente (DWC - studies in uitvoering)
Kadaster en monitoring van kraakpanden	Het gehele grondgebied	Gemeente (Stedenbouw, Belastingen, Preventie, Politie, Bevolking)
Oprichting van een Sociaal Verhuurkantoor (SVK)	Te bepalen	OCMW
Conform maken van regulariseerbare vastgoedsituaties (PV voor de andere)	Het gehele grondgebied	Gemeente (dienst Stedenbouw)
Renovatie van sociale woningen	Moderne wijk	Comensia + Gewest en Gemeente (via DWC)
Bouw van nieuwe sociale woningen of woningen tegen middelhoge prijzen	<ul style="list-style-type: none"> - Soldatenstraat (Gunsgaarde); - Azuurstraat/Lusthuizenstraat - Wijk Hunderenveld - andere locaties (te bepalen) 	BGHM + Comensia + Gemeente

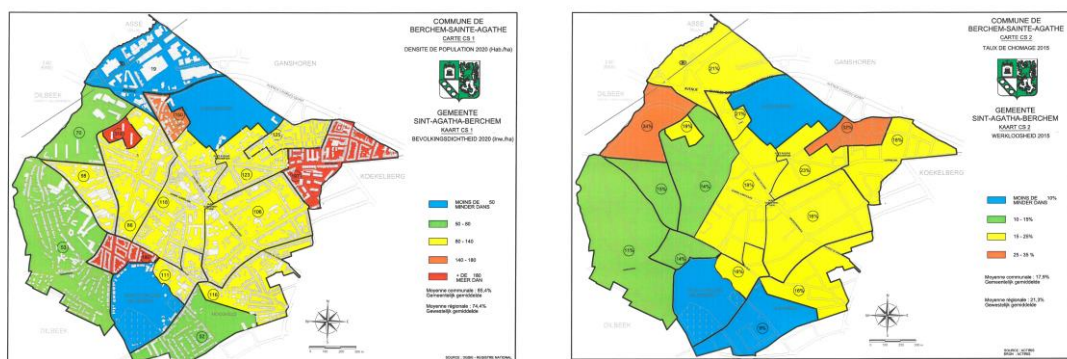
HOOFDSTUK 5 : SOCIALE COHESIE

Ook Sint-Agatha-Berchem ontsnapte niet aan de maatschappelijke problemen van onze moderne tijden, aan de problematiek van schoolverlaters zonder diploma en de verarming van sommigen, aan de groeiende intolerantie en de verschillende vormen van gebrek aan respect, etc. Bovenop het gegeven dat de gemeente altijd al de plaats van socialisering bij uitstek is geweest via onder meer het verenigingsleven, de jeugdbewegingen etc., werden er tal van lovenswaardige inspanningen geleverd op het gebied van preventie en sociale cohesie, met name onder de leuze “Aangenaam samenleven”. Onder de inwoners van de kansarme wijken in de gemeente leeft echter een gevoel van veronachtzaming. Dat gevoel vloeit voort uit een gebrek aan structuren, door problemen met sociale integratie, door het ontbreken van activiteiten, diensten, winkels, banen, etc. Wanneer jongeren hiermee worden geconfronteerd, zet hen dat aan tot het plegen van vernielingen, wat dan weer tot intergenerationale spanningen leidt.

Uit diverse recente ervaringen en met name bij het opstellen van het kandidaatsdossier voor een duurzaam wijkcontract voor de Moderne wijk, is gebleken dat het een illusie is om een hoogwaardige sociale cohesie op te bouwen wanneer de mensen gewoon thuis blijven zitten of hun noden, belevingen en gevoelens alleen via sociale netwerken kenbaar maken. De hoop is om meer sociale cohesie “stroomopwaarts” tot ontwikkeling te kunnen brengen door :

- het creëren en animeren van die plaatsen waar sociale banden kunnen worden gesmeed;
- het organiseren van evenementen die het mogelijk maken om nieuwe ervaringen te delen (bv. Good Food) en uit te wisselen (buurtfeesten);
- meer zichtbaarheid te geven aan de sociale actie in de ruimste zin van het woord (bijvoorbeeld via een “Jobhuis” of door de wijkantennes in de kijker te zetten).

Een gerichte “territoriale” actie kan dus de traditionele kanalen van de sociale actie versterken, kan voor een meer preventieve benadering zorgen, kan het uitkristalliseren van moeilijke individuele of collectieve situaties voorkomen. Ter zake moet de uitrol van het Duurzame Wijkcontract voor de Moderne wijk (zie punt 17 infra) een soort van proeftuin vormen voor het Berchem van morgen: “een eendrachtig dorp”.

De geografie van de sociale cohesie wordt voornamelijk gestuurd door twee parameters (zie kaarten CS 1 en CS 2) : de bevolkingsdichtheid (links), waarbij sommige wijken veel dichter bevolkt zijn dan andere, is bepalend voor een aangepaste en pedagogische benadering van het “Aangenaam samenleven”; het gezinsinkomen en de werkloosheidscijfers (rechts), waarbij bepaalde wijken minder welvarend zijn, maken het mogelijk om zich toe te spitsen op die zones waar de sociale vraag potentieel het grootst is.

15. Versterken van de sociale cohesie

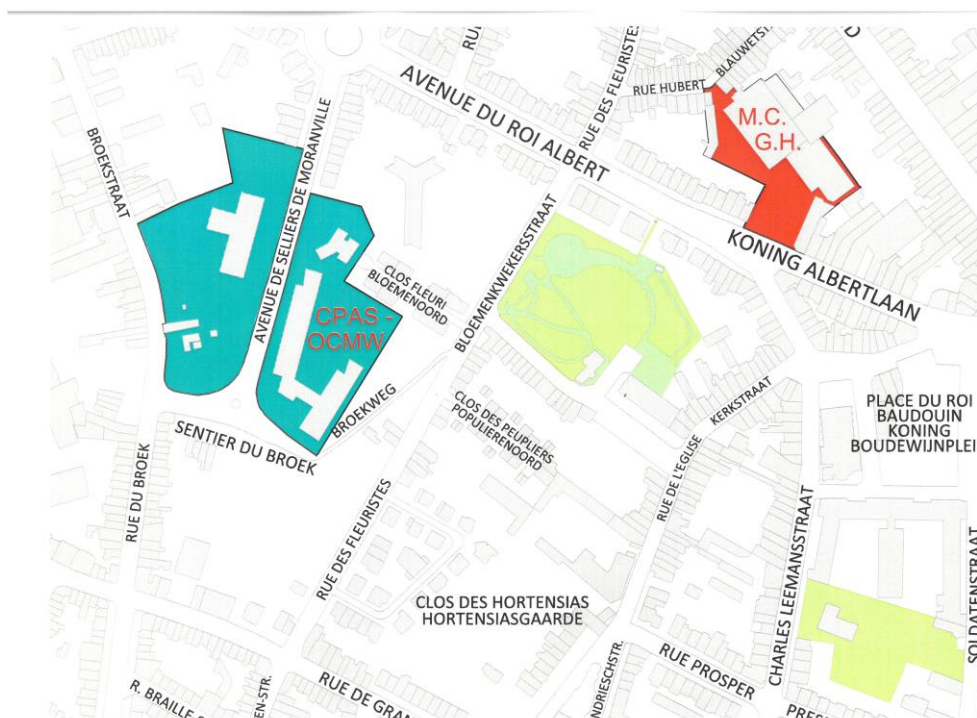
De fundamentele doelstelling richt zich op de algemene uitdieping van de acties ten gunste van de sociale cohesie binnen de gemeente. Verschillende actieterreinen staan hierbij op de agenda :

- versterken van de sociale banden;
- verbeteren van de onderlinge communicatie tussen en het harmonieus samenleven van de inwoners;
- Uitbreiden van de sociale, intergenerationale en culturele mix;
- bevorderen van de emancipatie en participatie van de bewoners aan het wijk- en gemeentelieven.

Die acties krijgen vaste vorm via twee belangrijke werkterreinen :

- de maatschappelijke integratie en de strijd tegen ongelijkheid
- de verbetering van de leefomgeving door stadsvernieuwing.

In het eerste werkterrein komt de behoefte aan een **algemene versterking van de sociale coördinatie vanuit de “Sociale Vallei” van Berchem tot uiting**. Via de verschillende acties die vanuit het OCMW worden gestuurd, fungeert ze als een centraal ontmoetingspunt in de gemeente. Een in situ en via de gebruikelijke informatiekkanalen (website, etc.) actualisering van de geografie van de sociale voorzieningen (lijst van verenigingen) zou welkom zijn ([zie Kaart CS 3](#)).

De Berchemse Sociale Vallei aan de de Selliers de Moranville laan neemt een centrale plaats in de gemeente in en brengt het gros van de voorzieningen inzake sociale begeleiding samen: sociale dienst, het dagcentrum “Hortensia’s”, het dagverzorgingscentrum “De Zonnebloem”, het gemeenschapsrestaurant “Mimosa”, het woonzorgcentrum “Bloemendaal”, de sociale kruidenierszaak, de collectieve moestuin “Pie Konijn”, ...

Op het terrein krijgt de actie van het OCMW tevens vaste vorm via de terbeschikkingstelling van transitwoningen (links, aan de Soldatenstraat); de bewegwijzering naar de verschillende locaties zou een update moeten krijgen (rechts: A. Laurent is niet langer een ziekenhuis en niemand weet waarvoor het staat, ...).

Sinds 2001 is er het Project Sociale Cohesie “Hunderenveld” (PSC) dat door de BGHM wordt gefinancierd. Haar opdracht bestaat erin gemeenschappelijke werkzaamheden op te zetten ten gunste van de inwoners van de sociale wijken, met name Hunderenveld en de Moderne wijk. De vzw “Sociale Cohesie van Sint-Agatha-Berchem” werd in 2019 op initiatief van de Gemeente en Comensia boven de doopvont gehouden. In 2020 werd ze voor een periode van 5 jaar door de BGHM aangesteld als operator voor het PSC Hunderenveld en Moderne wijk. De ambitie bestaat erin de acties gericht op sociale cohesie over heel het grondgebied van de gemeente te versterken met bijzondere aandacht voor de terbeschikkingstelling van lokalen ten behoeve van de Moderne wijk en Hunderenveld. De vzw kan nu terecht in twee lokalen: een eerste in Hunderenveld en een tweede, sinds kort, in de Moderne wijk. Dankzij die lokalen kan de vzw haar zichtbaarheid en haar aanwezigheid binnen die twee perimeters vergroten.

In diezelfde geest van het versterken van de acties ter bevordering van de sociale cohesie zou de **oprichting van een verbindingdienst ("connector") die verenigingen in staat moet stellen om elkaar te ontmoeten volgens het concept van een "Buurthuis", een "Verenigingshuis" of een "Diversiteitshuis",** een welgekomen aanvulling zijn. Bovenvermelde mogelijkheden voor nieuwe lokalen moeten ook vanuit dit oogpunt worden bekeken, evenals in het licht van het multifunctionele gebruik van die nieuwe lokalen waarvan de gemeente gebruik zou kunnen maken.

We herinneren (zie pagina 53) hier aan de mogelijkheid om een Huis van de Solidariteit en van Culturen op te zetten in het Saint-Moulin park (momenteel de Jeugdruimte). Wanneer een dergelijk Huis ter beschikking van de verenigingen wordt gesteld, zou het de synergie tussen de gemeente en de verenigingen op het gebied van schoolondersteuning, gezinsondersteuning en alfabetisering verder kunnen uitdiepen ... Het zou fungeren als een vector van sociale cohesie en uitwisseling. Om de meest kwetsbare burgers de mogelijkheid te bieden om hun bestaansonzekerheid achter zich te laten, zal het OCMW in de Kerkstraat een huis aankopen om er twee transitwoningen in onder te brengen. Die worden dan bij voorrang voorbehouden aan dakloze of woonbehoeftige eenoudergezinnen. Het is daarbij de bedoeling om opvolging en begeleiding op te zetten zodat die transitoplossingen uiteindelijk een beginpunt vormen van een duurzaam herinschakelingstraject, zowel wat het persoonlijke leven als wat de huisvesting betreft.

Naast de reeds bestaande transitwoningen aan de Soldatenstraat beschikt het OCMW in datzelfde gebouw over een voormalige commerciële gelijkvloerse verdieping en een grote polyvalente zaal. Die lokalen moeten als ontmoetingsplaats een extra dynamiek geven aan het leven in de wijk.

Ook werkgelegenheid vormt een belangrijke factor van sociale cohesie. Op het Berchemse grondgebied vertoont de hulp bij het zoeken naar werk duidelijk hiaten en/of is het geografisch versnipperd: het Actiris-kantoor grenst weliswaar aan het Schweitzerplein, maar is nauwelijks zichtbaar op het terrein; Het Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap (PWA) ligt plomp 'verloren' in een anoniem kantoor van een bijhuis van het Gemeentehuis; sociaal-professionele inschakeling wordt opgezet vanuit de Sociale vallei ... Iedereen zou er baat bij hebben mocht een en ander worden gecentraliseerd en duidelijker identificeerbaar zijn. Dat kan via de **oprichting van een Jobhuis**. Hierdoor zouden niet alleen de verschillende spelers (OCMW, PWA, Actiris, Bruxelles Formation, ...) geografisch worden samengebracht; maar zouden tegelijk de verschillende voorzieningen kunnen worden samengebracht en gemoderniseerd. In het kader van de strijd tegen de digitale kloof en het bevorderen van een "digitaal grondgebied" zou met de oprichting van een Jobhuis een infrastructuur van het type "Openbare Computerruimte" kunnen worden opgezet die voor de gehele bevolking toegankelijk is (met bijzondere aandacht voor werkzoekenden). Het zou uiteindelijk een plek kunnen worden waar de Gemeente samen met haar partners van het Jobhuis diverse activiteiten, zoals "Youth start", "Job day", "Jobbeurs", etc., zou kunnen ontplooiën voor werkzoekenden.

Voorbeeld van een Jobhuis in het Brussels Gewest met een openbare computerruimte.

We dienen erop te wijzen dat al die activiteiten, evenals de verschillende activiteiten in het verlengde van de bovengenoemde verbindingdienst ("connector"), op een vrije verdieping van het Albert Laurent gebouw (OCMW) zouden kunnen worden samengebracht, waar nu al de dienst Socioprofessionele Inschakeling en de vzw So-Net zijn gehuisvest.

In het kader van de socioprofessionele inschakeling dient er op te worden gewezen dat bepaalde tuinbouwprojecten (zie punt 21 infra) nieuwe arbeidskansen zouden kunnen aanreiken aan laaggeschoolden.

16. Tot ontwikkeling brengen van het jeugdbeleid

De "Jeugd" is op het grondgebied duidelijk aanwezig; zowel wat de opleiding (onderwijs) betreft, als wat ontspanning (spel en sport) betreft. Zij zijn ook, vooral dan voor de jongsten onder de jongeren, een kwetsbare gebruiker van de openbare ruimte. Die punten werden reeds in andere hoofdstukken aangehaald waarbij de aanwezigheid van een gevarieerd aanbod en diverse acties in de kijker werden gezet. Hier wordt uiteraard naar de jeugd verwezen als een factor van sociale cohesie.

Dit komt in de eerste plaats tot uiting in de activiteiten van de jeugdbewegingen (Chiro, scouts, etc.) als zodanig. Berchem kent een lange geschiedenis op vlak van jeugdbewegingen, maar de accommodatie is vaak "geknutseld" en voldoet niet meer aan de normen van vandaag. De ambitie bestaat erin om de **bestaande dynamiek van het Jeugdhuis te schragen en te verduurzamen** (met een grotere inplanting aan de Groendreef), waarbij **alle jongeren op één plaats worden samengebracht, met meer ruimte voor iedereen en met duurzamere lokalen.**

De scoutshemen aan 'T Hof te Overbeke hebben hun tijd gehad (links); Pie Konijn, een te beschermen historische hoeve (rechts, Broekstraat).

De **opwaardering van de voormalige boerderij van Pie Konijn** (zie 9.8.) biedt dan weer de **mogelijkheid om er een pedagogische ruimte voor jongeren uit te bouwen** (met groententeelt en dieren). De boerderij zou ook kunnen uitgroeien tot een intergenerationele ruimte die voor een nieuwe dynamiek in de buurt zorgt en activiteiten voor scholen, faciliteiten voor kinderen, etc. aanbiedt.

Jeugdactiviteiten kunnen soms, terecht of onterecht, negatief worden opgevat. Vandaar dat de problematiek van **de plaats van de jongeren in de openbare ruimte positief moet worden benaderd via territoriaal gerichte preventieactiviteiten**. Uiteraard moet de vorming van stadsbendes (in de gerechtelijk zin van het woord) worden voorkomen, maar tegelijk moet worden gedacht aan samenwerken met verenigingen in open milieu (straathoekwerkers met jongeren).

17. Integratie van sociale woningen

Het thema sociale huisvesting kwam in verschillende punten van het GemOP aan bod (13 en 14). Hier wordt ze aangekaart als katalysator voor sociale cohesie. Het samenbrengen van sociale woningen in grote woonwijken werd vanuit stedenbouwkundig oogpunt vaak bekritiseerd. Het zou immers synoniem zijn met gettovorming, dualisering van zones, wetteloosheid, ongepaste stigmatisering, etc. Dat is geenszins het geval voor Berchem waar de concentraties sociale woningen relatief bescheiden zijn. Op internationaal niveau bestaan er ook enorme sociale woonwijken - die soms meer dan 100.000 inwoners tellen - waar het aangenaam wonen is en er een goede sociale cohesie heerst. Eén ding hebben ze echter allemaal gemeen: een aanzienlijke aanwezigheid van openbare voorzieningen en diensten.

Grand Quevilly (links, in Normandië) en Nowa Huta (rechts, in Krakau, Polen): enorme sociale woonwijken die het resultaat zijn van zeer uiteenlopende politieke systemen en waar de sociale cohesie altijd al gewaarborgd is geweest dankzij een proactief beleid van de overheid.

Dit gegeven wettigt **de uitrol van het Duurzame Wijkcontract “Moderne wijk”** (zie punten 9 en 13), **met de implementatie van nieuwe voorzieningen die een katalysator voor maatschappelijke integratie vormen.** Die nieuwe voorzieningen, die (intussen een eeuw geleden) oorspronkelijk deel uitmaakten van het project, maar nooit werden gerealiseerd, moeten de Moderne wijk helpen om uit te groeien tot een succesverhaal van de 21ste eeuw.

Volgens datzelfde principe verdient ook **de herontwikkeling van de Hunderenveld-site (het Alliantie Wonen-project) de nodige ondersteuning met de inplanting van nieuwe gemeenschappelijke voorzieningen, waaronder een LISA-buurtsteunpunt en de uitbreiding van het gemeentelijk sportcomplex (inrichten van kleine multisportzalen).** Het LISA-buurtsteunpunt (installatie tijdens 2022) kan een belangrijke bijdrage leveren op het gebied van de integratie van de wijk, de toegang tot programma's gericht op de socioprofessionele inschakeling (met onder meer het initiatief “Zone zonder langdurige werkloosheid”), de toegang tot psychologische ondersteuning, etc. Om technische redenen komt de Hunderenveld-site niet in aanmerking voor een Duurzaam Wijkcontract. De site heeft echter te kampen met soortgelijke sociale, onderwijs- en veiligheidsproblemen als de Moderne wijk. Naast bovengenoemde verwachte bijdragen dient er te worden gezocht naar alle mogelijke en nodige vormen van steun bij het Gewest (aanvullende projecten) om op die manier de idee van een DWC op de Hunderenveldwijk toe te passen. Zo niet is het risico niet denkbeeldig dat er een ongerechtvaardigde tweedeling ontstaat tussen de bewoners van de Moderne wijk en die van de Hunderenveld-site.

Dergelijke toekomstige extra voorzieningen voor de sociale woonwijken moeten een band met de omliggende wijken scheppen en een factor zijn en de openheid stimuleren. Het kan niet de bedoeling zijn dat die investeringen enkel en alleen ten behoeve van de bewoners van die woonwijken gebeuren.

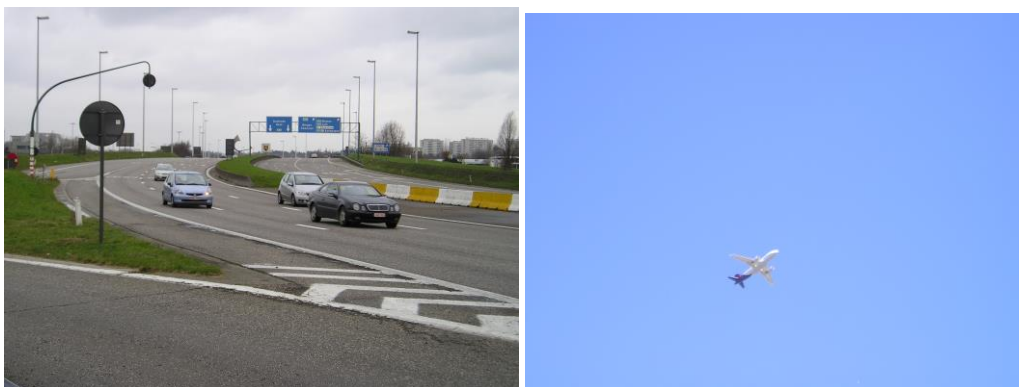

Voorbeeld in Molenbeek van een Buurthuis, een onthaalruimte waar iedereen, zonder enige uitzondering, van harte welkom is.

We herinneren er ten slotte aan (zie blz. 81) dat de gemeente en het OCMW, ook buiten de perimeter van het Duurzame Wijkcontract “Moderne wijk”, in de toekomst vastgoed kunnen verwerven om er noodwoningen, transitwoningen of Housing First-projecten (een innoverende aanpak voor de herhuisvesting van de meest kwetsbare daklozen) in uit te rollen. Daartoe kan bij het Gewest worden aangeklopt voor de nodige subsidies.

18. Gezondheidsbeleid

Een gezondheidsbeleid staat nooit los van bepaalde realiteiten op het terrein. Zo zijn er een aantal milieufactoren (lawaai, luchtverontreiniging, straling, ...) die niet alleen een impact hebben op de levenskwaliteit, maar ook op de levensverwachting. Afhankelijk van de site zijn die factoren meer of minder acuut. Het beperken van overlast is vaak een zaak van beslissingshefbomen waar de gemeenten geen vat op hebben, zoals: het instellen van een Lage-emissiezone (LEZ), het uitstippelen van luchtcorridors, het bannen van verbrandingsmotoren, het plaatsen van geluidsschermen langs de Ring (wat wel gebeurt in Beersel, maar niet in Dilbeek ...), etc. Een drastisch beleid om het doorgaand verkeer (zie elders) te counteren is echter een van de hefbomen waarop het gemeentebestuur kan wegen.

De nabijheid van de E40 en van de Ring hebben sowieso een impact op de gezondheid (rechts); Bij noordoostenwind kunnen landende vliegtuigen in Berchem voor de nodige hinder zorgen.

Het doel van dit punt is echter meer algemeen en is gelinkt aan een algemene sociale cohesie. Het sluit aan bij de aanpak van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad en het Brussels Gezondheidsplan (2019). De gemeente heeft, zij het op bescheiden schaal, een rol te spelen in de “gezondheidsdemocratie”. De algemene gezondheidstoestand van de inwoners moet voor haar een aandachtspunt vormen. Zij moet er met name voor zorgen dat iedereen vlot toegang heeft tot de zorg.

Het **uitwerken van synergieën met Valida** vormt ter zake een must om eventuele tekortkomingen of verontrustende lokale ontwikkelingen aan het licht te brengen. Ook in het kader van het Duurzame wijkcontract “Moderne wijk” moeten er initiatieven worden ontwikkeld.

De implementatie van nieuwe wijkantennes en de afbakening van hun opdrachten (zij kunnen fungeren als lokale ondersteuning in het kader van de werkzaamheden van de Town Care Manager) bieden op termijn de mogelijkheid tot het uitstippelen van een gezondheidsbeleid dat dichterbij de inwoners staat.

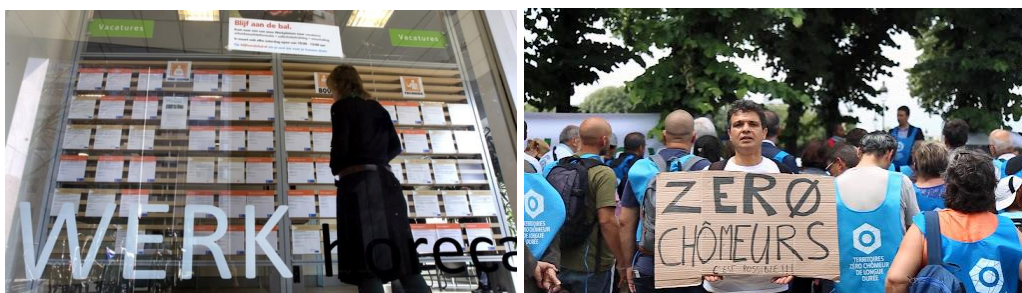
De recente aanwerving van een Town Care Manager die verantwoordelijk is voor het identificeren van mensen in de gemeente die niet in staat zijn hun recht op gezondheid te laten gelden (het concept van “verzorgingsgebied”), moet worden verduurzaamd. Diezelfde Town Care Manager zou ook een enquête kunnen houden bij de gezondheidsactoren die actief zijn op het grondgebied van Berchem. Volgens de statistieken van het Gewest is de dekking van artsen, tandartsen, etc. op het Berchemse grondgebied in vergelijking met de andere Brusselse gemeenten gunstig. Maar wat als de leeftijds piramide van de verschillende beoefenaars hoog is? Dit is een risicofactor waarop eventueel moet worden geanticipeerd.

De gemeente moet de nodige aandacht besteden aan **de ontwikkeling van aangepaste structuren, zoals dagcentra en thuishulp, om het isolement van ouderen te doorbreken. Een ander voorbeeld is het OCMW-project voor een revalidatiecentrum** dat aan het WZC Bloemendal grenst en daarbij op de competenties van het personeel steunt.

Tot slot zette de Covid 19-crisis ons er ook toe aan meer na te denken over de openbare ruimte als potentiële vector van besmettelijke aandoeningen van de luchtwegen (angina, bronchitis, griep, etc.) en hoe deze te voorkomen. Bepaalde plekken binnen de gemeente (zie kaart CS 4) houden potentieel een groter risico in dan andere omdat men er dicht op elkaars lip woont en leeft. Ook buiten het gegeven van de Covid-19-crisis kan het aangewezen zijn om in de herfst en de winter het dragen van een mondkapje verplicht te stellen. In heel wat Aziatische landen was het dragen van een mondkapje op "drukte" openbare plaatsen al lang voor het uitbreken van de Covid-19-pandemie de regel. Diezelfde gewoonte aannemen in de toekomst kan heilzaam zijn om zware verkoudheden en griep te voorkomen.

19. Tewerkstelling in kwetsbare wijken

De werkloosheidsgraad (32%) in de wijken met sociale woningen bedraagt nagenoeg het dubbele van het gemeentelijk gemiddelde (18%). De Moderne wijk en de Hunderenveld-site vormen de facto kwetsbare buurten waar steun bij het zoeken naar werk het meest cruciaal is. De gemeente **omarmt dan ook wat graag het proefproject “Zones zonder langdurige werkloosheid”, dat recent in de Moderne wijk uit de startblokken kwam** (met de hoop het in de wijk Hunderenveld te ontwikkelen). Dergelijke initiatieven lijken immers in Frankrijk en in Wallonië vruchten af te werpen. Er dient te worden benadrukt dat een dergelijke benadering een zeer concreet doel nastreeft, aangezien dit moet uitmonden in de oprichting van een *“entreprise à but d’emploi”* (een onderneming met werkgelegenheidsdoelstellingen”).

Projecten rond “Zones zonder langdurige werkloosheid” schieten als paddenstoelen uit de grond mede in dank op de positieve feedback uit Frankrijk.

Er dient tevens aan te worden herinnerd dat **de oprichting van een Jobhuis (OCMW, Actiris, Bruxelles Formation, ...)** de zoektocht naar werk voor de Berchemse bevolking dynamischer zou moeten maken.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van sociale cohesie

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Beter in de kijker zetten van het aanbod van de sociale coördinatie	Het gehele grondgebied	OCMW, Gemeente (cartografie en bewegwijzering in situ)
 Versterken van de sociale cohesie (aangepaste lokalen)	Moderne wijk en Hunderenveld-site	Gemeente (DWC Moderne wijk) en Sociale cohesie Hunderenveld
 Buurthuis	Moderne wijk en Hunderenveld-site	Gemeente, Comensia (verbindingsdienst). Zie bovenstaand punt.
 Jobhuis en openbare computerruimte	Nog te bepalen (centraal)	Gemeente, OCMW, Actiris
 Socioprofessionele inschakeling in het kader van stadslandbouw	Hoogveld, Zavelenberg, Kattebroek	Gemeente en OCMW, Leefmilieu Brussel
 Jeugdhuis	Groendreefstraat	Gemeente
 Didactische en intergenerationale boerderij (renovatie)	Pie konijn	Gemeente, OCMW
 Territoriaal preventiewerk	Het gehele grondgebied	Gemeente (dienst Preventie)
 Betere integratie van sociale woningen (1)	Moderne wijk en omgeving van het O. Ruelensplein	Gewest en Gemeente (studie Wijkcontract in uitvoering)
 Betere integratie van sociale woningen (2)	Hunderenveld-site	Gemeente en BGHM Studie in uitvoering (Alliantie Wonen)
 Activeren van het recht op gezondheid	Het gehele grondgebied	OCMW (Town Care Manager)
 Toevoeging (door uitbreiding) van een herstellingsoord aan het OCMW	Sociale Vallei (Woon- en zorgcentrum "Bloemendal")	OCMW
 Zone zonder langdurige werkloosheid	De Moderne wijk en Hunderenveld wijk	OCMW, Gemeente

HOOFDSTUK 6 : DUURZAME ONTWIKKELING

De Gemeente moet meer dan ooit oog hebben voor de grote maatschappelijke vraagstukken van vandaag en morgen. Ze moet de basis vormen voor een verantwoord collectief optreden ten aanzien van de toekomstige generaties en het aanspreekpunt vormen voor goede praktijken die met het oog op een duurzame maatschappelijke ontwikkeling moeten worden ingevoerd. De Gemeente heeft dan ook een voorbeeldrol te spelen, aangezien zij de enige lokale overheidsinstantie is die in staat is een voor de burger inspirerende, verantwoorde, collectieve actie op te zetten.

Ter zake worden heel wat projecten op touw gezet en veelal onder de vlag van de Lokale Agenda 21, en meer recent onder die van het Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP). Maar er lopen nog veel meer uiterst concrete acties waaronder de ontwikkeling van groene en blauwe netwerken (Leefmilieu Brussel en Vivaqua), netheid en sanering (Net Brussel en Vivaqua), Good Move (Brussel Mobiliteit), de concepten met betrekking tot een bomenplan, een verlichtingsplan, Good Food, etc. Het zijn stuk voor stuk bakens die resulteren in de ontwikkeling van meer duurzaamheid, maar die er ook voor zorgen dat het concept “Berchem een dorp in de stad” uitgroeit tot een “duurzaam dorp in de stad”.

Al sinds mensenheugenis streeft Sint-Agatha-Berchem naar een duurzame en kwaliteitsvolle leefomgeving, waarbij soms lange en moeilijke gevechten dienden te worden geleverd. Zonder de voluntaristische actie van de gemeente zouden de groene longen zoals Zavelenberg, Hoogveld, Wilderbos en Kattebroek, om maar de belangrijkste te noemen, volledig ten prooi zijn gevallen van projectontwikkelaars. Te weinig mensen herinneren zich dit vandaag. Deze uitgestrekte groene ruimten spelen een belangrijke rol qua “verluchting” op lokale schaal, door klimaatextremen te verzachten, de doorlatendheid van de bodem te bevorderen, nuttige corridors aan te bieden ter bevordering van de biodiversiteit, etc. Zonder de nauwgezette waakhondfunctie van de gemeente zou Berchem de speelbal zijn geworden van de dynamiek van een vastgoedmarkt die zich weinig gelegen laat aan het algemeen belang en de lange termijn.

Kattebroek (links): volgens het Algemeen Plan van Aanleg (APA) van 1956 zou door dit gebied nu een grote ringweg lopen omrand met hoogbouw; Wilderbos (rechts), in datzelfde APA werd hier de bouw van een school en van een woonwijk gepland.

Vandaag liggen de uitdagingen elders. Enerzijds moeten de verworvenheden van het verleden worden gevrijwaard, maar anderzijds moet, gezien de klimaaturgentie, actie worden ondernomen op een veel bredere en meer transversale schaal. Het aspect duurzaamheid in het overheidsbeleid moet op alle gebieden tot uiting komen en mag niet beperkt blijven tot de meest in het oog springende acties. In haar eentje zal Berchem de planeet niet kunnen redden, maar de gemeente draagt wel een verantwoordelijkheid, zowel wat betreft de lokale implementatie van op internationaal en federaal niveau gemaakte keuzes als wat betreft het welzijn van de toekomstige generaties.

Volgens de meest optimistische voorspellingen behoren deze weelderige Alpengletsjers tegen het einde van de eeuw tot het verleden.

20. Opstellen van het Lucht-Klimaat-Energieplan (LKEP)

Sint-Agatha-Berchem heeft een eerste aanzet gegeven voor het opstellen van een Lucht-Klimaat-Energieplan. Dit is een bijzonder ambitieuze aanpak daar er op de langere termijn naar "koolstofneutraliteit" wordt gestreefd. Aan de hand van de ingewonnen adviezen en de resultaten van diverse participatieve workshops werd er een verslag opgesteld waarin een breed spectrum van mogelijke acties werd samengebracht. Het is nu aan het gemeentebestuur om er concreet mee aan de slag te gaan, **om er zin aan te geven en te zorgen voor continuïteit in de tijd**. Met name door ervoor te zorgen dat een samenhangende vertaling van de mogelijke territoriale bepalingen van een LKEP in het GemOP zijn terug te vinden. (NB: Er dient op te worden gewezen dat een LKEP ook problematieken behandelt die geen verband houden met die van een GemOP, zoals het soort eten dat in een schoolkantine wordt geserveerd).

Een dergelijke vertaling is inderdaad op de afspraak. De bepalingen van het huidige GemOP, die per definitie "territoriaal" zijn, sluiten immers goed aan bij de geest en de letter van een LKEP. Een paar voorbeelden maken een en ander duidelijk :

- Een link met het GPDO (Gewestelijk Plan voor Duurzame Ontwikkeling);
- Een beperkte en gecontroleerde verstedelijking van het grondgebied;
- een stedelijk model dat voorrang geeft aan korte sociaaleconomische ketens, met een gevarieerd lokaal aanbod voorzieningen;
- een beperkte stedelijke verdichting nabij de openbaar vervoer knooppunten (de stationswijk in Berchem);
- een beheer van de openbare ruimte waarbij de duurzaamheid van de investeringen centraal staat;

- een economische "relighting" van de verlichtingsinstallaties;
- de ontwikkeling van nieuwe bomenrijen;
- onderzoek en acties met betrekking tot te ontharden zones;
- hydraulische ingrepen om overstromingen in de toekomst te voorkomen;
- toenemende beperkingen ten aanzien van het doorgaand verkeer;
- de ontwikkeling van alternatieven voor de auto;
- de implementatie van projecten voor stadslandbouw en eco-begrazing;
- het rationaliseren van het gemeentelijk vastgoed door een herhuisvesting naar passieve of, bij gebrek daaraan, energie-efficiënte gebouwen, en een "flex-desk"-organisatie wat betreft de kantoren;
- een evenwichtige invoering van telewerken voor het gemeentepersoneel;
- de voortzetting van de PLAGE- en Solar Click-interventies;
- meer intergemeentelijke samenwerking om dubbel werk tussen naburige besturen te voorkomen;
- een gemeentelijke autovloot zonder verbrandingsmotoren die voor is op zijn tijd; enz.;

De richtsnoeren zijn dus duidelijk wat het "territoriale" aspect van een LKEP betreft. Maar er is meer. Ook de overige actieterreinen om de koolstoffactuur van de gemeente te drukken moeten worden geactiveerd en het voorwerp uitmaken van proactieve interventies. De aanwerving van een medewerker die specifiek met deze taak wordt belast, is een eerste stap in de richting van de verwezenlijking van dat doel.

21. Tot ontwikkeling brengen van de tuinbouw

Het grote landbouwverleden

Vóór de verstedelijking hier ingang vond, was Sint-Agatha-Berchem een belangrijk groenteteeltgebied voor de stad. In die tijd waren de economische ketens voor levensmiddelen nog erg kort. Uiteraard hebben we niet de ambitie om terug te keren naar een vervlogen tijdperk, maar wel om ons voordeel te doen met de aanwezigheid van voormalige landbouwgebieden (Zavelenberg, Kattebroek, Hoogveld) om, zij het op bescheiden schaal, een zekere vorm van stadslandbouw nieuw leven in te blazen. Naast het eerder symbolisch effect zou die terugkeer naar tuinbouwactiviteiten een belangrijke factor van ontspanning en sociale cohesie kunnen zijn.

Hoogveld: daar het perceel niet langer wordt begraasd zoals in het verleden (links, archiefbeeld) is het nu verworpen tot een landbouwwoestijn (rechts).

De herontwikkeling van tuinbouwactiviteiten in Berchem impliceert dan ook dat men zich buigt over het lot van de resterende grote percelen braakliggende landbouwgrond, waar, met de sluiting van de Hoogstijns-boerderij aan de Dendermondestraat in Ganshoren. enkele jaren terug, de begrazingsactiviteiten werden stopgezet. In de eerste plaats is er de Zavelenberg-site waar de gemeente, onder bepaalde voorwaarden, in hoge mate bereid is het landbouwproject (veeteelt en boomgaarden) dat door Leefmilieu Brussel wordt gedragen, te steunen. Dit project beoogt op termijn niet alleen de producten van de (te herbouwen) boerderij aan het publiek te verkopen, maar ook synergieën tot stand te brengen met de naburige Moderne wijk (NB: in het kader van het Duurzame Wijkcontract).

In afwachting van de implementatie van het gemeenschappelijk landbouw- en natuurprogramma aan Zavelenberg (studie in uitvoering) heeft Leefmilieu Brussel ingestemd met de begrazing door een veertigtal schapen (links) zodat de functie van het gebied niet verloren gaat. De schapen worden van week tot week over verschillende percelen verplaatst (rechts).

Het Zavelenberg-dossier wordt voor Leefmilieu Brussel een primeur in Brussel. De opdracht is complex, maar biedt het voordeel dat het Gewest eigenaar is van de gronden. **Het versterken van het agrarisch gebruik van de Hoogveld- en Kattebroek-site en voorkomen dat deze gebieden op de langere termijn verworden tot braakliggende landbouwgronden,** vormt eveneens een prioriteit. De situatie ligt hier echter moeilijker omdat de gronden in handen zijn van het OCMW van Brussel-Stad en van enkele particulieren. Leefmilieu Brussel heeft evenwel projecten lopen om de grond beschikbaar te stellen en/of aan te kopen. Ze sluiten perfect aan bij de doelstellingen van het Natuurplan dat in 2016 door het Gewest werd goedgekeurd. Naast de noodzakelijke verwerving van de gronden, moeten de projecten, met een verdeling over tuinbouwactiviteiten, weiden en natuur, nog nauwkeuriger worden afgelijnd. Die projecten moeten tegelijk in samenwerking met het OCMW van Berchem worden opgezet en passen in een op socioprofessionele inschakeling gerichte aanpak.

Los van het tijdstip waarop de tuinbouwactiviteiten op de Hoogveld-, Kattebroek- en Zavelenberg-sites nieuw leven wordt ingeblazen, moet de klemtoon worden gelegd op het feit dat ze de **ontwikkeling van de “Good Food”-projecten moeten bevorderen en dat ze, zo mogelijk, in een structuur worden geïntegreerd waarin de productie van maaltijden en sociale werkgelegenheid centraal staan.**

De volkstuintjes

Volkstuintjes vormen een ander aspect van de tuinbouwactiviteiten. De belangrijkste bestaande structuren (zie kaart D 2) worden door Leefmilieu Brussel of door de Gemeente beheerd. Na een eerste inrichting bij het tot ontwikkeling brengen van het Wilderbos (1992), heeft Leefmilieu Brussel het aanbod groentepercelen in Berchem stelselmatig uitgebreid: op de site van de Oude perenboom (2010), aan Zavelenberg (2014) en tot slot aan Kattebroek (2015). De gemeente heeft dan weer recent (2019) het uitgestrekte perceel aan de Groendreef heraangelegd. Ze zou hetzelfde moeten doen voor het terrein aan de Soldaten- en Comhairestraat (groentetuin binnen het huizenblok). De gemeente bouwde ook twee kleinere structuren uit aan de Bloemkwekersstraat en op de site van Pie Konijn (OCMW), evenals een kleine boomgaard aan de Heylensstraat. Er dient overigens te worden vastgesteld (zie kaarten D 2 en U 6) dat over de laatste 20 jaar nagenoeg alle privé-moestuinen uit de gemeente zijn verdwenen. Die laatste werden vaak aangelegd op bouwgronden en werden met de tijd dan ook vervangen door gebouwen.

De Kattebroek volkstuin aan de Kattestraat (links) en de volkstuin aan de Bloemkwekersstraat (rechts) zijn voorbeelden van recente ontwikkelingen door Leefmilieu Brussel en de Gemeente.

Het principe om **nieuwe volkstuintjes te ontwikkelen op de weinige plaatsen in de gemeente waar dit nog mogelijk is**, moet dan ook voorop staan in het beleid. Het stuit echter op de onverbiddelijke realiteit op het terrein. Percelen die tot volkstuintjes kunnen worden ontwikkeld zijn, zelfs op preciaire basis, schaars. De weinige terreinen die eventueel in aanmerking zouden kunnen komen, bijvoorbeeld aan 't Hof te Overbeke of ten westen van de Groot-Bijgaardenstraat, moeten worden beoordeeld in het licht van andere doelstellingen die deze voor de gemeenschap kunnen hebben.

De aanleg van nieuwe volkstuintjes vergt tegenwoordig een heel wat professionelere aanpak dan de onzekere en vrij informele structuren van vroegere tijden. Met name **moet ervoor worden gezorgd dat elke tuintje over een eigen compost beschikt en qua bewatering zelfvoorzienend is**. Voorts dienen er bodemanalyses te worden uitgevoerd waaruit moet blijken dat het terrein niet is vervuild. Als algemene regel moet de gemeente, samen met Leefmilieu Brussel, **toezicht houden op de bestaande volkstuintjes**. Er dient beter inzicht te worden verkregen in de situatie op vlak van vraag en aanbod en de gegevens van de gemeente moeten worden afgetoetst aan die van Leefmilieu Brussel. Alvorens de aanleg van nieuwe volkstuintjes te plannen, moet men zich ervan vergewissen dat er wel degelijk behoefte aan is.

Er is dan ook nood aan een wenselijkheidsstudie om een actueel beeld van de situatie te verkrijgen.

De volkstuintjes aan Wilderbos: hoewel er in hoge mate gebruik van wordt gemaakt (links), telt het veel ongebruikte percelen (rechts). Een gegeven dat nader moet worden onderzocht.

Op bescheidenere schaal dienen volgende beginselen te worden vermeld :

- **steun voor de aanleg van moestuinen in elke school en bij elke crèche.** Initiatieven die ontegensprekelijk aansluiten op het onderwijsproject van de verschillende scholen;
- **het project “Incredible Edible” (Ongelofelijk eetbaar) nieuw leven in blazen.** Dit project omvat de installatie en het onderhoud door de buurtbewoners van eetbare planten in moestuinbakken binnen de openbare ruimte, waarbij voorbijgangers de opbrengst kunnen oogsten.

Het "incredible edibles"-project, dat een paar jaar geleden uit de startblokken kwam, was geen onverdeeld succes. De prachtige installaties bij de start van het project (links) werden uiteindelijk verwaarloosd (rechts).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van duurzame ontwikkeling

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Implementatie van het Lucht-Klimaat-Energieplan	Het gehele grondgebied	Leefmilieu Brussel (aanwerving van een gesubsidieerd medewerker), Gemeente
 Tuinbouwactiviteiten Zavelenberg	Natuurreservaat Zavelenberg	Leefmilieu Brussel, Gemeente (DWC Moderne wijk)
 Tuinbouwactiviteiten Hoogveld	Hoogveldweide	Leefmilieu Brussel, Gemeente, OCMW Brussel-Stad en Berchem, privé
 Tuinbouwactiviteiten Kattebroek	Kattebroekweide	Leefmilieu Brussel, Gemeente, OCMW Brussel-Stad en Berchem, privé
 Monitoring volkstuintjes	Zie kaart D 2	Gemeente (LKEP-medewerker), Leefmilieu Brussel
 Aanleg van nieuwe volkstuintjes	Nader te bepalen	Gemeente (wenselijkheidsstudie door LKEP-medewerker)
 Moestuinen aan scholen	Gemeentescholen en gemeentelijke crèches, evenals het vrij onderwijs	Gemeente (LKEP-medewerker)
 “Incredible Edible”	Gemeentelijke groendienst (nader te bepalen)	Gemeente (LKEP-medewerker)

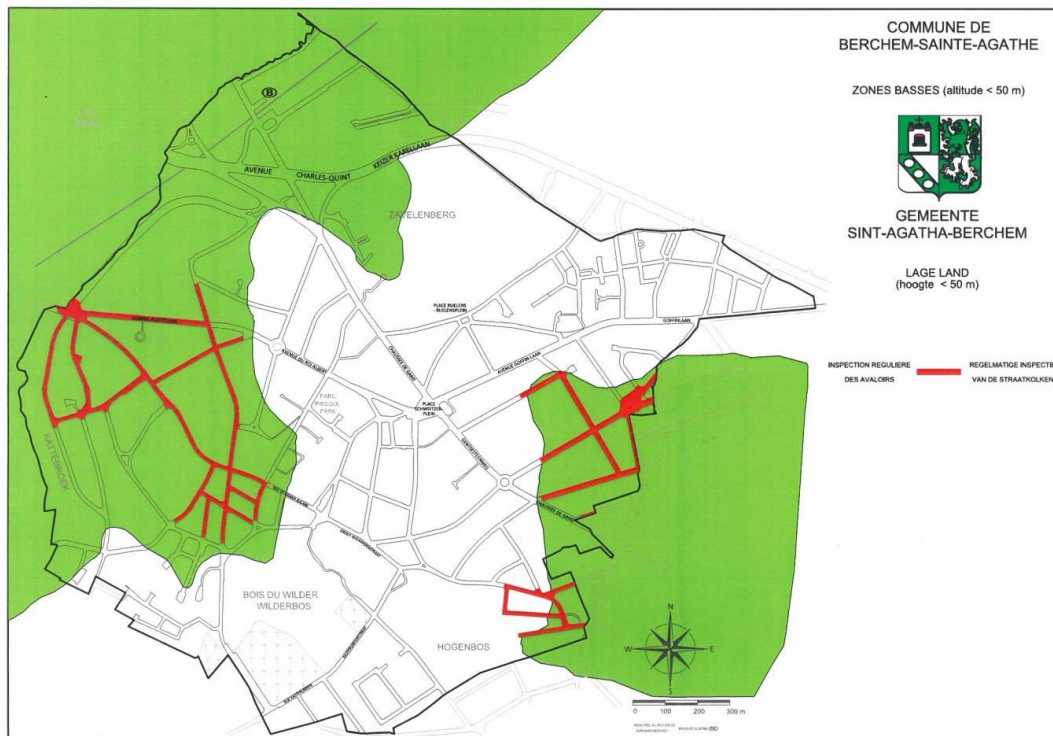
22. Water- en energiebeheer

Water en energie zijn essentiële parameters voor een duurzaam ruimtebeheer. Beide zijn, in het licht van de onzekerheden en de discussies over de wijze waarop een betere duurzaamheid van onze energievoorziening kan worden bereikt, actueler dan ooit. En hoe kunnen we ons bevrijden van onze “koolstof”-afhankelijkheid waarvan we weten dat die niet duurzaam is en uiteindelijk leidt tot een meer dan schadelijke en gevaarlijke klimaatrevolutie?

De uitdaging overstijgt uiteraard het gemeentelijke niveau en de bepalende keuzes worden en zullen op andere plaatsen worden gemaakt. Ook de Gemeente moet echter bijdragen aan de grote maatschappelijke veranderingen die ons, op de een of andere manier, zullen worden opgelegd. Dit gebeurt aan de hand van het gemeentelijke Lucht-Klimaat-Energieplan.

Anderzijds zijn er feiten en gebeurtenissen die iedere dag opnieuw een impact hebben op het grondgebied van Berchem en die niet kunnen worden genegeerd :

- door de ondergrond loopt een indrukwekkend netwerk van riolen, elektriciteits-, gas- en waterleidingen die inherent zijn aan elke verstedelijking. Wanneer die niet regelmatig worden onderhouden en vernieuwd ontstaan er lekken. De ingrijpende werken die Elia recent in de Grand-Bijgaardenstraat heeft uitgevoerd om een hoogspanningslijn te vernieuwen en te moderniseren, vormen daarvan het bewijs;
- ondanks de vele kunstwerken (stormbekken - [zie kaart D 3](#)) blijven meerdere wijken van Berchem gevoelig voor overstromingen. Dit terwijl de beginselen van het scheiden van afvalwater en hemelwater nog moet worden toegepast (zie infra) en dat de bodemafdekking een stijgende trend vertoont.

In 2005 werd Sint-Agatha-Berchem getroffen door grote overstromingen (in het rood aangeduid op de kaart, straten waar bewoners schade leden). Naar aanleiding van die catastrofe werden diverse waterbouwkundige ingrepen doorgevoerd (aanleg van stormbekkens, etc.) die de situatie weliswaar hebben verbeterd, maar het risico op onfortuinlijke gebeurtenissen niet definitief hebben weggenomen (NB: de overstromingen van juni 2021 troffen een veel kleiner aantal plaatsen dan die in 2005).

Energievoorzieningen

De levering van water, gas en elektriciteit aan verstedelijkte gebieden valt onder de verantwoordelijkheid van de “nutsbedrijven” (Vivaqua, Sibelga, Elia, ...). De gemeente speelt ter zake een ondergeschikte, maar weliswaar belangrijke rol :

- zij moet erop toezien dat de nutsbedrijven, die hoofdzakelijk werken in de openbare ruimte en onder de grond uitvoeren, de bovengrond na de werken correct herstellen (trottoirs, bestratingen);
- zij moet erop toezien dat de ingrepen van deze nutsbedrijven onderling goed worden gecoördineerd, maar ook ten opzichte van de door de Gemeente of het Gewest geplande werken.

Trekken van nieuwe kabels in het trottoir met het oog op het moderniseren van de straatverlichting (links, archiefbeeld 2011, Gisseleire Versélaan); Voorbeeld van een correct uitgevoerde heraanleg door een nutsbedrijf (rechts, Openveldstraat).

Die twee functies vereisen specifieke betrokkenheid op personeelsniveau :

- een controlefunctie op het terrein, uit te voeren door de “werftoezichter”. Zijn “waakhond”-functie is van essentieel belang om de duurzaamheid van de gemeentelijke investeringen in weginfrastructuur zo goed mogelijk te waarborgen (zie supra voor alle kaarten met betrekking tot dit onderwerp);
- regelmatige aanwezigheid in de Coördinatiecommissie van de Bouwplaatsen (gewestelijk orgaan), die waakt over de best mogelijke overeenstemming wat betreft de verschillende interventies (met name via het Osiris informatie-uitwisselingsplatform).

Het spreekt voor zich dat een voortdurende aanwezigheid van de gemeente nu en in de toekomst een conditio sine qua non vormt voor een goed ruimtebeheer met betrekking tot de permanente werkzaamheden van de verschillende nutsbedrijven. Dit zijn issues waarin het beleid van de Gemeente geen tekortkomingen mag vertonen.

Wat het beheer van haar gebouwen betreft (zie kaart E 6), streeft de gemeente ernaar om op termijn haar elektriciteitsverbruik en de verwarmingskosten aanzienlijk te drukken. Dit kan worden bereikt door energie-inefficiënte, verouderde gebouwen om te ruilen voor een nieuw, rationeel administratief complex dat volgens hedendaagse normen is ontworpen (zie punt 11 supra en kaart E 4). Evenals door de ontwikkeling van fotonvoltaïsche installaties.

Voor de gebouwen van de gemeente waarvan de bezetting op middellange en lange termijn door de geplande bouwdynamiek niet in vraag wordt gesteld, **moet uitgaande van het Plan voor Lokale Actie voor het Gebruik van Energie - PLAGE - (continue monitoring van de gebouwen) een alomvattend energiebeheer worden ingevoerd.** In Berchem wordt al een twintigtal jaar op vrijwillige basis met een PLAGE gewerkt. Dat leidde bijvoorbeeld tot ingrepen om het warmteverlies via de ramen van de centrale school in te dijken. Sinds 2019 is de invoering van een PLAGE verplicht.

Momenteel wordt prioriteit gegeven aan het “Albert Laurent”-gebouw van het OCMW (de Selliers de Moranvilleaan), dat grote gebreken vertoont, met name ter hoogte van het dak. Voor dit (en andere minder in het oog springende) dossiers moet de gemeente zich de middelen verschaffen om op korte termijn te handelen. Daarbij kan ze ingaan op “projectoproepen” en/of door de nodige expertise te vragen bij en interventies toe te vertrouwen aan de privésector.

Het huidige gemeentehuis (links) en zijn bijgebouwen zijn het resultaat van talrijke uitbreidingen en wijzigingen in de loop der jaren, met onder meer slechte energieprestaties tot gevolg; Het “Albert Laurent”-gebouw van het OCMW (rechts): gebouwd als ziekenhuis in 1977, waarvan de isolatie aan een herziening toe is.

Een kleinere externe energie-afhankelijkheid kan ook worden bereikt door de installatie van zonnepanelen. De resultaten op dit gebied zijn echter gemengd ([zie kaart D 1](#)).

Enerzijds heeft de gemeente, met de steun van het gewestelijke programma SolarClick 1 (Leefmilieu Brussel), recent diverse fotovoltaïsche panelen op haar gebouwen geïnstalleerd. Volgende gebouwen zijn intussen met zonnepanelen uitgerust ([zie kaart D 1](#)) :

- de feestzaal;
- de sporthal aan de Lusthuizenstraat;
- de gemeentescholen nr. 3 (Openveldstraat) en nr. 2 (Poolsterstraat);
- de Gemeenteschool “Les Lilas” (Hunderenveldlaan);
- het Alcyons-gebouw (Alcyonsstraat);
- het woon- en zorgcentrum Bloemendal (de Selliers de Moranvilleaan).

Anderzijds plaatsten ook andere overheidsinstanties en privébedrijven fotovoltaïsche installaties: Facq, het Arcus rusthuis, O.T.M., Manufast, verschillende bedrijven in het Citydev Mondial park en in het Berchem Techno Center, ...

Wat particulieren betreft, zijn er 283 woongebouwen die met zonnepanelen zijn uitgerust ([zie kaart D 1](#)). Dit is al een behoorlijke, maar toch nog vrij bescheiden, aanzet; ook al kan hier en daar wellicht een hefboomeffect van "buren" worden waargenomen. Het probleem is dat de overgrote meerderheid van de installaties op individuele woningen worden geplaatst en zeer zelden op flatgebouwen of opbrengsteigendommen. Structuren in mede-eigendom of co-housingformules vormen om voor de hand liggende redenen een belemmering voor de installatie van zonnepanelen.

De gemeente moet dan ook, althans waar dat mogelijk is, beslist **verder gaan met het installeren van fotovoltaïsche panelen op haar gebouwen**. Met SolarClick 1 werden voor de hand liggende en relatief eenvoudige installaties uitgevoerd (grote platte daken). De gemeente moet nu nieuwe initiatieven nemen voor technisch meer complexe installaties, zoals de schuine daken van de centrale school, etc. Dergelijke installaties kunnen worden uitgevoerd in het kader van SolarClick 2 of van toekomstige versies van dit programma. Op die manier kan de gemeente de essentiële doelstelling met betrekking tot een verstandiger gebruik van energie nastreven, maar ook het goede voorbeeld geven ten opzichte van de gemeenschap.

Zonnepanelen maken nu veelal deel uit van het bouwproces (links, Tuinbouwstraat); gebouw in het Jean Monnetpark (rechts): een groot potentieel (uitgestrekte platte daken) maar een mede-eigendomsstructuur die de besluitvorming bemoeilijkt.

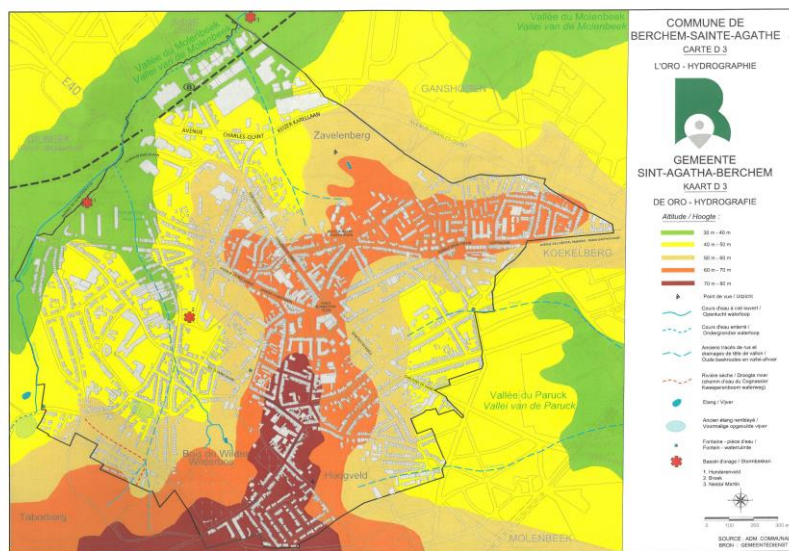
Het blijft een feit dat Berchem nog een aanzienlijk potentieel heeft op het vlak van “interessante daken” die met zonnepanelen zouden kunnen worden uitgerust, zowel op het niveau van de bedrijfswereld (met name in de buurt rond het station) als op het niveau van grote inrichtingen (Valida, vrije scholen). De actie van Leefmilieu Brussel, via de verplichting om een PLAGE in te voeren voor “grote gebouwenparken”, is belangrijk om de exploitatie van dit potentieel te stimuleren.

Ten slotte moeten nieuwe paden worden verkend zodat ook gebouwen in mede-eigendom of co-housingpanden ter zake worden gestimuleerd om, via de oprichting van energiecoöperaties, een concept van collectief zelfverbruik op te zetten. In Berchem komen vooral de wooncomplexen in het Jean Monnetpark en Hunderenveld in aanmerking om op die manier te worden ontwikkeld.

Door de bank genomen kan de gemeente een toepasselijke rol spelen als doorgeefluik en adviseur om de ontwikkeling van fotovoltaïsche panelen aan te moedigen en te versnellen, ongeacht het gaat om eenvoudige installaties (één eigenaar) of meer complexe gevallen (mede-eigendom). Die steun is volledig in overeenstemming met het Lucht-Klimaat-Energieplan.

Afval- en hemelwater

Bepalend voor het riolenstelsel en de afvoer van het hemelwater is de topografie (zie kaart D 3). De waterscheidingskamlijn die de linkeroever van de Zennevallei (hoofdvallei) afbakt en die in Berchem ruwweg loopt van Scheutbos (Kasterlindenstraat) tot de Basiliek van Koekelberg (Moderne wijk en Keizer Karellaan), verdeelt het gebied in twee grote bekken, het bekken van de Paruckbeek in het oosten en het bekken van de Molenbeek in het westen. Het hoogteverschil tussen het bovenste en het onderste gedeelte van de bekken (50 meter) is over een korte afstand voldoende groot om een duidelijk hellingeffect te veroorzaken. De aanwezigheid van een uitgesproken helling is een factor die het ontstaan van overstromingen kan doen versnellen (omwille van een snellere concentratie van het afvloeiend water naar het laagste punt).

Berchem strekt zich aan weerszijden uit over een heuvelrug van de Zennevallei. Het hoogste punt, op ± 80 m boven de zeespiegel, ligt bij de gemeentelijke begraafplaats. Het laagste punt, de Technologiestraat, ligt 30 m boven de zeespiegel.

Het beheer van de riolen was vroeger in handen van de gemeente. Die bevoegdheid werd echter overgedragen aan de intercommunale Vivaqua, die is ontstaan uit de as van Hydrobru en de Brusselse Intercommunale voor Sanering (BriS), die vroeger actief was in Berchem (zie foto's).

Aangezien de intercommunale Vivaqua voortaan instaat voor het beheer van de riolen, kon de gemeente de afgelopen 10 tot 15 jaar zich meer toespitsen op overstromingspreventie in het kader van het Overstromingsbeheerplan (Regenplan) van het Gewest (nu geïntegreerd in het Waterbeheerplan 2022-2027). De vijf krachtlijnen van het Regenplan zijn :

- het bestrijden van de klimaatopwarming;
- het terugdringen van de impact en het een halt toe roepen van de toename van bodemafdekking;
- het herdenken van het rioleringsnet (grijze netwerk), met name via de bouw van collectoren en stormbekkens;
- meer aandacht geven aan het blauwe netwerk om er voor te zorgen dat regenwater zo efficiënt mogelijk wegstroomt;
- voorkomen dat nog wordt gebouwd in risicozones.

In Berchem kreeg de toepassing van deze beginselen vaste vorm met :

- het openleggen, in 2015, van het tracé van de Molenbeek ter hoogte van de Kattestraat (ScaldWIN-project, een Europese subsidie ter bevordering van de kwaliteit van het oppervlaktewater in het Scheldebekken);
- de aanleg, in 2015, van het stormbekken aan de Hunderenveldlaan (8.000 m³);
- de aanleg, in 2019, van het stormbekken aan de Broekstraat (2.000 m³);
- de inrichting van de Kweeperenbeek (2020), ook wel “stadsrivier” genoemd.

Deze technische maatregelen hebben hun nut bewezen, maar konden niet voorkomen dat de Molenbeek in juni 2021 uit zijn oevers trad en vele tuinen in de wijk onder water zette. Er dringen zich dan ook verdere corrigerende en preventieve maatregelen op.

De Molenbeek kort na de openlegging in 2015 (links); de Kweeperenbeek afgezoomd met diverse didactische informatieborden (rechts).

Een eerste ambitie bestaat erin **het project van de stadsrivier definitief af te ronden**. Het tracé van de Kweeperenbeek, dat momenteel tussen de Groenteboerstraat en de Dilbeekstraat loopt, moet verder worden uitgewerkt met het ontbrekende stuk tussen het kruispunt van de Dilbeekstraat - de Potaardestraat - de Kerseboomstraat en de Molenbeek. Er dient aan te worden herinnerd dat dankzij het project van een stadsrivier het regenwater niet langer naar het riool wordt afgevoerd, maar naar opvangbekkens en afvoerkanalen.

Na voltooiing van dit project is het de bedoeling om het hemelwater dat van de daken van de gebouwen aan de Kweepereboomlaan en de Groenteboerstraat vloeit, los te koppelen van het riool om het naar regentonnen en de Kweeperenbeek te leiden of nog, het te laten insijpelen in de percelen (regentuin-principe).

In het verlengde van het ScaldWIN-project (openleggen van de Molenbeek achterin de Kattestraat) en verder stroomafwaarts dient te worden gewezen op het waterbouwkundige project met betrekking tot het deel van de beek tussen de Koning Albertlaan en de berm van de E40. Het is de bedoeling de loop van de beek te verbreden en een 7.000 m² grote bufferzone aan te leggen. Die bufferzone moet overstromingen helpen voorkomen en vermijden dat de Molenbeek verder stroomopwaarts uit haar oevers treedt (zoals in juni 2021). Het is ook de bedoeling om het natuurgebied uit te breiden en het iets toegankelijker te maken (een pad) om er te wandelen. Dit project vindt zijn beslag op het grondgebied van Dilbeek en grenst aan Berchem. Het wordt dan ook voornamelijk gedragen door de Vlaamse overheid, maar het komt ook ten goede aan Berchem.

Nog steeds vanuit preventief oogpunt, maar ook ter verbetering van het groene en blauwe netwerk, zou het interessant zijn om met de steun van Leefmilieu Brussel een vijver in de Kattebroek-site (voormalig weiland in de put van de vallei) en (tussen Berchem en Dilbeek) opnieuw rietland aan te leggen zoals oorspronkelijk ingetekend op de Ferrariskaart uit 1777. Die vijver zou dan fungeren als buffer tegen overstromingen.

Ter voorkoming van eventuele overstromingsproblemen in de Laura- en de Winteroystraat, moeten stroomopwaarts van dit deelbekken preventieve werken worden opgezet om het hemelwater van de daken van de Moderne wijk los te koppelen van het riool en het te laten insijpelen in de omliggende percelen. Een project dat samen met Comensia in het kader van het DWC Moderne wijk in de startblokken moet worden gezet.

Naar het beeld van de Kweeperenbeek zou een soortgelijk waterbouwkundig project moeten worden bestudeerd voor de zogenaamde verdwenen Paruckbeek. De beek ontspringt in het Wilderbos en baant zich vervolgens een weg doorheen de percelen aan de Broekstraat, de Groot-Bijgaardenstraat en de Zevensterrenstraat. Vervolgens doorkruist ze de uiterwaarden aan de Azuurstraat om dan uit te monden in de Hunderenveldlaan en de put van de Molenbeekvallei.

De uiterwaarden aan de Azuurstraat (links), waar de beek in een verzamelriool verdwijnt. Rechts een inspectiekamer aan de Hunderenveldlaan.

Met het oog op een proactiever beleid ter zake wil de gemeente, naar het voorbeeld van de gemeente Vorst, **een gemeentelijk Regenplan ontwikkelen en de betrokkenheid van de gemeente bij "water"-projecten (SGWB, ...) versterken**. In het kader van een dergelijk regelplan moet(en) :

- **er een inventaris worden opgemaakt van de bestaande systemen voor de opvang van hemelwater binnen de gemeentelijke gebouwen**. Het gaat daarbij om het gebouw Bloemendal (OCMW), de scoutslokalen aan de Groendreefstraat, de loods aan het Gemeentehuis, de crèche "Les Chatons" en de Gemeenteschool "Les Lilas". Er dient op te worden toegezien dat deze voorzieningen correct worden gebruikt;
- **er een diagnose/inventarisatie gebeuren van de regenputten en waterterugwinningsinstallaties binnen particuliere gebouwen**. Dit is een taak die de eigenaars van dergelijke installaties in principe op zich zouden moeten nemen, maar die tot dusver zonder resultaat is gebleven;
- worden bepaald **waar waterpunten in de openbare ruimte kunnen worden aangelegd (vijvers, sloten, stormtuinen, etc.), waar er eventuele vloeivelden kunnen komen**;
- er nieuwe praktijken en technieken bij de heraanleg van wegen ingang vinden, zoals het gebruik van draineermassieven onder wegen, voetpaden en parkeerplaatsen (absorptie van het water in de inkassingen om een te snelle wegstroming af te remmen);
- **er drinkwaterfonteinen in de openbare ruimte worden geïnstalleerd**.

Een andere uitdaging in het kader van waterbeheer en overstromingspreventie is het **werken rond bodemontharding**. Dit is een moeilijke taak en slaat zowel op openbare als privéterreinen. Het is een moeilijke opdracht omdat ze ingaat tegen reeds lang bestaande trends en (slechte) gewoonten.

Over het algemeen werd de openbare ruimte in overdreven mate verhard; vaak met het oog op het onderhoudsgemak. Doodlopende straten met weinig verkeer (Zavelenberggaarde, Vliergaarde, Beheerstraat, 't Hof te Overbeke, ...) zijn in veel te hoge mate gemineraliseerd en bevorderen de vorming van warmte-eilanden in de zomer. Een eerste stap zou kunnen zijn om de ontharding van die wegen en straten voor te bereiden door er de verkeersdrukte terug te dringen en in de aanleg van greppels, etc. te voorzien. Er dient dan ook een opportuniteits- en haalbaarheidsplan te worden opgesteld.

Het privédomein is dan weer het slachtoffer van een ongebreidelde en steeds toenemende verharding. Achteruitbouwstroken worden maar al te vaak verhard, hetzij voor het gemak, hetzij om er auto's illegaal te stallen. Er dient dan ook nauw op worden toegezien dat de geldende voorschriften (GSV) en de afgeleverde vergunningen (stedenbouwkundige vergunningen) worden toegepast en nageleefd.

Binnen huizenblokken neemt het misbruik en de ongeoorloofde verharding de vorm aan van steeds grotere gemineraliseerde terrassen, ten nadele van de tuinen. Ook hier moet vanuit de dienst Stedenbouw een controleoperatie worden opgezet.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van het water- en energiebeheer

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Terugdringen van de ecologische voetafdruk via een rationalisering van de gebouwen van de gemeente	Zie kaarten E1 en E 4	Gemeente (nieuw administratief centrum)
 Verbeteren van de energieprestaties van de gebouwen van de gemeente	In de eerste plaats het Albert Laurent gebouw (OCMW) + scholen	Gemeente (implementatie van het PLAGE)
 Ontwikkelen van de installatie van fotovoltaïsche panelen op de gebouwen van de gemeente	Gemeentelijk vastgoed dat buiten het SolarClick 1-project valt (resterende mogelijkheid op het gemeentelijk sportcomplex)	Leefmilieu Brussel, Gemeente (SolarClick 2 en andere)
 Ondersteunen van de ontwikkeling van collectieve fotovoltaïsche installaties	Grote gebouwencomplexen in mede-eigendom (Jean Monnetpark, Hunderenveld, Katteput, ...)	Leefmilieu Brussel, Gemeente (LKEP-medewerker), Comensia, privé
 Afwerken van de inrichting van de Kweeperenbeek	Dilbeekstraat (gedeelte dat aan Kattebroek grenst)	Vivaqua, Gemeente, Leefmilieu Brussel
 Proefproject m.b.t. het loskoppelen van het riool van het hemelwater van de daken	Kweepereboomlaan en Groenteboerstraat	Vivaqua, Gemeente (timing afhankelijk van het verkrijgen van subsidies van Vivaqua)
 Hydrologische en ecologische heraanleg van de Molenbeek	Hunderenveldlaan (groene zone in Dilbeek, grenzend aan Berchem)	Vlaams Gewest en Brussels Hoofdstedelijk Gewest, gemeenten Dilbeek en Berchem
 Vijver en rietland Kattebroek	Kattebroek (tracé van de Molenbeek rechtover de nrs. 70 en 102 van de Kattestraat)	Gemeente Berchem en Dilbeek, Leefmilieu Brussel
 Voorkomen van overstromingen onderaan de Basiliëklaan, de Lauralaan en de Winteroylaan	Moderne wijk	Gewest, Gemeente (DWC) en Comensia (loskoppelen van de daken van de Moderne wijk)
 Herkwalificatie van de zogenaamde Paruckbeek in een stadsrivier	Tracé tussen het Wilderbos en de Hunderenveldlaan te identificeren, via het bos aan de Azuurstraat	SGWB, VUB, Gemeente (LKEP-medewerker)
 Vastlegging van een Gemeentelijk Regenplan	Het gehele grondgebied	Gemeente (LKEP-medewerker)
 Ontharden van de openbare ruimte	Het gehele grondgebied	Gemeente (LKEP-medewerker), haalbaarheids- en opportuniteitsstudie
 Ontharden van het privédomein	Alle achteruitbouwstroken + binnenplaatsen en tuinen	Gemeente (dienst Stedenbouw), particulieren

HOOFDSTUK 7 : DIENSTVERLENING AAN DE BURGER

De gemeente is het bestuursniveau dat het dichtst bij de burger staat en levert dan ook een reeks essentiële diensten, gaande van de officiële erkenning van individuen (burgerlijke stand, domiciliëringsakten, ...) tot diverse procedures die deel uitmaken van het leven van elke dag (het indienen van een aanvraag om de bestemming van een woning te veranderen, het verkrijgen van een subsidie, het bemiddelen bij burenruzies, het aanvragen van een parkeerkaart, het inwinnen van informatie over onderwijs- en vrijetijdsvoorzieningen of persoonlijke bijstand, ...) Een van de uitdagingen van het GemOP bestaat erin om ervoor te zorgen dat de kennis over en de toegang tot deze diensten zo vlot mogelijk verloopt.

23. Vergemakkelijken van de administratieve formaliteiten

Het zoeken naar en verkrijgen van diverse administratieve documenten of informatie kan tijdrovend en een bron van stress zijn voor de burger. Alle overheden willen de zaken vereenvoudigen en Sint-Agatha-Berchem vormt daarop geen uitzondering.

In afwachting van een meer fundamentele reorganisatie van de diverse lokalen (zie o.a. punt 25 infra en het vooruitzicht op een nieuw Gemeentehuis) **moet in de eerste plaats het onthaal in de Blauwetstraat 26 worden verbeterd**. Die ingang wordt door de Berchemnaren het meest gebruikt omdat die toegang verleent tot de Afdeling Burgerzaken (Bevolking & Burgerlijke Stand). Sinds de herinrichting van het onthaal, intussen 20 jaar geleden, is de bevolking met 37% toegenomen. Hij voldoet niet langer aan de huidige vraag, temeer daar deze ingang ook toegang verleent tot de technische diensten (stedenbouw, openbare werken, milieu, informatica), de dienst HRM en de dienst Preventie. Verwarring en overbevolking zijn dan ook vaak aan de orde van de dag. Bovendien is discreet onthaal vrijwel onmogelijk; vandaar de nood aan een afgescheiden loket. Het reorganiseren op korte termijn van de inkomhal is van essentieel belang **zodat voor de verschillende diensten op de site een algemeen onthaal kan worden uitgewerkt** met de fysieke aanwezigheid van een medewerker die de burgers naar de juiste deur en de juiste persoon kan leiden.

De inkomhal aan de Blauwetstraat: er is nood aan een reorganisatie om de burger beter te onthalen en ervoor te zorgen dat die laatste zich welkom voelt.

Hoewel een correct fysiek onthaal van de burger noodzakelijk is en altijd noodzakelijk zal blijven (met name om ervoor te zorgen dat wie de digitale trein heeft gemist niet verstoken blijft van openbare dienstverlening), mogen we uiteraard niet uit het oog verliezen dat het tijdperk van dematerialisatie van de openbare dienstverlening is aangebroken. Dat houdt in dat het **concept van een “Online Gemeente” moet worden uitgewerkt waarbij het aantal rechtstreeks via het internet beschikbare documenten wordt uitgebreid** en het gebruik van de IRISbox wordt bevorderd. **Er moet naar worden gestreefd dat verplaatsingen totaal overbodig worden” en dat het gebruik door de burger van de interface “Mijn dossier” wordt aangemoedigd.** Dit laatste is een toepassing van het Rijksregister waarmee de burger gratis diverse akten kan verkrijgen (gezinssamenstelling, geboorteakte, huwelijksakte, etc.) zonder zich naar het gemeentebestuur te moeten begeven.

The image consists of two parts. On the left is a dark blue slide with yellow text. At the top right of the slide is the logo 'Gemeente VLAAYOUDEN'. The main heading is '4. Uw rijksregister consulteren'. Below it is a numbered list of five steps: 1. Steek uw eID-kaart in de lezer; 2. Surf naar www.ibz.rrn.fgov.be; 3. Klik op “Mijn dossier”; 4. Geef certificaat en pincode; 5. Kies NL en raadpleeg Uw dossier. On the right is a white background featuring the IRISbox logo (e-administration cirb-oblg) and two devices: a laptop and a tablet, both displaying a cartoon character. Below the devices is the URL www.irisbox.brussels.

Heel wat belangrijke informatie kan, van thuis uit, online worden verkregen (Rijksregister, Irisbox). Helaas is die mogelijkheid nog te weinig bekend bij een groot deel van de bevolking.

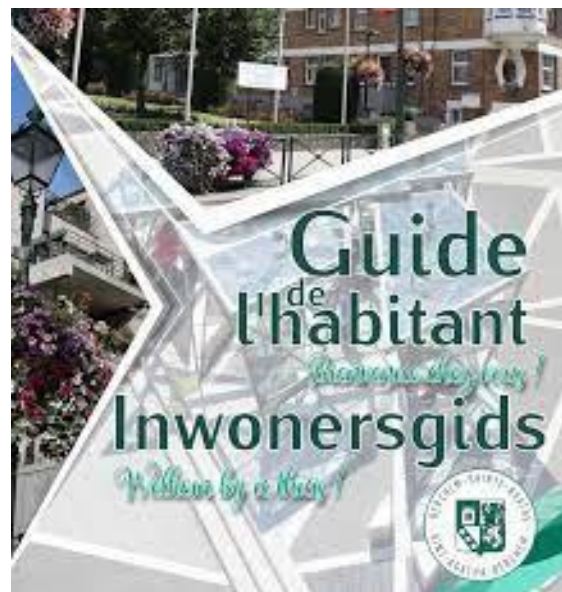
Wanneer men zich dan toch fysiek naar het gemeentebestuur moet begeven, moet men de weg ernaartoe vinden ... wat niet altijd makkelijk is, ondanks de relatief kleine omvang van de gemeente in verhouding tot Brussel. Het eerste contact wordt altijd bemoeilijkt door de geografie en configuratie van de kantoren van het bestuur, de geschiedenis van hun inplanting, etc. Afgezien van de hierboven reeds aangehaalde issues met betrekking tot de ingang aan de Blauwetstraat, maken de talrijke overlappings tussen “front-” en “backoffice” de zaken nog ingewikkelder. Het project voor een nieuw Gemeentehuis (zie elders) beoogt de organisatie van de diensten te rationaliseren, maar ook de toegang voor de burger en de bezoeker te rationaliseren en te verduidelijken.

In afwachting van de voltooiing van dit langetermijnproject moet **de huidige bewegwijzering buiten aan het gemeentehuis worden verbeterd zodat een goed overzicht wordt verkregen van de toegangen tot de verschillende diensten van de administratie.** Dit is een vrij eenvoudige ingreep, die erop is gericht om het reeds bestaande te versterken, bij te werken wat niet meer actueel is, verouderde of tegenstrijdige bewegwijzeringen te verwijderen, etc. Met het uitwerken van een oriëntatiefolder die aan de verschillende onthaalpunten van het gemeentebestuur kan worden uitgedeeld, kan de “opruimingsactie” met betrekking tot de locatie van de verschillende gemeentediensten worden afgesloten en het leven van alle bezoekers worden vergemakkelijkt.

De gemeente en het OCMW hebben in het verleden al heel wat inspanningen geleverd om de bezoekers beter te begeleiden naar hun plaats van bestemming. Maar de informatie moet worden bijgewerkt en de gebruikte terminologie moet worden aangepast aan de huidige organisatiestructuur van het bestuur.

In diezelfde geest moet ook de gemeentegids voor de bewoners en de daarin vermelde kaart met locaties worden bijgewerkt. Een dergelijke gids is een waar vademecum van wat de gemeente haar inwoners te bieden heeft. Het heeft het nadeel dat de hierin verwerkte informatie (contactpersonen, etc.) soms snel achterhaald is. Dit is met name het geval bij papieren versies van dergelijke gidsen. Daarom moet eerder worden nagedacht over een digitale bewonersgids (terug te vinden op de website van de gemeente), die halfjaarlijks zou kunnen worden bijgewerkt.

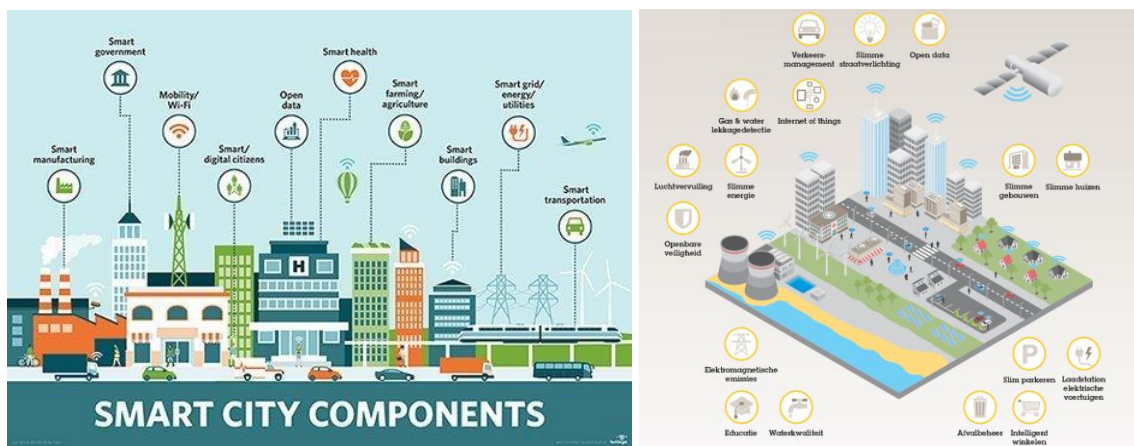

Naast de bewonersgids bestaan er verschillende thematische gidsen die dynamischer moeten worden bijgewerkt.

Ten slotte herinneren wij, met het oog op een vlottere toegang tot de administratieve procedures, aan de verwachtingen die de buurtinformatienetwerken (BIN's) hebben gewekt als ambassadeurs op vlak van netheid en preventie (zie supra). Dit initiatief zou ook kunnen leiden tot de **aanstelling van een wijkverantwoordelijke, die voor een betere relatie tussen bestuur en bewoners zou kunnen zorgen**. Dit aspect houdt ook verband met een verwachte vernieuwde interesse voor burgerparticipatie (zie punt 27 infra).

24. Tot ontwikkeling brengen van een "Smart" gemeente

Het concept van een "slimme stad" (*Smart City*) is gebaseerd op het beginsel dat informatie- en communicatietechnologie wordt ingezet om de kwaliteit van de stadsdiensten naar een hoger niveau te tillen en de kosten te drukken. Het toepassingsgebied is uitermate ruim, gaande van het beheer van vervoers- en bevoorradingsystemen tot het verzamelen van gegevens bij de burgers.

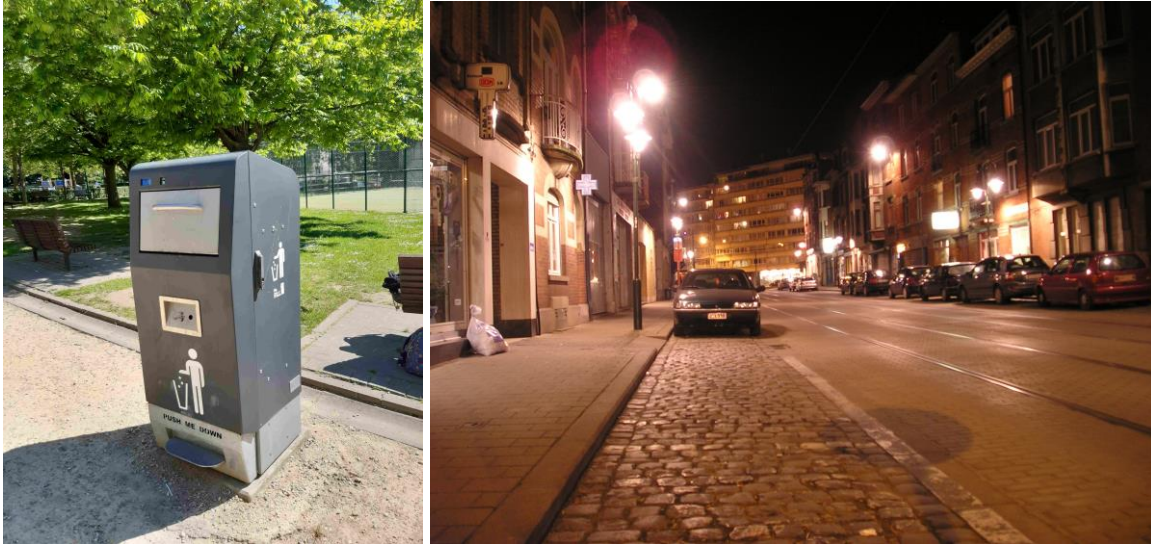

"Smart City" is een concept dat voortaan alle aspecten van het leven binnen een maatschappij belicht.

Op gemeentelijke schaal is de ontwikkeling van het "smart" principe bijna overal terug te vinden. Bijvoorbeeld hierboven, onder punt 23, bij de ontwikkeling van het concept van de "online gemeente", of hieronder, in punt 27, bij de invoering van een Burgerparticipatieplatform. Daar het hier om een bijzonder uitgebreid onderwerp gaat, beperken wij ons in dit document tot de algemene "smart" aspecten die rechtstreeks verband houden met het gemeentelijk territoriaal beheer.

Uiteraard is het de ambitie om een "slimme gemeente" uit te werken. Met name **door de geleidelijke toepassing van het "smart" concept op het beheer van de verschillende onderdelen van de openbare ruimte (bijvoorbeeld: fix-my-street, slimme vuilnisbakken, openbare verlichting, ...)**.

De gemeente moet bij de ontwikkeling van de "smart city" idee niet alleen rekening houden met issues waarbij zij rechtstreeks betrokken is, maar ook wanneer er andere publieke actoren in de openbare ruimte actief zijn (Gewest, MIVB, etc.). Zo moet de gemeente, precies omdat ze zo dicht bij de burger staat, het aanspreekpunt vormen voor het melden van eventuele storingen (b.v.: weergavescherm met de wachttijden bij een halte van het openbaar vervoer) of het gebrek aan reactie wanneer incidenten op de gewestwegen worden gemeld (fix-my-street), etc.

De nieuwe vuilnisbakken in de openbare parken (links) werden gebouwd volgens het “smart” principe en voorzien van een remote controle van de vullingsgraad; Straatverlichting biedt heel wat mogelijkheden om de prestaties te verhogen: geprogrammeerd dimmen in het holst van de nacht, uitschakelen van de verlichting in openbare parken zodra die gesloten worden, etc.

De ontwikkeling van een “smart” gemeente heeft ook betrekking op voor het publiek toegankelijke voorzieningen van de gemeente, waarbij in situ beschikbare dynamische informatie met behulp van aanraakschermen of digitale LED displays met rolmenu's een toegevoegde waarde zouden betekenen voor de gebruikers. Bijvoorbeeld :

- programma van activiteiten en meetings in het sportcomplex;
- informatie over schoolactiviteiten aan de gemeenteschool;
- aankondiging van bestemmingswijziging van de grasperken op de begraafplaats;
- aankondiging van komende programma's in de culturele centra;
- informatie over een toekomstig Jobhuis ...

Een dergelijke ontwikkeling moet het voorwerp zijn van een globale aanpak en onderzoek, ten einde de modaliteiten en praktische implicaties beter te kunnen definiëren. De overstap naar een “Smart city” kan niet worden geïmproviseerd. Een dergelijke ontwikkeling legt nieuwe werkmethoden en gewoonten op. Die moeten dan ook duidelijk worden afgebakend om succes en duurzaamheid te garanderen.

In het licht van dit gegeven moet **de digitale kloof worden gedicht, met name door op strategische plaatsen in de gemeente informatieterminals met aanraakschermen te plaatsen en op andere locaties terminals met printers (eventueel in de vorm van fab labs** - NB: fab labs kunnen worden omschreven als laboratoria die voor het grote publiek toegankelijk zijn om projecten uit te voeren met behulp van computergestuurde machines). Dergelijke terminals (met printers) moeten worden aangebracht op plaatsen zoals het onthaal aan de Blauwetstraat (zie supra), het onthaal van het OCMW, de bibliotheken, de buurtsteunpunten, etc. Dit impliceert de fysieke aanwezigheid van medewerkers, zowel om te tonen hoe de gewenste documenten kunnen worden verkregen als om vandalisme te voorkomen. Het zijn hulpmiddelen die de burger begeleiden naar zijn ontplooiing in een “Smart city” en hem of haar helpen inzien dat een “Smart city” ook een “Smooth city” (een “minzame”, “vloeiende stad”) kan zijn voor alle lagen van de bevolking.

Interactieve informatieterminals, een steeds gangbaarder hulpmiddel voor de burger.

De infrastructuur zou zelfs af en toe kunnen worden ‘gedelokaliseerd’ waarbij **bij bepaalde lokale evenementen** een **infotruck** of een **infofiets** wordt ingezet (zoals de stands die her en der te vinden zijn tijdens autoloze zondagen) niet alleen **om informatie te verstrekken, maar ook om suggesties en feedback te krijgen**.

De infotruck is een middel dat steeds vaker wordt ingezet om de burger tegemoet te treden en hem of haar de nieuwe mogelijkheden van de “Smart city” toe te lichten.

Afhankelijk van het behandelde thema kan de infofiets ook worden gebruikt als een doeltreffend promotiemiddel.

De **website van de gemeente** (“ons virtuele grondgebied”) vormt de logische ondersteuning voor de uitbouw van een “Smart” gemeente. **Die moet dan ook gebruikersvriendelijker en vollediger worden gemaakt.** De website moet, naar het voorbeeld van andere Brusselse gemeenten, uitgroeien tot een heus instrument voor informatieverstrekking aan de burger en geregeld worden bijgewerkt. Het moet duidelijk worden dat de website van de gemeente een rechtstreekse link vormt naar de burger, dat hier een schat aan informatie is te vinden.

Ter zake is het belangrijk dat de gemeente voor een volledige digitale archivering van haar belangrijkste werkgegevens gaat (met name de stedenbouwkundige vergunningen). Het gaat daarbij om het vrijwaren van informatie (die soms zeer oud is en met de tijd in een slechtere staat gaat verkeren) die van cruciaal belang is in juridisch opzicht en, eerder bijkomend, in historisch opzicht. Kortom, het gaat om de vrijwaring van het “wettelijk grondgebied” van Berchem.

25. Het hart van de gemeente ten dienste van de burger

Een degelijke dienstverlening aan de burger betekent ook dat de aangeboden diensten geografisch zichtbaar moeten zijn en moeten kunnen worden gepromoot. Die aanpak kadert ook in een “dienstenbenadering” waarbij de gemeente, naast de diensten die ze als overheidsdienst gebruikelijk aan de burger aanreikt, een reeks aanvullende diensten aanbiedt of doorspeelt. Deze diensten kunnen tegemoetkomen aan een breed scala van vragen, zoals :

- welke vrijetijdsactiviteiten zijn er binnen de gemeente beschikbaar ?
- waar en wanneer kan ik mijn grofvuil kwijt ?
- ik kan me niet langer zelf verplaatsen, kan ik een beroep doen op een lokale pendeldienst ?
- waar kan ik gaan wandelen? bestaat er een erfgoed- en/of natuurpad in de gemeente ?
- waar kan ik mijn hond uitlaten ?
- wat behelst het parkeerreglement van de gemeente ?
- wat is de geschiedenis van de gemeente ?
- waar vind ik buurtwinkels ?
- welke kinderopvangfaciliteiten bestaan er ?
- waar kan ik leren composteren ?
- Zijn er “Repair Cafés” in de gemeente ? ...

Het uitgroeien tot een “Smart” gemeente (zie supra) biedt een antwoord op al deze vragen. Het is echter slechts een deel van de oplossing. De burgers worden inderdaad overspoeld met digitale informatie en sommigen blijven ervan verstoken (digitale kloof) of hebben moeite met het gebruik van de hedendaagse informatiehulpmiddelen. Als overheidsinstelling moet de gemeente haar burgers en bezoekers echter diensten op mensmaat aanbieden. Zij moet ervoor zorgen dat elke burger zich goed kan vinden in een “Smooth City” (zie supra).

De verdere ontwikkeling van het Schweitzerplein en van het Sint-Agathavorplein om ze gebruikersvriendelijker te maken en ze tot het “hart” en dienstencentrum van de gemeente te maken, is de weg om te volgen. Precies omwille van hun centrale ligging vormen die plekken, op de schaal van het grondgebied van Berchem, de “stad op tien minuten”, waarvan sprake is in de inleiding van het GemOP. De recente herinrichting van het Schweitzerplein en van het Sint-Agathavorplein biedt tevens de mogelijkheid om een veilig en rustig dienstencentrum voor de gebruikers ervan te creëren.

De recente plaatsing van een winkelgids aan het Schweizerplein is een stap in de goede richting op weg naar een dienstencentrum.

Zoals eerder vermeld onder punt 23 met betrekking tot het vergemakkelijken van de administratieve formaliteiten en ook onder punt 11, is het project voor de **bouw van een nieuw Gemeentehuis** nabij het Schweizerplein een conditio sine qua non om deze functie van dienstencentrum in het geografische hart van de gemeente waar te maken. Een dergelijk project zal de dienstverlening aan de burger ten goede komen doordat de “front offices” (onthaal van de bevolking) worden samengebracht op een goed zichtbare plaats (wat nu niet het geval is aan de Blauwetstraat). Ook **de politie, een antenne van de preventiedienst, een tentoonstellingsruimte, etc.** zouden hier een plaats kunnen vinden (zie punt 11). Een dergelijk project maakt het mogelijk om in **het hart van de gemeente een gezellige, gastvrije plek** te creëren waarbij gebruik wordt gemaakt van de momenteel **onbebouwde percelen die eigendom zijn van de gemeente**. Op die manier worden ook de “bouwaten” opgevuld en wordt er voor de nodige animatie gezorgd. Bovendien zou **met een ondergrondse parking het concept van een autovrij Koning Boudewijnplein ingang kunnen vinden**.

Het samenbrengen van de administratieve diensten aan het Schweizerplein zou niet alleen de zichtbaarheid en de doeltreffendheid van de aangeboden diensten ten goede komen, maar zou, vanuit stedenbouwkundig oogpunt, het ook mogelijk maken om een plein af te werken waarvan een van de zijden ontbreekt en ontsierd wordt door blinde muren en achtergebouwen.

Een heus dienstencentrum ontstaat echter niet alleen maar door de verschillende openbare diensten naar het hart van de gemeente te verhuizen. De organisatie van het onthaal van bewoners en bezoekers speelt daarbij eveneens een rol. Een medewerker met algemene kennis van de administratie moet daarbij het eerste aanspreekpunt vormen, naar analogie met een onthaalmedewerker in een toeristenbureau.

Met de installatie van LED-informatieschermen (zie infra) aan het Schweitzerplein in eerste instantie, en later aan het Sint-Agathavorplein / Boudewijnplein, zou het concept van een dienstencentrum pas ten volle tot zijn recht komen. Dit zijn druk bezochte plaatsen waar rolmenu's met informatie perfect geschikt zijn om de aandacht van de voorbijganger te trekken en hem te informeren over de aangeboden diensten/activiteiten. Uiteindelijk zal iedereen die zich naar het hart van de gemeente begeeft (bij voorkeur te voet of met de fiets) er altijd zeker van zijn dat daar een maximum aan praktische informatie beschikbaar is, met alle gemeentelijke loketten binnen loopafstand en een permanente informatievitrine (ook buiten de kantooruren).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de dienstverlening aan de burger

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Herinrichting van de belangrijkste onthaalruimte voor de bevolking	Blauwetstraat 26	Gemeente (interne werkgroep)
 Concept van "online gemeente" (uitbreiding en bevordering van de bestaande tools)	Het gehele (virtuele) grondgebied	Gemeente, OCMW, Gewest
 Herziening en modernisering van de interne bewegwijzering van de administratie	Huidige site van het gemeentebestuur + diverse bijgebouwen	Gemeente (Communicatiedienst en Departement Technische Zaken)
 Updaten en digitaliseren van de Bewonersgids	Niet van toepassing	Gemeente (via de Communicatiedienst)
 Aanstelling van een wijk aanspreekpunt (BIN)	De BIN's	Gemeente (eventueel in combinatie met de oprichting van wijk raden)
 Technisch beheer volgens het concept van "Smart gemeente"	Het gehele grondgebied	Gemeente (Departement Technische Zaken)
 Digitale displays + dynamische (en digitale) weergave van de informatie over en activiteiten binnen de gemeente	Onthaal van de belangrijkste gemeentediensten	Gemeente (haalbaarheidsstudie nog uit te voeren)
 Gemeentelijke infotruck en/of infofiets	Schweitzerplein en centrale punten binnen de BIN-wijken (Ruelens, 'T Hof te Overbeke, Kerkplein, ...)	Gemeente
 Te herontwikkelen gemeentelijke website	Niet van toepassing (virtueel grondgebied)	Gemeente
 Volledige digitalisering van de belangrijkste gemeentearchieven (onder meer stedenbouwkundige vergunningen)	Niet van toepassing (virtueel grondgebied)	Gemeente
 Centraliseren van de dienstverlening aan de bevolking en van het informatiemateriaal voor het publiek met het oog op de oprichting van een dienstencentrum	Schweitzerplein en Sint-Agathavorplein	Gemeente (zie tabel onder punt 11)

HOOFDSTUK 8 : INFORMATIE EN PARTICIPATIE

Ook al kunnen de belangen en beweegredenen van de bewoners van individu tot individu sterk verschillen, toch is over het algemeen iedereen geïnteresseerd in de toekomst van zijn of haar woongebied, in wat er daar gebeurt of zou kunnen gebeuren. Ook de wens om rechtstreeks aan de besluitvorming deel te nemen en de overheid acties voor te stellen leeft bij sommigen zeer sterk.

De moeilijkheid voor de burger bestaat erin zijn weg te vinden in de veelheid van beschikbare communicatiemiddelen en de organisatorische complexiteit van de Belgische overheidsinstellingen. Al sinds altijd tracht Sint-Agatha-Berchem haar inwoners zo goed mogelijk te informeren, onder meer via het informatieblad “Berchem News” en door frequent openbare informatievergaderingen of participatiewerkshops op te zetten. Zij heeft ook haar oor te luisteren gelegd bij de verenigingswereld, via de Raad voor Leefmilieu & Levenskwaliteit (RLLK) en het Huis van Participatie.

De tijden zijn echter veranderd en wij moeten rekening houden met zowel de algemene evolutie van de samenleving als de evolutie van de moderne middelen waarmee de informatie aan en de participatie van de burger vandaag kan worden georganiseerd. Het tot ontwikkeling brengen van de bovengenoemde “Smart City” slaat ook op de manier waarop de burger wordt geïnformeerd en er rekening wordt gehouden met zijn wensen.

26. Territoriale communicatiestrategie

Een eerste actieplan gaat uit van een substantiële verbetering van de website van de gemeente (zie punt 24 supra), die voortaan meer praktische en actuele informatie moet bevatten. Het is ook gebaseerd op het verduidelijken en toelichten van het gemeentelijke project via het voorliggende GemOP en de talrijke grafische dragers die het biedt (Gemeentelijke Atlas).

Er ontstaat ook een nieuwe ambitie door het inzetten van een meer territoriale communicatiestrategie. Naast de bestaande communicatiekanalen gaat het erom instrumenten te ontwikkelen die verder gaan dan de inwoners praktische informatie te verstrekken. Naar het voorbeeld van andere gemeenten moet Berchem digitaal informatie ter beschikking stellen via **de installatie van meerdere LED-informatieschermen**. Dergelijke displays met rolmenu kunnen worden ingezet om te informeren over evenementen, festiviteiten, werken, etc. en om accuraat te reageren op actuele gebeurtenissen en onvoorziene omstandigheden.

In de eerste plaats zou er op het Schweitzerplein een dergelijk groot LED-scherm moeten worden geïnstalleerd. Uiteindelijk zou er binnen elk van de vijf BIN-perimeters (zie kaart C 8) een (kleiner) LED-display moeten worden geplaatst en daarnaast ook LED-schermen met rolmenu's voor de belangrijkste gemeentediensten (zie punt 24 supra).

Het principe met betrekking tot het ontwikkelen van een nieuwe mobiele toepassing staat eveneens op de agenda.

Informatietotems maken intussen volledig deel uit van de gebruikelijke communicatiepraktijken tussen lokale overheden en hun burgers.

Van de antieke aanplakzuil tot de trendy mobiele applicatie ..., manieren te over om de communicatie naar de verschillende wijken uit te werken.

Betere territoriale communicatie houdt ook in dat de bestaande structuren, waarvan de relevantie is voorbijgestreefd, op orde moeten worden gebracht. Dat houdt wat volgt in :

- **actualiseren en aanvullen van de informatieborden in de gemeente, aangezien de huidige borden verouderd zijn** en de bewegwijzering onvolledig en/of niet meer accuraat is;
- **versterken van de fysieke communicatie** (aanplakzuilen of andere) **naar de wijken**, in het kader waarvan de ontwikkeling van digitale communicatie elders werd beschreven. Er moet een nieuw globaal plan, dat beter aansluit bij de recente ontwikkelingen in het kader van de verstedelijking van de gemeente, voor het aanbrengen van dergelijke posters worden opgesteld.

Ook bewegwijzering (links) speelt een rol in "territoriale communicatie". Die is echter niet langer up-to-date omdat ze onvolledig is of omdat er gebruik wordt gemaakt van een niet langer actuele terminologie; de 8 officiële mededelingenborden binnen de wijken (rechts), die 20 jaar geleden werden aangebracht, staan nu niet noodzakelijk meer op de juiste plaats.

27. Ondersteunen van wijkverenigingen en participatie

Het versterken en moderniseren van de participatie kan niet zonder een **IT-platform voor burgerparticipatie**. In de geest van de hedendaagse "Smart City" zou dankzij een dergelijk platform de participatie beter kunnen worden gestructureerd en zou men niet langer afhankelijk zijn van sociale netwerken en, helaas, van sommige inherente misbruiken. Een dergelijk platform moet het ook mogelijk maken om een groter publiek te bereiken dan in het verleden. Het principe van het platform is gebaseerd op de presentatie en het online plaatsen van projecten die voor advies aan de bevolking worden voorgelegd, waardoor het mogelijk wordt er commentaar op te leveren, voorstellen te formuleren en, desgevallend, een referendum te organiseren, etc.

Deze eigentijdse participatiestructuur is bedoeld ter vervanging van het concept van het "Huis van Participatie", dat zijn tijd heeft gehad en niet volledig aan de verwachtingen heeft voldaan. De beginselen van de RLLK moeten aan de nieuwe tijd worden aangepast. **Uitgaande van de BIN's (zie kaart C 8) dient een gestructureerde burgerparticipatie te worden aangemoedigd via wijkcomités of andere bevoorrechte gesprekspartners** (zie punt 23 blz. 108).

Naar het voorbeeld van andere Brusselse gemeenten (Brussel-Stad, Etterbeek, Evere, ...) moet er worden over nagedacht om de RLLK te laten evolueren naar “Wijkraden”. Op de website van de gemeente Evere worden wijkraden als volgt beschreven (uittreksels): “Een wijkraad is vooral een plaats waar verschillende actoren die actief deelnemen aan het leven in hun wijk, elkaar ontmoeten .../... Het is een podium voor informatie, debatten en reflectie over het leven in de wijk. Een wijkraad moet ook de transversaliteit tussen de verschillende actoren van de gemeente inzake participatie bevorderen, zonder evenwel te raken aan de administratieve en bestuurlijke bevoegdheden .../... Hun werkingsgebied omvat alle kwesties van algemeen belang (wegen, verkeer, netheid, buurt ...). De verdediging van privébelangen valt buiten de werkingsfeer .../... Ze helpen om feedback te geven aan het gemeentebestuur”.

“Wijkraden” zijn, met name op basis van ervaringen in Frankrijk, gemeengoed geworden als structuren ter ondersteuning van de uitoefening van de lokale democratie. Zij staan voor een meer professionele benadering van participatie.

Er dient op te worden gewezen dat de structuur van een wijkraad het mogelijk zou maken de op blz. 17 en 108 aangehaalde functies van “netheidsambassadeur” en doorgeefluik voor de BIN's zou kunnen opnemen. Ten slotte dient erop te worden gewezen dat een wijkraad een veel opener en dynamischer instrument van lokale democratie is dan de participatiestructuren uit het verleden. Het opent ook de deur voor actieve deelname van mensen die niet tot het kader van een verenigingsstructuur behoren. Het staat garant voor een grotere pluraliteit wat betreft meningen en meningsuitingen van burgers.

Burgerparticipatie en steun aan verenigingen kunnen ook worden bevorderd door lokalen ter beschikking te stellen (Buurthuis en Verenigingshuis - zie blz. 81), **door gedecentraliseerde activiteiten in de wijken op te zetten (aperitieven, rommelmarkten, ...)** en **door lokale projectoproepen uit te schrijven**. Die laatste zou, uitgaande van een participatiebudget, verenigingen op verschillende manieren kunnen steunen bij het organiseren van diverse activiteiten zoals een rommelmarkt, het bebloemen van boomborders of plantenbakken, het realiseren van een muurschildering, het aanleggen van een vijver, ...

Het kan interessant zijn voor een gemeente om de organisatie van een rommelmarkt (links, Kasterlindenstraat) te ondersteunen; het verwijderen van uitgebloeide bloemen uit bloembakken en bloemperken door vrijwilligers (rechts), een soort lokaal participatieproject dat kan worden aangemoedigd en ondersteund.

Ten slotte moet het **vrijwilligerswerk in de bloemetjes worden gezet en worden aangemoedigd**. Dit kan zeer concrete territoriale gevolgen hebben. Bijvoorbeeld wanneer, in het kader van vrijwilligerswerk door bedrijven (sociale verantwoordelijkheid), de werknemers van een bedrijf zich inzetten voor een vereniging of een goed doel. Het kan daarbij gaan om bijvoorbeeld het opruimen van een braakliggend terrein of van de bermen langs weg, of het verwijderen van de graffiti die een stationsgebouw ontsiert, etc..

“Patrick staat in voor het onderhoud van het station van Berchem”, evenals van 50 andere stations en stopplaatsen binnen het Brussels Gewest ... Vrijwilligersacties van bedrijven zouden hem daarbij kunnen helpen”.

In het verleden organiseerde de scoutsvereniging van Berchem ook al grote schoonmaakacties in het Wilderbos en in de Kattebroek-site. De vzw BLED (Berchem lokaal en duurzaam) zette dan weer de actie “Incredible Edible” (zie blz. 94) en het oogsten van fruit in de stadsparken in de steigers. Ze organiseerde aan de Heylensstraat (op een perceel dat eigendom is van de gemeente) de schoonmaak en ontwikkelde en onderhoudt er sindsdien een fruittuin.

Dergelijk burgerinitiatieven moeten worden ondersteund, bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van het benodigde materiaal en een erkenning van de tot een goed einde gebrachte acties.

Vóór de vrijwillige interventie van de vzw BLED (links, in 2012) was dit terrein aan de Heylensstraat, eigendom van de gemeente, niet meer dan een stort ... Nu is het een aantrekkelijke fruittuin (rechts).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de informatie en participatie

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
Plaatsen van LED informatieschermen	- Schweizerplein - centrale plaatsen binnen de BIN's (pleinen)	Gemeente (Communicatie)
Informatieborden en bewegwijzing	Het gehele grondgebied (bezienswaardigheden)	Gemeente (Departement Technische Zaken)
Posterpanelen met gemeentelijke mededelingen	Het gehele grondgebied (locaties opnieuw te bekijken)	Gemeente
Burgerparticipatieplatform	Het gehele grondgebied	Gemeente
Oprichten van wijkraden	Volgens de BIN-perimeters	Gemeente
Organiseren van gedecentraliseerde activiteiten (rommelmarkten, ...)	Te definiëren in overleg met de lokale spelers	Gemeente (handelszaken en festiviteiten)
Terbeschikkingstelling van lokalen voor verenigingen	Moderne wijk en Hunderenveld-site + andere sites (nader te bepalen)	Gemeente (zie hoofdstuk met betrekking tot de sociale cohesie)
Lokale projectoproepen	Nader te bepalen (participatief proces)	Gemeente (participatiebudget)
Bevorderen en erkennen van het vrijwilligerswerk	Nader te bepalen volgens de opportuniteiten	Gemeente (lijst van mogelijke tussenkomsten)

HOOFDSTUK 9 : EXTERNE BETREKKINGEN

Sint-Agatha-Berchem is geen op zichzelf staand eiland. Er zijn de buurgemeenten en de gemeente is slechts één machtsniveau onder de vele andere die actief zijn op supragemeentelijk niveau (de gewesten, de federale overheid, de gemeenschappen, Europa). Het is dan ook van essentieel belang dat de gemeente met deze verschillende entiteiten min of meer nauwe betrekkingen aanknoopt om een samenhangend territoriaal beleid te kunnen voeren. Op een ander beleidsniveau, en in navolging van verschillende andere Brusselse gemeenten, heeft ook Berchem het onlangs tot zijn plicht gemaakt om op het internationale niveau present te tekenen en haar steentje, hoe bescheiden ook, bij te dragen aan de Noord-Zuidbetrekkingen. De “wereld is een dorp” en ook Berchem heeft er zijn plaats in.

28. Samenwerken met andere instanties

Vlot samenwerken met de andere bestuursniveaus, en in het bijzonder met de verschillende instanties en organisaties van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, staat hoog op de agenda. Die samenwerking is niet alleen het resultaat van de intrinsieke evolutie van de rol en de functie van het Gewest, maar ook van de nieuwe geledingen met betrekking tot de relaties en bevoegdheden tussen Gewest en gemeenten. In de loop van de 30 jaar van zijn bestaan heeft het Gewest zich inderdaad sterk ontwikkeld en heeft het een steeds belangrijkere plaats ingenomen. Het heeft ook de tijd gehad om de grondslag voor zijn actiestrategieën vast te stellen en te verfijnen, zijn actiemiddelen te ontwikkelen, operationele harmonisatie op te leggen, etc. Op diverse gebieden zijn de gemeenten de uitvoerende macht van het regionale beleid geworden, dat met name vaste vorm krijgt via de toekenning van subsidies en diverse steunmaatregelen.

Voor een kleine gemeente als Sint-Agatha-Berchem is het niet altijd makkelijk om de weg te vinden in de doolhof van beschikbare subsidies en steunmaatregelen en in de (vaak informele) coördinatie- en informatiestructuren die waardevolle maar soms te weinig bekende of onbenutte ondersteuning bieden. Het probleem heeft niet alleen te maken met de zichtbaarheid en de kennis van wat buiten de gemeente zelf wordt aangeboden (Gewest, Brulocalis, Sibelga, Vivaqua, Comité C, verschillende gebruikersclubs, werkgroepen, begeleidingscomités, raden, aankoopcentrales, etc.), maar ook met te achterhalen en/of vast te stellen wie binnen de gemeente waarvoor verantwoordelijk is. Een algemeen overzicht en een follow-up van wat bestaat, ontbreken en het ontbreekt eveneens aan transversale “rapportage”. Daarom moeten de acties van de gemeente **beter in die van het Gewest en de andere Brusselse gemeenten worden geïntegreerd via een binnen het bestuur vorm te geven cel coördinatie/toezicht.**

Een dergelijke cel moet niet alleen een inventaris opmaken van het bestaande, maar moet het gemeentebestuur ook de mogelijkheid bieden om zijn prioriteiten te bepalen op het gebied van vertegenwoordiging van de gemeente. Berchem beschikt niet over voldoende middelen om overal aanwezig te zijn. Een selectie van de mogelijkheden dringt zich dan ook op. Ook moet wie met deze externe betrekkingen is belast, beter worden geïdentificeerd en moet er "feedback" worden gegeven over de activiteiten. Het opstellen van een jaarverslag (beknopte samenvatting) kan een geschikt instrument zijn om de gemeente en de verschillende overheidsdiensten ter zake beter te informeren.

Een goede transversale kennis van dergelijke werkzaamheden en participaties tussen de verschillende organen onderling is een conditio sine qua non voor een goede werking van de gemeente. Die laatste is, omwille van de omstandigheden, immers steeds meer verweven met de acties van andere overheidsinstanties. Zoals hierboven aangestipt, is zij soms zelfs verworven tot een hulpmiddel voor de acties van die andere instanties. Dit alles moet echter bekend zijn en worden uitgeklaard.

De aanwezigheid van Berchemse vertegenwoordigers is met het oog op een goede coördinatie van de verschillende acties en het beleid tussen de verschillende machtsniveaus steeds belangrijk; ongeacht het gaat om informatie-/opleidings sessies (links, Brussel Mobiliteit en Brulocalis) of terreinbezoeken (rechts, in het kader van de infiltratie van het hemelwater).

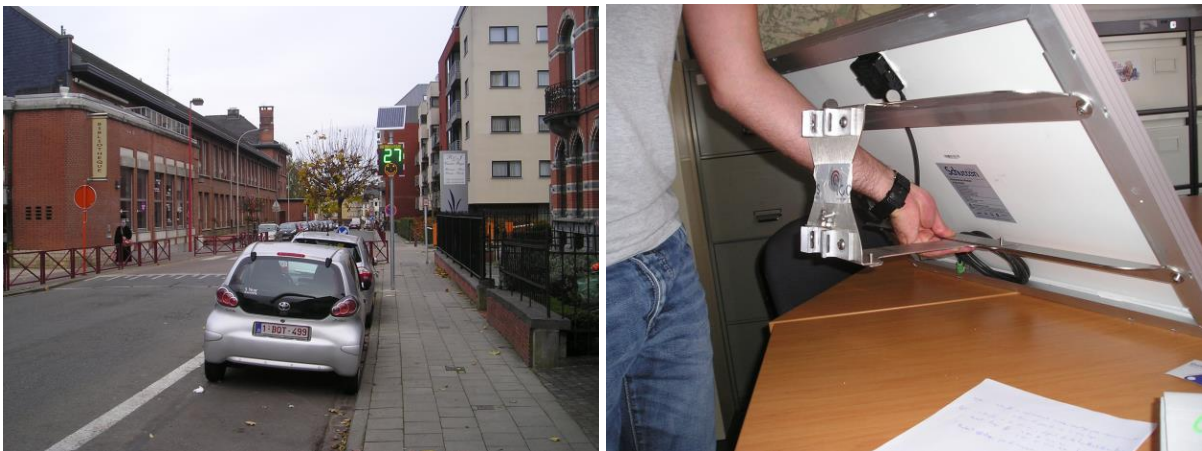
De sterke bevolkingsgroei, het ontstaan van nieuwe behoeften of nieuwe technologieën, de evolutie van de verwachtingen van de burgers, etc., terwijl de evolutie van de middelen waarover de gemeente beschikt nauwelijks toenemen, stellen Sint-Agatha-Berchem voor een probleem dat intussen een “kritische omvang” heeft bereikt. Dit probleem doet zich ook voor bij kleine buurgemeenten zoals Ganshoren of Koekelberg. Ze beschikken bij lange na niet over de actieradius en de veerkracht van gemeenten die drie tot vier keer groter zijn, zoals Anderlecht, Schaarbeek, Ukkel, etc. Zo diende Sint-Agatha-Berchem haar dienstverlening (onderwijs, preventie, mobiliteit, leefmilieu, juridisch advies, participatie, sanctiebeleid, ...) met de jaren alsmar verder uit te bouwen zonder over afdoende middelen te beschikken om die opdrachten naar behoren uit te voeren. Dit probleem van "kritische omvang" stelt zich ook bij bepaalde soorten van voorzieningen.

In navolging van het adagium “Eendracht maakt macht” moet er een belangrijke reflectie komen om het beheer van bepaalde zaken en noden intergemeentelijk tot ontwikkeling te brengen. We denken hierbij aan het recente voorbeeld van het Franstalige cultureel centrum Archipel 19 (aan het Kerkplein), dat voor Berchem en Koekelberg gemeenschappelijk is. Op korte termijn denken we ook aan het project met betrekking tot een gemeentelijke stortplaats voor grofvuil die zou kunnen worden uitgebouwd in de buurt van het station (zie elders). Vandaar dat het belangrijk is **dat er synergieën worden uitgewerkt met gemeenten van vergelijkbare grootte in het noordwesten van Brussel, op het gebied van infrastructuur en andere vormen van intergemeentelijke samenwerking.** Via de totstandbrenging van dergelijke synergieën zou Sint-Agatha-Berchem de kwaliteit van de dienstverlening aan de burger in alle aangelegenheden van intergemeentelijk belang naar een hoger niveau kunnen tillen. De gemeente zou haar deskundigheid ook kunnen uitdiepen door de ervaring en de competenties van de verschillende medewerkers te delen, ze zou schaalvoordelen kunnen realiseren door uitrusting te delen en groepsaankopen te organiseren, en subsidies op specifieke gebieden kunnen genieten.

Ter zake kan worden gedacht aan :

- het uitbouwen van een netwerk van medewerkers die eenzelfde functie vervullen, zodat vaardigheden kunnen worden gedeeld en er, ondanks de kleine teams binnen de afzonderlijke gemeenten (secretariaat, juridische dienst, vreemdelingendienst, openbare aanbestedingen, etc.) efficiënter kan worden gewerkt;
- een partnerschap in het kader van specifieke projecten (delen van 2 medewerkers met een ½ opdracht voor een soortgelijke inhoud - bv.: klimaatplan, agenda 21,...);
- het indienen van gezamenlijke subsidieaanvragen (bijvoorbeeld voor de Molenbeek);
- er wordt bijvoorbeeld gewerkt met een aankoopcentrale bij Sibelga, maar dit principe zou ook tussen buurgemeenten onderling kunnen worden georganiseerd;
- het delen van competenties rond actuele thema's: geweld tegen vrouwen, pesterijen, COVID-vervoer, etc.;
- het gezamenlijk organiseren van de reiniging van wegen, aanbrengen van straatmarkeringen, etc.;
- het gezamenlijk beheer van een recyclagecentrum.

In fine is het scala aangelegenheden die op intergemeentelijke basis en met aanzienlijke schaalvoordelen kunnen worden beheerd, bijzonder groot. Het kan daarbij gaan om openbare netheid (bijvoorbeeld het poolen van specialistisch materieel zoals veegmachines, etc.) of om beroepen met atypische of gespecialiseerde kwalificaties (juristen, verwerken van GAS-boetes, mobiliteitsadviseurs, milieuadviseurs, aankoopcentrale, landmeter/cartograaf, bemiddelaar, commercieel manager, radar/cameratechnici, deskundige in de Code van de wegbeheerder, bouwplaatsinspecteur, etc.)

Voor het plaatsen en onderhouden van Snelheidsdisplays is gespecialiseerd personeel vereist. Dit is een voorbeeld waarbij intergemeentelijk beheer schaalvoordelen en efficiëntieverbeteringen mogelijk zou maken.

Aangezien het bij het GemOP om het territoriaal beheer en, a fortiori, over de doeltreffendheid van dit beheer gaat, dient de vraag te worden gesteld of de grenzen van het 295 ha grote gebied dat door Sint-Agatha-Berchem wordt beheerd, inderdaad beantwoordt aan de werkelijke situatie. Het afbakenen van de “grenzen van het beheersgebied” is het resultaat van een zeer oud historisch proces dat niets vandoen heeft met enige actuele rationaliteit: nu eens een buurtweg die intussen is verdwenen, dan weer de meanderende loop van een onooglijk beekje, etc. Het probleem vandaag is dat die “natuurlijke grenzen” van weleer zijn verdrongen door een ongebreidelde verstedelijking.

Vandaag zijn ze op het terrein niet langer tastbaar aanwezig en staan, gezien de huidige uitbouw van wegen en gebouwen, soms een goed beheer van zowel het openbare als het particuliere domein in de weg. Dit zorgt bij wie dicht bij dergelijke grenzen woont niet zelden voor hoofdbreken.

Sommige bestuursniveaus, zoals het Vlaamse Gewest, proberen dit soort van situaties op te lossen. Na enkele schuchtere reflecties zo'n 20 jaar geleden werd deze kwestie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op een laag pitje gezet. De problematiek werd immers al te zeer als taboe beschouwd. Naast de politieke debatten die op een ander niveau moeten worden gevoerd (de eventuele fusie van gemeenten), is de problematiek van technische correcties echter relevanter dan ooit om de betrokken besturen tot een efficiëntere werking te brengen. Daarom is het belangrijk om **bij het Gewest aan te kloppen om de gemeentegrenzen, die vandaag de dag vaak oorzaak zijn van dagelijkse beheersproblemen die de burger benadelen, te vereenvoudigen**. Denk maar aan de Klein Berchemstraat, de Keizer Karellaan en het Margaretha Van Oostenrijkplein, etc. – [zie kaart R 1](#)).

Klein Berchemstraat (links) en Dendermondestraat (rechts); twee voorbeelden van grillige intergemeentelijke grenzen (met Koekelberg en Ganshoren) die een goed beheer bemoeilijken en bestraffen.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de samenwerking met andere instanties

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Cel coördinatie/toezicht in het kader van de externe betrekkingen	Niet van toepassing (begeleiding voor territoriaal beleid)	Gemeente (Strategie & Ontwikkeling)
 Intergemeentelijk beheer	Het gemeentelijk grondgebied en dat van de betrokken partners (noordoosten van Brussel)	Gemeente + buurgemeenten
 Vereenvoudiging van de gemeentegrenzen	Gemeentegrenzen met Ganshoren, Koekelberg en Molenbeek	Gewest en buurgemeenten

29. Ontwikkelingssamenwerking (Noord-Zuid betrekkingen)

Sint-Agatha-Berchem is intussen al 15 jaar betrokken bij een ontwikkelings-samenwerkingsproject in Afrika. Meer bepaald met de gemeente Grand-Dakar in Senegal. Het project wordt georganiseerd in het kader van het programma voor Gemeentelijke Internationale Samenwerking (GIS), dat door de federale regering wordt gesubsidieerd. Dit is een instrument van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Daarbij wordt armoedebestrijding benaderd vanuit de specifieke invalshoek van de versterking van de mogelijkheden van de lokale instellingen in het Zuiden zodat die zelf, via partnerschappen tussen gemeenten, hun ontwikkeling ter hand kunnen nemen. Net als in het Noorden berust die versterking van het lokale niveau op 3 onlosmakelijk met elkaar verbonden pijlers :

- goed bestuur;
- doeltreffende administratie;
- deelname van de burgers aan de besluitvorming.

Grand-Dakar, op het schiereiland Kaapverdië, is een van de 19 gemeenten van Dakar, de hoofdstad van Senegal.

Grand-Dakar is een gebied met een bijzonder sterk stedelijk profiel. Op een oppervlakte half zo groot als die van Sint-Agatha-Berchem wonen nagenoeg 100.000 mensen! Deze extreme bevolkingsdichtheid en het chronische gebrek aan openbare middelen liggen aan de oorsprong van tal van moeilijkheden :

- anarchistische verstedelijking;
- ontoereikende en/of inadequaat wegen, riolering, watervoorziening, etc.;

- een schrijnend gebrek aan basisvoorzieningen voor de bevolking (scholen, medische centra, etc.)
- een verontreinigde leefomgeving die wellicht niet opgewassen is tegen de toekomstige uitdagingen van de klimaatverandering;
- een arme bevolking die moeilijk toegang heeft tot inkomensgenererende activiteiten;
- moeilijke en gevaarlijke verplaatsingsomstandigheden;
- de extreme zwakte van de openbare actie;
- ...

Grand-Dakar : een wereld van stof en een overbevolkte openbare ruimte.

Een extreme promiscuïteit die een intens verenigingsleven echter niet in de weg staat.

In die 15 jaar partnerschap heeft Sint-Agatha-Berchem onder meer bijgedragen aan de uitbouw van een administratieve ondersteuningsstructuur in Grand-Dakar (het Lokaal Ontwikkelingsbureau) en aan de opleiding van zijn medewerkers. Volgens de beschikbare steunmaatregelen en/of subsidies heeft Berchem ook bijgedragen aan de implementatie van diverse projecten: collectieve voorzieningen (verzending van materiaal voor het medisch centrum en voor de scholen), aanplantingen, steun ten behoeve van personen (gehandicapte vrouwen, microfinanciering van emanciperende economische activiteiten, ...) etc. . Zeer recent nog zette Berchem, met de steun van Hydrobru, een grote saneringsactie in de steigers waarbij een sterk vervuild en stinkend kanaal voor de afvoer van regenwater werd overkapt.

De reiniging en overkapping van kanaal IV heeft de levensomstandigheden van duizenden inwoners van het Taïba-district verbeterd (links in 2017, vóór de werken, rechts erna).

Vandaag is het de bedoeling om het **partnerschap met Grand-Dakar**, de gemeente waarmee Berchem is geïntegreerd, **verder uit te diepen**. Een samenwerking waarbij de administratieve expertise van Sint-Agatha-Berchem ten goede komt aan onze partner in het Zuiden, maar waarbij ook de administratieve achterstand van Grand-Dakar ons moet doen nadenken over de rol die het gemeentelijke niveau vervult ten opzichte van onze Berchemse bevolking. Dit heeft een duidelijk pedagogische inslag: er kan van collectieve steun immers geen sprake zijn als er geen collectieve structuur aanwezig is die dicht bij de burger staat (namelijk de gemeente) en die over de nodige middelen beschikt. Dit aspect verklaart de onontbeerlijke noodzaak voor eenieder om via de belastingen en allerlei heffingen bij te dragen aan een collectief welzijn om te vermijden dat het leven in de maatschappij slechts chaos zou zijn.

Dit beeld van een campagne in Dakar ter bevordering van de "fiscale burgerzin" is toonaangevend voor de noodzaak om de lokale bevolking te laten inzien dat zonder een individuele bijdrage aan het collectieve welzijn er geen sprake kan zijn van een overheidsopdracht die bij machte zou zijn om de voorzieningen en diensten waarop ieder individu aanspraak wenst te maken, aan te reiken. Dit is een wake-up die op onze schaal eveneens naar de landen in het noorden kan worden overgezet.

Toekomstige maatregelen ter versterking van het partnerschap met Grand-Dakar worden in de toekomst langs volgende twee lijnen georganiseerd :

- er is in de eerste plaats de recente verlenging van het GIS-programma voor de periode 2022-2026. Die staat garant voor de voortzetting van de activiteiten van het Lokaal Ontwikkelingsbureau en voor de vastlegging van nieuwe doelstellingen die bijdragen tot de autonome ontwikkeling van de gemeente Grand-Dakar;
- dan is er nog de waakfunctie die Berchem hier in België kan uitoefenen in het kader van het verkrijgen van diverse subsidies voor de partners in het Zuiden. Het Hydrobru-dossier voor de overkapping van kanaal IV, waaraan nog de laatste hand moet worden gelegd, is hiervan de beste illustratie. Op het gebied van sanering en duurzame ontwikkeling (bijvoorbeeld het bevorderen van herbepantingen) bieden zich voor Grand-Dakar wellicht nog tal van andere mogelijkheden aan.

De idee leeft ook om **een nieuwe jumelage op te zetten met een partner uit het zuiden of zuidoosten van Europa, die meer in lijn ligt met de Berchemse bevolking met buitenlandse roots (16.2.)**. Kunnen aankloppen bij vertegenwoordigers van het maatschappelijk middenveld van Berchem zou de uitvoering van ontwikkelingsprojecten beslist vereenvoudigen. De modaliteiten van een nieuwe jumelage moeten echter nog worden vastgesteld (projectoproep, ...).

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van de ontwikkelingssamenwerking

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
 Partnerschap met Grand-Dakar (GIS-programma 2022- 2026)	Grand-Dakar (Senegal)	Gemeente, Brulocalis, Federale overheid (GIS), Hydrobru
 Nieuw Noord-Zuid-partnerschap	Nader te bepalen	Gemeente, Brulocalis

HOOFDSTUK 10 : FINANCIËN

Zoals uit de vorige hoofdstukken mag blijken, voorziet het GemOP in de uitvoering van talrijke projecten en acties voor het Berchemse grondgebied. De implementatie van al die projecten en acties is uiteraard afhankelijk van de middelen - financiële en andere - die ervoor kunnen worden uitgetrokken. Op korte termijn is een financiële evaluatie gepland van de kosten van de in het GemOP opgenomen projecten, om de uitvoering ervan te helpen plannen. Bepaalde acties worden de facto gedragen door de federale, de gemeenschappen of de gewestelijke overheid, die belast is met de uitvoering ervan (Infrabel, Brussel Mobiliteit, Leefmilieu Brussel, Net Brussel, BGHM, de VGC, de MIVB, etc.); andere worden dan weer gedragen door of uitgevoerd in samenwerking met de privésector.

Het is echter de gemeente die logischerwijze de belangrijkste architect is van de correcte uitvoering van de projecten die in haar GemOP zijn opgenomen. Zij kan dit doen door doelgericht op zoek te gaan naar subsidies. Deze vorm van financiering kende inderdaad een sterke ontwikkeling sinds het ontstaan van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, nu drie decennia geleden. Er moet voorrang worden gegeven aan het zoeken naar “nuttige” subsidies, d.w.z. subsidies die geen grote eigen investeringen vergen en waarbij niet uit het oog mag worden verloren dat het de behoefte is die de subsidie moet aantrekken en niet omgekeerd. De gemeente is ook aangewezen op haar eigen financiële middelen, die hoofdzakelijk afkomstig zijn van de personenbelasting (PB), de onroerende voorheffing, de gewestdotatie en diverse gemeentelijke heffingen en retributies. Helaas wringt hier het schoentje; hoewel de gemeente sinds 2018 haar schuldgraad sterk heeft teruggedrongen (van 23,5 miljoen euro in 2018 tot 14 miljoen in 2024).

Bij de verdeling van de gewestdotatie aan de gemeenten werd Sint-Agatha-Berchem lange tijd benadeeld. Tussen 2017 en 2021 liep de gemeente 2 miljoen euro per jaar mis. De gemeente vocht deze inkomstenderving aan bij het Grondwettelijk Hof en haalde onlangs haar gelijk. Maar de schade van de afgelopen jaren is daarmee niet weggeveegd. Een ander punt van zorg is het feit dat tussen 2008 en 2016 Sint-Agatha-Berchem een van de 10 Belgische gemeenten is met de meest negatieve evolutie van het gemiddelde belastinginkomen per inwoner. Deze trend van toenemende verarming van de bevolking heeft een negatieve invloed op de inkomsten uit de PB en op de middelen waarover de gemeente beschikt om beleid te voeren.

30. Een gezonde begrotingssituatie

Het GemOP kan dan wel ambitieus zijn, maar toch moet er met de nodige omzichtigheid te werk worden gegaan en dient er voor ogen te worden gehouden dat een terugkeer naar een gezonde begrotingssituatie prioritair is. Bepaalde actiegebieden van het GemOP trachten hiertoe overigens bij te dragen.

Te beginnen met **het geografisch samenbrengen van diverse diensten waarbij wordt gemikt op schaalvoordelen voor diverse taken**. Daarbij staat een hele strategie voor de optimalisering van de gemeentelijke locaties (zie punt 11) op de agenda. Het is de bedoeling dat bij het ontwerp ervan de broze gemeentelijke hulpbronnen niet op de helling worden gezet, maar dat op de lange termijn aanzienlijke besparingen kunnen worden gerealiseerd (onthaal- en onderhoudstaken, gebouwen met betere energieprestaties, ...)

Een werking die ook kan worden gerationaliseerd door :

- **het ontwikkelen van gemeenschappelijke strategieën (HRM, IT, Facility, communicatie, aankoop, technische diensten, ...) tussen de gemeente en haar OCMW;**
- het samenbrengen van de met openbare aanbestedingen belaste actoren binnen een specifieke dienst of een "centraal bureau voor overheidsopdrachten";
- het samenbrengen van de actoren die belast zijn met fiscale aangelegenheden binnen een specifieke dienst, met het oog op de optimalisering van de belastingopbrengsten (kadaster en diverse belastingen);
- het samenbrengen van de diensten die activiteiten voor de bevolking organiseren (jeugd, senioren, festiviteiten, ...);
- te zorgen voor een grotere veelzijdigheid bij het gebruik van de toekomstige gebouwen van de gemeente en ze "af te stoten" wanneer er onvoldoende gebruik van wordt gemaakt;
- **het versterken van de synergieën met externe partners (zie punt 28 supra). De intergemeentelijke samenwerking benutten voor bepaalde aanwervingen (deeltijdse en specifieke betrekkingen) en voor het beheer van bepaalde diensten (sportcentrum, containerpark en recyclagecentrum, intensieve reiniging van wegen, ...).**

Het **optimaliseren van de menselijke hulpbronnen met een sterkere aanwezigheid op het terrein van de gemeentelijke medewerkers**, moet bijdragen tot een grotere efficiëntie en billijkheid van de belastingheffingen. Dit geldt met name voor alles wat verband houdt met belastingen, maar ook met de kadastrale situatie van vastgoed. Een beter toezicht en een betere controle van de bouwplaatsen op het terrein, in combinatie met het kruisen van administratieve gegevens, moet tot het verwezenlijken van deze doelstelling bijdragen. Dit strookt ook met de geest van de op bladzijde 68 vermelde "monitoring van de bestaande gebouwen" en van het in regel brengen van onregelmatige situaties (zie bladzijde 75).

Sommige renovaties van eigendommen resulteren in een meerwaarde van het vastgoed en bijgevolg in een verhoging van hun kadastrale waarde (links); private bezettingen van de openbare ruimte (rechts, hier een container voor werken) zijn onderworpen aan een gemeentebelasting. In beide gevallen is een correct toezicht op de situatie ter plaatse noodzakelijk om eventuele gevallen van niet-aangifte te counteren.

Toekomstige vastgoedontwikkelingen (zie [kaart U 6](#), maar ook een mogelijke verdichting van de wijk rondom het station - Oostendse Poort) moeten het mogelijk maken de opbrengst uit de onroerende voorheffing naar een hoger niveau te tillen.

Naast de renovatie en verdere ontwikkeling van sociale woningen (zie blz. 77) moeten de resterende grondreserves bij voorrang worden aangewend voor de bouw van woningen die belastingbetalers aantrekken en verankeren. Dit is van essentieel belang om de zeer negatieve trend (zie supra) wat betreft de opbrengsten uit de personenbelasting in Berchem om te gooien.

Het ontwikkelen van nieuw grootschalig (links, Keizer Karellaan) of eerder kleinschalig (rechts, bijkomende verstedelijking) residentieel vastgoed op de privémarkt, draagt sowieso bij tot een versterking van de opbrengsten uit de onroerende voorheffing en de personenbelasting die beide belangrijke financieringsbronnen vormen voor de gemeente.

Bijkomend is het noodzakelijk om :

- met het oog op een betere financiering van de gemeente, werk te maken van een herziening van de verdeelsleutel van de algemene dotatie. Dat Berchem recent in het gelijk werd gesteld in het kader van de voor de gemeente nadelig opgestelde criteria wat betreft de verdeelsleutel van de gewestdotaties, betekent niet het einde van een strijd tegen duidelijke ongelijkheden en ongerijmdheden tussen de Brusselse gemeenten. Zo is Berchem een van de gemeenten met het kleinste aantal medewerkers per aantal inwoners in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Deze spaarzaamheid wordt nauwelijks beloond en ondermijnt haar vermogen om alle door de burgers verwachte opdrachten uit te voeren;
- werk te maken van een herziening van de "KUL-norm" met het oog op een betere financiering van de Politiezone Brussel-West.

Overzicht van de (belangrijkste) geplande acties in het kader van een gezonde begrotingssituatie

Voorwerp	Betrokken plaats(en)	Betrokkene(n) en kans(en)
Te onderzoeken rationalisering van het vastgoed en vervolgens implementatie	Het gemeentelijke gebouwenpatrimonium (zie kaarten E4 tot E6)	Gemeente en eventuele publieke en private partners
Rationalisering van de administratieve werking (KPMG)	Intern bij het gemeentebestuur, voor en na de rationalisering van het vastgoed	Gemeente, OCMW
Aanwezigheid en controle op het terrein (Controle van de bouwplaatsen)	Het gehele grondgebied	Gemeente (Departement Technische Zaken)
Rijkdom genererend vastgoed	Het gehele grondgebied	Privé, Gemeente (keuzes met betrekking tot de grondreserves)
Herziening van de dotaties	Niet van toepassing	Gemeente (lobbyen)

TOT BESLUIT

Het GemOP is de drager van een nieuwe ambitie voor Sint-Agatha-Berchem. Het is een routekaart voor de toekomst. Volledig in lijn met het GPDO en met het “de stad op tien minuten”-project is het de bedoeling van het GemOP om de kwaliteit van Berchem als “dorp in de stad” nog te versterken.

Via diverse actieterreinen van de gemeente als instelling stelt het GemOP een transversale en gecoördineerde visie voor van hoe Berchem er in de toekomst zou kunnen uitzien. Er leven tal van projecten van diverse aard. Bijgevoegde twee kaarten (beknopt overzicht van de belangrijkste acties) geven een idee van welke interventies het ingrijpends zullen zijn op territoriaal niveau.

Dit document is dan ook niet meer dan een ontwerp. In de loop van het eerste semester van 2022 wordt het aan de inwoners en aan de drijvende krachten van de Berchemse gemeenschap voorgelegd om het nog te verfijnen. Alle opmerkingen en voorstellen zijn dan ook van harte welkom!

Tegelijkertijd wordt de definitieve formalisering van het GemOP doorgevoerd (tegen het einde van 2022) en moet er onverwijld een begin worden gemaakt met de tenuitvoerlegging ervan. Dit laatste impliceert een gecoördineerd en transversaal handelen van de medewerkers van de gemeente om samen één een hetzelfde doel na te streven. Dit vereist ook de invoering van een vernieuwde managementstijl. Daarbij moet worden afgestapt van de stroom dagelijkse (korte-termijn-) eisen en moet de nadruk worden gelegd op een “management by objectives” (doelstellingenmanagement) en een goede beheersing van de “tjidslijnen” (wetende dat het tijdsbestek van het ene project niet hetzelfde is als dat van een ander).

De tabellen aan het eind van de verschillende behandelde thema's gaan dieper in op de operationele tenuitvoerlegging van de door het GemOP gedragen projecten. Voor de definitieve formalisering van het GemOP zullen zij verder worden uitgewerkt in termen van verantwoordelijke actoren, budget en termijnen. Dergelijke tabellen geven nu al een idee van wat een Transversaal Strategisch Plan (TSP) kan inhouden. Het TSP is een modern en professioneel managementinstrument voor het openbaar bestuur. Er wordt steeds meer gebruik van gemaakt in de Belgische gemeenten. Het is daarbij de bedoeling om een cultuur van planning en evaluatie in de steigers te zetten. Het zorgt voor de concretisering van bepaalde politieke intenties: strategische doelstellingen van de gemeente worden uitgesplitst in operationele doelstellingen, die in tal van acties worden onderverdeeld, waardoor ze vaste vorm krijgen.

In de mate dat het GemOP op zich al een transversaal strategisch plan is voor die materies die het grondgebied aanbelangen, is het evident dat het opstellen van een alomvattend transversaal strategisch plan, d.w.z. een plan dat alle gemeentelijke actieterreinen bestrijkt (b.v. cultuur, onderwijs, HRM, ..., die niet in een GemOP aan bod komen), vlotter zal verlopen.